Ruhumuzun heykelini dikerken

RUHUMUZUN
HEYKELİNİ
DİKERKEN

M. Fethullah Gülen

1

RUHUMUZUN HEYKELİNİ DİKERKEN

Ruhumuzun Heykelini Dikerken - 1

M. Fethullah Gülen

ISBN
978-975-315-334-8

Yayın Numarası
282

Çağlayan A. Ş.
TS EN ISO 9001:2008
Ser No: 300-01
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 274 22 15
Eylül 2011

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Nil Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No:1
Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78
www.nil.com.tr

Takdim

Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi'nin eserine takdim yazmanın, benim için ne büyük bir anlam taşıdığını ve ne ölçüde heyecan verici olduğunu anlatamam. Böyle bir vazife bana tevdi edildiğinde, muhterem hocamızın eserine layık bir yazı kaleme alamayacağımın sıkıntısını ve ızdırabını duydum. Bu sebeple, yazdıklarımın dağınıklığını ve sığlığını aczime ve heyecanıma vermenizi, eğer varsa güzelliklerini bu eserin ve müellifinin ışıklarının yansıması olarak görmenizi istirham edeceğim.

"Ruhumuzun Heykelini Dikerken", bir dergide sistematik olarak yayımlanan "Başyazı"lar arasından seçilmiş makalelerden oluşuyor. Yayımlandıkları derginin, benim gibi pek çok okur tarafından sabırsızlıkla beklenmesini sağlayan bu yazıların kitaplaşması ayrıca bir sevinç ve heyecan kaynağıdır. Uzun aralıklarla ve başka başka zamanlarda yazılmasına rağmen eseri oluşturan yazıların bütünü, aynı ana düşünce etrafında dönüyor ve etraflıca bu düşünceyi besliyor. Dolayısıyla eser, sadece farklı zamanlarda yazılmış "dergi yazıları"nın bir araya getirilmesiyle oluşan bir kitap olmaktan öte, önceden planlanmış bir dizi düşüncenin sistematik olarak yazıya geçirilmesinden oluşuyor ve "düşüncede ve aksiyonda yeniden diriliş"in çerçevesini çiziyor.

Fethullah Gülen Hocaefendi'nin fikir dünyasını yakından takip edenler, onun 15-20 sene önce yazıp söyledikleriyle bugün ortaya koyduğu düşünceler arasında, özde hiçbir farklılığın ve tenakuzun olmadığını, aksine yazılı ve sözlü bütün eserlerinin birbirini açarak, merhale merhale bir ana düşünceye doğru yol aldığını göreceklerdir. Ta *Ç a ğ ve Nesil-1'*den, bugün elimizdeki *"Ruhumuzun Heykelini Dikerken"*e değin yazılmış bir kütüphanelik eser; temelde İslâm dünyasının, özelde bu ülke insanının son iki üç asırdır yaşadığı sarsıntılar, yıkımlar; İslâm'ın gereği gibi temsil edilemeyişi, bunun sebepleri; İslâm dünyasında bir yeniden varoluşun gerçekleşmesi, İslâm'ın evrensel çapta bir kere daha temsil edilmesi ve bu temsili gerçekleştirecek neslin temel dinamikleri ile vasıfları gibi temalar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, hocamızın eserleri tek tek, bir büyük senfoniyi oluşturan düzenli ve muazzam seslerden başkası değildir. *"Ruhumuzun Heykelini Dikerken"*, bana göre müellifin yeniden diriliş ve bunu gerçekleştirme çabası üzerine uzun yıllar seslendiregeldiği düşüncelerin son bir kere çok daha somut, sistematik ve

çaplı bir biçimde ortaya konması anlamını taşımaktadır. *“Ruhumuzun Heykelini Dikerken”* bu bakımdan, yeniden diriliş neslinin yahut müellifin ifadesiyle “yeryüzü mirasçıları”nın el kitabı niteliği taşımaktadır.

Eser, bize önce İslâm dünyasının hâlihazırdaki görüntüsünü ‘okuma’ fırsatı veriyor. Bu ‘okuma’larda görüyoruz ki Müslüman coğrafyalar üzerinde paradoksal bir hayat yaşanmaktadır. Bir yanda bunalımlar, zaaflar; cehalet ve hurafelerle zulmet ve hüsran uçurumlarına sürükleniş, kimliksizlik ve bencillik... Diğer yanda ise Allah’a yönelişin hızlanması, hemen her yerde verilen yepyeni diriliş mücadeleleri; insanların, İslâm’ın vaadettiği huzur ve itminana susayışları... Müellifin “inkıraz günleri” dediği bunalım, son birkaç asırdan beri İslâm dünyasının onulmaz yarası olmuştur.

Bir zamanlar dünyayı ‘Cennet’in bir buudu’ hâline getiren Müslümanlar, asıl güç kaynakları olan dini, dünyaya feda etmiş ve kâinat, insan ve hayat arasında kurdukları mükemmel dengeyi de yitirmişlerdir. Böylece sahip oldukları bin senelik mirası reddedip onun yerine mukavemetsiz, insan fıtratına uymayan yeni blokajlar ikame etmeye çalışmışlardır. Fakat şu da bir gerçektir ki inkıraz günlerinin bütün bu kırılmalarına, bunalım ve fırtınalarına rağmen diriliş düşüncesi, kuytularda hep bir kor parçası olarak, bir gün ateşlenmeyi beklemiştir.

Yeniden diriliş için, başka bir deyişle, sarsılan Müslüman mantığını yeniden tamir ederek, yaşanan inhirafları gidermek ve yepyeni, sağlıklı bir hayatın tesisi için, bütün İslâm dünyasının bir “ba’sü ba’de’l-mevt”e ihtiyacı vardır. Bu diriliş, “Dinin orijinini koruyarak nasların esnekliğinin vaadettiği genişlik ve evrensellikte, her zaman ve her mekânda, her sınıf insanın ihtiyacını karşılayacak ve bütün hayatı kucaklayacak olan bir diriliş...” demektir.

İnsana, hayata ve kâinata İslâmî perspektifle yaklaşmayı; İslâmî mantık, düşünce ve tasavvuru bir kenara iten İslâm toplumlarının, “iman anlayışı, İslâm telakkisi, ihsan şuuru, aşk u şevki, aklı, mantığı, düşünce tarzı, kendini anlatma üslûbu ve ona bu hususları kazandıracak müesseseleriyle ele alınmasının ve her kesimiyle yenilenmeye tevcih edilmesinin bir zaruret olduğuna” işaret ediyor eser.

Bu çaplı, çapı ölçüsünde ağır yükü omuzlayacak ve sözü edilen evrensel dönüşümü gerçekleştirecek olan ise ‘yeni bir insan tipi’ olmalıdır. Müellif, bu

insan tipini “yeryüzü mirasçıları” olarak adlandırıyor ve onların vasıflarını etraflıca tarif ediyor: “İlmî hayatları itibarıyla sistemli, iş ve davranışlarında güvenli, nefsanî arzuları karşısında pes etmeyecek kadar karakterli, kalb ve kafa izdivacına sahip salih kullar...” Kısaca, Muhammedî ruhu ve Kur’ânî ahlâkı temsil edenler...

Ruhumuzun Heykelini Dikerken, aslında bugün bir ucundan yaşamaya durduğumuz Rönesansımızı tarif ve tahlil ediyor. Bu Rönesans, bütünüyle bu milletin kendi ruh köklerine dönmesiyle gerçekleşecek bir süreçtir. Bugüne kadar birkaç defa yeniden varoluşu yaşamış olan milletimiz, üzerine çöreklenen “ihtiras, tembellik, şöhret arzusu, bencillik, dünyaperestlik, dar görüşlülük, kaba kuvvete tevessül” gibi hastalıklarının önüne geçebilir; bunların yerine, istiğnayı, cesareti, mahviyeti, diğergâmlığı, ilim ve fazileti, evrensel düşünebilme yeteneğini kazanırsa “Kur’ân buudlu ve fıtrat huylu” bu büyük dönüşümü gerçekleştirecektir.

Söz konusu *“ba’sü ba’de’l-mevt”* yahut bu büyük Rönesans, millet fertlerinin bütünüyle aynı diriltici ruhu taşımasıyla gerçekleşecektir. Böylelikle milletimiz, çok uzun yıllar önce yitirdiği emaneti yeniden eline alacak ve dünyayı bir kere daha “Cennet’ten bir köşe” yapmaya soyunacaktır.

Ruhumuzun Heykelini Dikerken, bir yandan bir ufku idealize edip seslendiriyor, öbür yandan da İslâm dünyasının hâlihazırdaki bunalımları ile İslâmî düşüncenin yeniden yapılanmasının önünde duran sosyolojik ve tarihî engelleri tahlil ediyor. Fakat müellif, yeniden dirilişin korunu içinde taşıyan millete ve onun ruhunda var olan “millî romantizm”e olan inancını bir an bile olsun yitirmiyor ve ona sınırsız bir ümitle bağlı bulunuyor.

Eser hakkındaki mülâhazalarımızı böylece özetledikten sonra haddim olmayarak kısaca Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi’nin eserlerinin diline değinmek istiyorum.

Milletine ve onun tarihî dinamiklerine duyduğu sevgi ve hayranlığını bildiğimiz Muhterem Hocaefendi, bu büyük milletin tarihi içinde oluşup gelişen edebiyat, mûsıkî, mimarî ve diğer bütün sanat eserlerine karşı da derin bir ilgi ve vukufiyete sahiptir. Milletin ruh köklerine ve temel dinamiklerine duyduğu hayranlığın izlerini, o kültür ve medeniyetin bir mirasçısı olarak kaleme aldığı eserlerinin tamamında görmek mümkündür. Hocaefendi’nin dili, Türk

milletinin ‘büyük millet’ olduğu günlerdeki haşmet ve celâdetini, kuşatıcılığını, birçok unsur ve iklimi bünyesinde taşıyan o muazzam bütünlüğün hatırasını taşımaktadır.

Bu hatıra, Hocaefendi’nin dilini, Türkçenin en zengin şekliyle temsil edildiği zamanlardaki halkaya bağlamaktadır. Dolayısıyla onun eserlerindeki Türkçe, yaslandığı kültürel dinamiklerin zenginlik ve çeşitliliğine paralel olarak “haddeden geçmiş”, selâsetli, zengin; eşya, insan ve kâinatı tasvir ve tahlil etmeye müsait bir hususiyete sahiptir. Bu itibarla onun dilini, Kur’ânî bir üslûbun potasında erimiş; İslâmî hayat tarzının ve ona rengini veren unsurların tesiriyle zenginleştirilmiş, aynı zamanda büyük Türk sanatkâr ve ediblerinin halkasına bağlanabilecek bir Türkçe olarak değerlendirmek gerekir. Türk tasavvuf geleneğinin izlerini de taşıyan bu dil, Türkçenin bu asrın başlarında Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmed Âkif Ersoy, Yahya Kemal, Refik Halid, Reşat Nuri ve Yakup Kadri gibi temsilcilerinin elinde ulaştığı seviyenin devamı gibidir. Bu da sanırım Hocaefendi’nin, zengin bir medeniyetin, geleceğe ancak onu ifade etme kudretine mâlik bir dil ile taşınabileceği yolundaki titiz inancının ürünüdür. Bunların yanında, Hocaefendi’nin, Türkçede kendine özgü tasarrufları, terkipleri, sıfat ve isimlendirmeleri de vardır. Buradan yola çıkarak ben, yine haddim olmayarak öteden beri bir Fethullah Gülen Hocaefendi sözlüğünün çıkarılması gerektiğine inanmışımdır. Onun bütün eserlerini titizlikle ele alıp inceleyecek müdakkik bir dilci, son derece özgün tasarruflarla ve zengin bir kelime kadrosuyla karşılaşacaktır. Bu sözlük, Hocaefendi’nin kültürel birikiminin temel dayanaklarını ve düşünce dünyasını aydınlatmada önemli bir hizmeti de görecektir.

Yazımızı, eserin ana düşüncesini özetlediğini düşündüğüm Mevlâna Celâleddin-i Rûmî’nin mısralarıyla bitirelim.

“Her gün bir yerden göçmek ne iyi
Her gün bir yere konmak ne güzel
Bulanmadan, donmadan akmak ne hoş.
Dünle beraber gitti, cancağızım.
Ne kadar söz varsa düne ait.
Şimdi yeni şeyler söylemek lâzım.”

Ali Çolak

DÖL YATAĞINDAKİ DÜNYA

Yakın geçmişi itibarıyla bütün İslâm dünyası, inancı, ahlâkı, düşünce sistemi, maarif ve sanayii, âdet ve an'aneleri, siyasî ve içtimaî durumu itibarıyla en bunalımlı dönemlerinden birini yaşamıştır.

Bir zamanlar bütün milletler arasında dindarlardan daha dindar, ahlâken oldukça mazbut, örf, âdet ve an'aneleriyle bir hayli sağlam, siyasî ve içtimaî ufuklarıyla dünyayı idare etmeye namzet ve düşünce sistemleri ile de hemen herkesten ileri görülen Müslümanlar; dinlerini arızasız yaşamaları, ahlâkî mükemmeliyetleri, ilim düşünceleri, hemen her zaman yaşadıkları çağın önünde bulunmaları, ilham, akıl ve tecrübe sacayağını iyi değerlendirmeleri sayesinde Pireneler'den Hint Okyanusu'na, Kazan'dan Somali'ye, Puvatya'dan Çin Seddi'ne kadar çok geniş bir dairede akıllara durgunluk verecek şekilde mükemmellerden mükemmel bir idareye muvaffak olmuş.. ve cihanın en karanlık çağları yaşadığı bir dönemde idare hudutları içinde ve vesâyetleri altında bulunan milletlere, âdeta ütopyalarda resmedilen sistemleri yaşatmış ve dünyayı Cennet'in bir buudu hâline getirmişlerdi.

Ne acıdır ki aynı dünya, asırlar ve asırlar boyu kendini dimdik ayakta tutan tarihî dinamiklerden, İslâmî değerlerden uzaklaşıp, cehaletin, ahlâksızlığın, hurafelerin, bedenî ve cismanî zaafların esiri hâline gelince de hemen zulmet ve hüsran uçurumlarına yuvarlanmış, inkırazdan inkıraza sürüklenmiş.. bağı kopmuş tesbih taneleri gibi darmadağınık; şirâzesi çözülmüş bir kitabın parçaları gibi ayaklar altında.. kısır mücadelelerle fevkalâde sarsık, bin bir tefrika ile iki büklüm.. esaretlerin en utandırıcısıyla inim inim inlerken hürriyet türküleri söyleyecek kadar şaşkın.. kimliksiz fakat bencil; tabu deyip Allah'a, Peygambere baş kaldırmış ama bir sürü tabunun pençesinde, perişanlardan daha perişan hâle gelmiştir.

Ne var ki, dıştaki kırk haramilerin ve içteki bir kısım haramzâdelerin onca gayretlerine rağmen, bu son kasvet dönemi de fazla uzun ömürlü olmamıştır. Bugün insanlığın beşte birini teşkil eden Müslümanlar, hemen her yerde yepyeni bir dirilişin mücadelesini vermekte ve bu kahrolası esaret çağından kurtulmaya çalışmaktadır. Bilhassa son yıllarda, her sabah bir musibetle, her akşam birkaç felaketle yüz yüze gelmeleri, onlarda metafizik gerilime vesile olmuş, Allah'a yönelişlerini hızlandırmış ve onların mücadele azimlerini

kamçılamıştır.

Zaten İslâm ruhunun insan tabiatına uygunluğu, onun maddî-mânevî terakkisini desteklemesi ve yüce dinimizin dünya ve ukbâ muvazenesinde erişilmezliği sayesinde biz en karanlık dönemlerde bile اَلْحَقُّ يَعْلُو وَلَا يُعْلٰى عَلَيْهِ[1] ile nefes alıp verdik, وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ[2] ile gözlerimizi açıp kapadık; ama hiç mi hiç ye's ü inkisara düşmedik. Kaldı ki daha şimdiden hemen her kesimde çok süratli bir tempo ile İslâm'a yönelişler müşâhede edildiği gibi, Amerika'dan Asya steplerine, İskandinav ülkelerinden Avustralya'ya kadar çok geniş bir dairede de İslâm'ın ön plana çıktığı gözlenmektedir.

Çeşitli Hıristiyan mezheplerinin ve bu mezheplerin değişik misyoner teşkilatlarının akıllara durgunluk veren onca faaliyetlerine rağmen, kilisenin uyandırdığı alâka, Müslümanlığa karşı duyulan sıcaklığın onda birine bile ulaşamamıştır. Bugün yeryüzünün değişik kıt'alarında, hemen her sene, hem de açlık ve sefalete mahkûm edileceklerini bile bile yüz binlerce insan Müslümanlığı seçmekte ve Kur'ân nuruna sığınmaktadır.

Öyle ümit ediyoruz ki –tabiî Allah'la vefa münasebetimizi bozmazsak– çok yakın bir gelecekte, Nasr sûresinin muhtevası bütün ihtişamıyla bir kere daha yaşanacak.. ve Amerika'dan Avustralya'ya, Balkanlar'dan Çin Seddi'ne ve Avrupa'dan Afrika'nın derinliklerine kadar her yerde, İslâm şemsiyesi altında iman, ümit, emniyet, dolayısıyla da huzur ve itminan son bir kere daha dalgalanacak.. ve beş milyar insanlık, hayal edilebilenin çok üstünde yepyeni bir cihan düzeniyle tanışacak ve hemen herkes, fıtrat ve düşünce dünyasının müsaade ettiği ölçüde bu yeni esintiden mutlaka istifade edecektir.

1 *"Hak yücedir ve ona üstün gelinmez."* Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 79; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/128.

2 *"Sonuç takva sahiplerinindir."* (A'râf sûresi, 7/128; Hûd sûresi, 11/49)

YERYÜZÜ MİRASÇILARI

Dünya döne döne asıl yörüngesine doğru kayıyor.. ama; acaba, yeryüzünün hakikî mirasçıları, bir zamanlar başkalarına kaptırdıkları miraslarını geriye almaya ve istirdat etmeye hazırlar mı? İlk hak başka, temsil ile gelen hak başkadır. Eğer hak, kendi değerleri ölçüsünde temsil edilmiyorsa, başta bir millet ve bir kadroya verilmiş olsa bile her zaman geriye alınabilir.. alınır ve hakikî temsilciler yetişeceği âna kadar da nisbî iyiliği önde olanlar arasında dolaşır durur.

Allah, Furkân-ı Bedîü'l-Beyan'ında: *"Andolsun ki, Tevrat'tan sonra Zebur'da da: Yeryüzüne mutlaka sâlih kullarım vâris olacaktır, diye yazdık."*[1] buyuruyor. Kasemle teminat verilerek anlatılan bu gerçeğin gün gelip tahakkuk edeceğinde kimsenin şüphesi olmamalıdır. Aynı zamanda bu verasetin yeryüzüne münhasır kalmayacağında da.. zira, küre-i arza vâris ve hâkim olan, feza ve semanın derinliklerine de hâkim olacaktır. Öyle ise buna bir kâinat hâkimiyeti de diyebiliriz. Tabiî böyle bir hâkimiyet niyabeten olduğu için, göklerin ve yerin gerçek sahibinin aradığı temsil vasıflarına uygunluk da çok önemlidir; hatta denebilir ki, bu vasıfların yakalanıp yaşandığı ölçüde bu rüya gerçekleşecektir.

Evet, eğer tarihin sisli-dumanlı bir döneminde, yeryüzünün gerçek mirasçıları olduklarını iddia edenler, bu semavî verasetin gerektirdiği performansı gösteremediklerinden dolayı, mülkün hakikî sahibi tarafından mirastan mahrum bırakılmışlarsa, böyle bir mahrumiyetten kurtulmanın yolu, dönüp yeniden O'na sığınmaktan geçer.

Allah, yeryüzü mirasını şuna-buna değil, kulları arasında salih olanlara vaadetmiştir.. yani Muhammedî ruhu, Kur'ânî ahlâkı temsil edenlere.. birlik ve beraberlik düşüncesiyle oturup-kalkanlara.. yaşadığı çağın şuurunda olanlara.. ilim ve fenle mücehhez bulunanlara, her zaman dünya ve ukbâ muvazenesini iyi kurabilenlere.. hâsılı, peygamberlik semasının yıldızları sayılan sahabe-i kirâm efendilerimizle aynı yörüngede hareket eden ruh ve mânâ üveyiklerine vaad etmiştir. Bu bir "Sünnetullah"tır.

فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللّٰهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللّٰهِ تَحْوِيلًا [2]

fehvâsınca da hiçbir zaman tebdil edilmeyecek, değiştirilmeyecek bir "şeriat-ı

fıtriye”dir.

Bu itibarla, yeryüzüne mirasçı olmak için, evvelâ, salâhate, yani dinin Kur'ân ve Sünnet çizgisinde yaşanmasına ve İslâm'ın hayata hayat olmasına gayret etmek; sonra da çağın ilim ve fenlerine vâris olmak şarttır. Şu husus hiçbir zaman hatırdan çıkarılmamalıdır: Kâinatta, kudret ve iradenin tecellîleri olarak bildiğimiz “şeriat-ı fıtriye” ve kelâm sıfatından zuhur eden ilâhî kanunlar mecmuasına riayet etmeyen toplumlar veya mânevî hayatlarında iç değişikliğine uğrayan ümmetler, milletler bugün hâkim olsalar da yarınki mahkûmiyetleri kaçınılmazdır. Geçmişte inkıraza uğramış milletlerin mezarı sayılan tarih, âvâz âvâz bu gerçeği haykırdığı gibi, *“Bir toplum kendi iç dünyası itibarıyla kendini değiştirmedikçe –ruhta, mânâda deformasyona uğramak– Allah ona bahşettiği lütufları geri alarak o toplumu değiştirmez.”*[3] mealiyle arz edeceğimiz âyet de, hâkimiyet-mahkûmiyet, aziz olma-zelil olma hususlarında önemli bir esası hatırlatmakta ve hâlihazırdaki Müslümanların ciddî bir boşluklarına parmak basmaktadır.

Bu boşluğu, yeryüzündeki bütün Müslümanların, iç yapıları, kalbî ve ruhî hayatları itibarıyla maruz kaldıkları deformasyon, dış yapıları itibarıyla da çağın çok gerisinde kalmaları şeklinde hulâsa edebiliriz. Böyle bir deformasyon veya çağın gerisinde kalma, ister bir-iki asırdan beri ard arda gelen haricî engellemelerden kaynaklansın, isterse bizim cehalet, zaaf ve yetersizliğimizden meydana gelsin fark etmez. Muhakkak bir şey varsa, o da, son asırlarda İslâm ümmetinin sürekli kan kaybetmesi ve çağlar boyu kendisini ayakta tutan, ayakta tutup yeryüzünün hakikî mirasçısı kılan güç kaynaklarına karşı alâkasız kalmasıdır.

Rica ederim, milletimiz hesabına tâli'siz bir dönemde İslâmiyet'i temsil iddiasında olanların, ilkler ölçüsünde, derin bir kalbî ve ruhî hayata sahip oldukları söylenebilir mi?. Ve yine o dönem Müslümanlarının tıpkı sahabe gibi yaşama arzusunu bir yana bırakıp, yaşatma düşüncesiyle gerilimde bulunduklarından söz edilebilir mi? Evet, bu dönemde *“Ya devlet başa, ya kuzgun leşe”*[4] anlayışıyla, zelil olarak yaşamaktansa, aziz olarak ölmeyi yeğleyen kaç dırahşân çehre gösterilebilir? Kaç aydınlık ruh gösterilebilir ki, hiçbir zaman hasımlarımızın baskılarına “pes” etmemiş ve hayatını hiç mi hiç çizgi değiştirmeden sürdürmüştür?

Hele bu tâli'siz dönemde, idare ve idare edenlerin zaafı bütün bütün yürekler acısıdır. Kur'ân, Müslümanların vesayette yaşamalarını yasakladığı hâlde, bir türlü vesayetten kurtulamamışızdır. İstirham ederim, bunca yıldır bizi hâkimiyetleri altında ezen zalimler karşısında sürüm sürüm olduğumuzu inkâr mı edeceğiz? Yüce dinimiz, ülkemizin ve ülkümüzün amansız düşmanlarına karşı tam tekmil hazırlıklı ve tetikte bulunmayı emretmesine rağmen –hatırlayın Kur'ân-ı Kerim'de atlara ve harp vasıtalarına yemini..[5] ve her türlü silah ve muharebe malzemesi adına hazırlıklı bulunma direktiflerini–[6] yeryüzü mirasçılarına yakışır şekilde bir kabiliyet gösterdiğimiz söylenebilir mi?

Doğrusu şu ki, bir zamanlar biz, tarihin en affedilmeyen hatalarından birini işledik: Dünyamız mamur olsun diye, dini dünyaya feda ettik ve dünyayı dine tercih ettiren bir düşünceyi benimsedik.. ve işte o günden beri de, kendimiz, içinde bulunduğumuz bir "olmazlar ağı"nda çırpınıp duruyoruz. Din gitmiş, dünya da elde edilememiştir.. ve bu şanlı fakat tâli'siz dünya artık bir boşalma dönemi yaşıyordu: Bin senelik mübarek bir miras reddediliyor.. millete sun'î bir mebde' uydurulmaya çalışılıyor.. koskoca bir devlet, mukavemeti sıfır, eften-püften bir blokaj üzerinde dizayn ediliyor.. tarih, millet, soy ve millî kültür tahkire ve tezyife uğratılıyor.. ve gidilip bin senelik düşmanlarımıza, onların düşmanlık dolu düşüncelerine sığınılıyor.. sığınılıyor ve en imansız fikirler, en galiz tabirler eşliğinde ülkeye sokuluyor.. hatta bunları, nazmen, nesren en iyi ifade edenlere ödüller yağdırılıyor ve bir baştan bir başa bu mağdurlar, mahkûmlar, mazlumlar dünyasında, duygu, düşünce ve ahlâkta âdeta komünizm yaşatılmak isteniyordu.

Hatta hatırlarım, şimdilerde, bir düzine âciz, iktidarsız ve kendilerinden şüpheleri olan ilhadzedeler, dine saldırmak, mukaddesata salya atmak için siyasî ideoloji, bazı şahıslar ve bir kısım tabulara sığınma lüzumunu duydukları gibi –ki şu anda da en çirkin ve en utandırıcılarını görüyor ve yaşıyoruz– komünizm ve sosyalizmin revaçta olduğu o günlerde de aynı tâli'sizler, arkalarını bu nesepsiz sistemlere dayayarak, bütün kin, nefret ve gayzlarını kusuyor, diyaneti ve dindarı susturmak için âdeta cihad ediyorlardı. İstiklâl mücadelemizin ümit şairi, İstiklâl Marşı'yla bir milletin yeniden dirilişini destanlaştırmasına karşılık, Müslümanın ve Müslümanlığın yakın takibe alınıp öldürüldüğü, söndürüldüğü ve ifsat edildiği bu karanlık dönemi:

"Hayâ sıyrılmış, inmiş: Öyle yüzsüzlük ki her yerde
Ne çirkin yüzler örtermiş meğer bir incecik perde!
Vefâ yok, ahde hürmet hiç, emânet lafz-ı bî-medlûl;
Yalan râic, hıyânet mültezem her yerde, hak meçhûl.
Beyinler ürperir, yâ Rabb, ne korkunç inkılâb olmuş:
Ne din kalmış, ne iman, din harâb, iman türâb olmuş."

hicran dolu sözleriyle ifade ediyor ve inkisarla iki büklüm oluyordu.

Ancak hemen şunu da arz edeyim ki, bunca yıl, cebrî, küfrî, keyfî baskılara maruz kalmış bu asil millet tamamen sindirilememiş ve onun ezel ve ebed buudlu düşünceleri de hiç mi hiç söndürülememiştir. Bu düşünceler, yerinde küller içinde bir kor, yerinde küçük bir kurcalama ile "çıt" diye ses veren bir kıvılcım ve yerinde de dünyaları aydınlatmaya yetecek bir ışık kaynağı olduğu hâlde, tedbir ve temkinlerin "ilelmerkez" gücüyle, bir çekirdeğe sığacak kadar büzülmüş, küçülmüş ve böylece çağın en badireli günlerini atlatarak fonksiyonunu eda etme kuşağına ulaşmış ve mevsimi geldiğinde dünyaları ışıklara boğmaya hazır bekliyor.

Elverir ki biz, bunca yıllık derbederliği, çekilmiş bir meşakkat ve gösterilmiş bir cehd ölçüsünde değerlendirelim.. ve maddî-mânevî dirilişimize yetecek bir kuvvet kaynağı olan İslâmiyet'i özüne uygun şekilde anlayıp, duygu, düşünce, his, şuur ve iradeleri sağlam.. i'lâ-yı kelimetullah[7] düşüncesiyle dimdik.. ilmî hayatları itibarıyla sistemli.. iş ve davranışlarında güvenli.. nefsanî arzuları karşısında "pes" etmeyecek kadar karakterli.. kalb ve kafa izdivacına muvaffak olmuş salih kullar arasına girerek yeryüzünün hakikî vârisleri olduğumuzu bir kere daha ispat edelim.

Allah tevfikini yâr ederse, seyahatimizi yitirilmiş bu çizgi istikametinde sürdürmeyi düşünüyoruz.

1 Enbiyâ sûresi, 21/105.

2 Fâtır sûresi, 35/43.

3 Enfâl sûresi, 8/53; Ra'd sûresi, 13/11.

4 "Giriştiğim iş beni ya büyük bir varlığa ve mevkie ulaştıracak ya da mahvedecek, batıracak." anlamında kullanılan bir deyim.

5 Âdiyât sûresi, 100/1-2.

6 Enfâl sûresi, 8/60.

7 *İ'lâ-yı Kelimetullah:* Allah kelâmının, İslâmiyet'in ulviyetini ve hakikatlerinin kıymetini bildirmek ve yaymak.

ÇİZGİMİZİ BULMA YOLUNDA

Yeryüzü mirasından mahrum edildiğimiz günden bu yana İslâm, müntesiplerinin zaafı, hasımlarının da tecavüz ve insafsızlığı berzahında yürekler acısı bir muameleye tâbi tutuldu. Zulüm ve gadr karşı tarafın şiârı olabilir; Müslümanın zaafını kabul etmek mümkün değildir. İhtimal, Allah Resûlü de, *"Allahım, fâcirin celâdetinden, muttakînin de aczinden Sana sığınırım."* derken bu hususa işaret buyuruyordu.

Şurası bir gerçek ki, Müslüman düşüncesi ve Müslüman mantığının sarsıntı geçirmesi, duraklaması, durgunlaşması, hatta bulanıp kokuşması Müslümanları Kur'ân hedefli, peygamber yörüngeli doğru yoldan uzaklaştırmış.. İslâm'ın evrenselliğine gölge düşürmüş ve bu âlemşümul dinin fonksiyonunu eda etmesine mâni olmuştur. Öyle anlaşılıyor ki son birkaç asrın Müslümanlarında hususiyle de Müslüman rehberlerde bu denli müzminleşen, kronikleşen bu inhiraf vak'asının giderilmesi de, birkaç mektep açmakla, birkaç konferans, birkaç panelle mümkün olamayacağı gibi, birkaç zavallıca mev'ize ve birkaç nasihatle de aşılamayacaktır.

Kökleri asırlar öncesine dayanan, günümüzde de bilim ve teknolojiyle desteklenen bu kartlaşmış inhirafın giderilmesi, yeniden kendimizi keşfetmemize, kendimizi bulmamıza, İslâmî şuur, İslâmî mantık ve İslâmî muhakeme usûlüyle bir kere daha tanışmamıza.. uzun gayret, köklü himmet, gerekli zaman, bitmeyen sabır, dipdiri ümit, sarsılmayan irade ve teenni üstüne teenniye muhtaçtır. Aksine, kendi üslûbumuzu bulamaz, içine düştüğümüz çukurdan, düşüş noktasının dışında çıkış yolları aramaya devam edersek hem kendi kendimizi aldatmış hem de gelecek nesilleri bir kere daha inkisara uğratmış oluruz.

Bu itibarla, varlık ve hâdiselere İslâmî perspektifle yaklaşmak ve her şeyi İslâmî mantıkla değerlendirmek için İslâmî düşünce ve İslâmî tasavvurun yeniden gerçekleştirilmesi şarttır. Bunun için de, evvelâ; kâinat, insan ve hayat hakkındaki bilgilerimizin sağlam, nefsü'l-emre uygun, mebde' ve gayesiyle aynı yörüngede, birbiriyle el ele, omuz omuza, bütün ve parçaları birbirine açık ve âdeta aynı temayı ifade etmek üzere farklı ses, tek usûl ile örgülenmiş bir beste hüviyetiyle.. veya merkezî bir nakışın çevresindeki diğer nakışlarla, mutlaka bir kısım mânevî münasebetleri bulunması keyfiyetiyle sezilip bilinmesi.. ikinci

olarak da; akıl ve muhakemenin, dünya kadar mânâ, muhteva ve hikmetlerle dopdolu, hatta bin bir hikmet manzumesiyle mâlemâl ve âdeta bütün varlık ve hâdiselere açık bir kitap.. veya ilâhî şuûnun milyonlar televvününü aksettiren çok yönlü, çok derinlikleri bulunan göz kamaştırıcı bir sanat eseri olarak mütalaamıza sunulan, umum eşya ve umum vak'aları, onlardaki cüz'î ve münferit hâdiselere takılmadan, cüz'iyatta külliyatın perde arkasını seyrederek, külliyatta da, cüz'iyât ve teferruatın en ücra kolonilerine kadar uzanarak bütünü birden anlamaya ve parçaların, hatta daha küçük parçaların birbirleriyle olan münasebetlerini kavramaya yönlendirilmesi lâzımdır ki, çalışmalarımızın bir bölümü diğer bölümünü, tespitlerimizin bazıları bazılarını ve zamanımızın da bir kısmı, diğer kısmını nakzetmesin, çürütmesin ve aleyhinde olmasın.

Bu mütalaa ile, ihtisaslaşma ve branşlaşmanın aleyhinde olduğumuz zannedilmemelidir. Elbette ki herkes belli bir sahada uzmanlaşacak ve ihtisas yaptığı branşın arş-ı kemalâtına ulaşarak o sahaya ait gaye-i hayali yakalamaya çalışacaktır. Ancak, bu yapılırken, bütünün mânâ, muhteva ve konumu, hatta hedef ve gayesi de göz ardı edilmemelidir. Bu, kolektif bir şuurla mı, bilgi ve şuurun yönlendirilmesiyle mi, mükemmel bir koordinasyonla mı, yoksa dehâ ile mi, her ne ile gerçekleşecekse gerçekleşmeli, zira böyle küllî ve şümullü bir nazara, böyle umumî ve objektif bir değerlendirmeye ihtiyacımız olduğunda şüphe yok...

Evet, bugün her şeyden daha çok, dünü-bugünü bir arada görebilecek.. kâinat, insan ve hayatı birden perspektife alabilecek.. mukayeseci.. varlığın sebepler ve illetler buuduna açık.. milletlerin ve cemaatlerin varoluş ve yıkılış senaryolarına vâkıf.. sosyoloji ve psiko-sosyolojinin hata ve sevaplarında hakem.. medeniyet devr-i dâimlerinin doğum, ölüm ve göçüşlerine nigehbân.. vesile ve gayeyi birbirinden temyiz edecek yetenek, vicdan selâmeti ve düşünce istikametine sahip.. gayeye saygılı.. şeriattaki hikmet-i teşri ve Sahib-i Şeriat'ın maksatlarına âşina.. dinî hükümlere menat sayılan esaslar mevzuunda vukuflu.. ilâhî vâridâta açık objektif dimağlara şiddetle ihtiyaç var.

Tıkanmış düşünce sistemimizin önünü açacak.. bayatlamış ve semavîlikten uzaklaşmış muhakeme tarzımıza Kur'ânî yörüngede işlerlik kazandıracak.. bunları yaparken de kâinat, insan ve hayat arasındaki sırlı münasebeti göz ardı etmeyecek.. dinî emirlerin titizlikle yaşanıp hayata geçirilmesinin yanında, devam ve temadînin önemli bir esası olan, yürüdüğü yolları, Sahib-i Şeriat'ın

teysîr, mülâyemet ve müsamaha ufkuna göre stabilize ederek tebşir ağırlıklı ve tenfire kapalı temsilini sağlamak.. ilim ve tefekkür gücünü İslâm'ın ve İslâm'ı yorumlamanın emrine vererek birkaç asırlık kısırlığı sona erdirmek.. mektepten mâbede, sokaktan yuvaya her yeri, varlık, insan ve hayatın arkasındaki gerçeğin rasat edildiği rasathaneler hâline getirmek.. tıkanıklığı asırlar ve asırlar ötesine gidip dayanan sonsuzluğu temâşâ menfezlerine yeniden işlerlik kazandırmak.. İslâm'ı, hayatın hemen her ünitesinde sürekli üzerinde durulan gündemin birinci maddesi konumuna yükseltmek.. tenasüb-i illiyet prensibine göre sebep-sonuç mevzuunda hassas, riyâzî ve rasyonel davranmak… gibi fonksiyonları eda edecek bu idrak kadrosu, kendimizi yenilememize yardımcı olacak ve bize ebed-müddet var olmanın erkânını öğretecektir.

Sebeplere bunca önem verip onları küstahlaştırmayı yadırgayanlar olabilir; bir ölçüde, ben de buna iştirak ederim: İnsan kendine düşen vazifeyi yapmalı, şe'n-i rubûbiyetin gereğine karışmamalıdır. Vazife bize ait bir sorumluluk, sebeplere tevessül de neticenin istihsali için, dua hükmünde Hak kapısına sunulmuş bir müracaattır. Bu hususun böyle kabul edilmesi, bizim, birer yaratık, O'nun da yaratan olmasının ve ulûhiyet sıfatlarının gereğidir. Ne var ki, madalyonun bir de öbür yanı var: Allah, bize ait emr-i itibarî gibi bir şeyi, irade ve meşîetine davetçi gibi kabul buyurmuş, ona önem vermiş, en büyük projeleri o plan üzerinde gerçekleştirmeyi vaad etmiş ve gerçekleştirmiş.. ve bu itibarî nesneyi günaha, sevaba bir vesile olarak yaratmış, onu ceza ve mükâfata esas kılmış, hayır ve şerrin isnad edilmesine fail kabul etmiş.. ve zatında hiçbir değer ifade etmeyen bu nisbî emre, ona terettüp eden neticeler itibarıyla, değerler üstü değer atfetmiş –ki eğer böyle olmasaydı, bütünüyle hayat durur, insan camidler derekesine düşer, teklif bâtıl olur ve her şey gider abese incirar ederdi– elbette ona, onun istek ve dileklerine fevkalâde önem verecek.. onu dünya ve ukbânın imarına bir şart-ı âdi, hatırı sayılır bir vesile ve dünyaları aydınlatacak bir elektrik mekanizmasının sihirli düğmesi hâline getirerek, damlada derya, zerrede güneş, hiç ender hiç olan bir şeyde cihanları var etmek suretiyle kudretinin sırlı bir buudunu daha gösterecektir.

Evet, ne sebepler ne de başka hiçbir şey Allah'a hükmedemez. O'nun ilâhî irade ve meşîetini bağlayamaz. Her şey Allah'ın mahkûmu, Allah da biricik ve mutlak hâkimdir. Ancak, esbaba riayet edilmesi ve illetlerin birer mini vesile olarak değerlendirilmesi de yine Allah'ın emridir. Bu itibarla da insanın,

“sünnetullah” dediğimiz şeriat-ı fıtriyenin prensiplerine uymadığı zaman, büyük ölçüde dünyada, belli nispette de ahirette cezalandırılacağına inanıyoruz.

Halifeler halifesi Hazreti Ömer’in, salgın vebanın bulunduğu bir yerden uzaklaşırken, onun bu davranışını kazâya rıza ve kadere teslim düşüncesiyle telif edemeyenlere karşı, *“Allah’ın kaderinden yine Allah’ın kaderine kaçıyorum.”*[1] şeklindeki yaklaşımı ne mânidardır!

İş; amel ve aksiyonda netice programlı olma, onu gaye-i hayal hâline getirme ve onun külfeti altına girme, hem bir ızdırap hem de –hâşâ– Allah’la pazarlık yapma gibi bir saygısızlık, iradeyi devre dışı bırakarak, neticenin harika bir yol ile harikalar kuşağında meydana geleceğini beklemek de bir kuruntu ve miskinlik kılıfıdır: Zaten Kur’ân-ı Mübîn de hem de kim bilir kaç yerde جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ[2] , جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ[3] diyerek insanların başına gelecek iyi ve kötü şeylerin yine onların kendi amel, kendi aksiyon ve kendi davranışlarından dolayı meydana geldiğini ve geleceğini ihtar etmiyor mu? Ve kalb, akıl, vicdan muvazenesinin en büyük mümessili insanlığın iftihar tablosu Ruh-u Seyyidi’l-Enâm da: Kıyamet günü kulun, henüz bir adım atma fırsatı bulamadan, ömrünü nerede tükettiğinden, bilgisini nasıl değerlendirdiğinden, malını hangi yollarla kazanıp nerelerde sarf ettiğinden ve bedenini nerelerde yıprattığından sorgulanacağını hatırlatarak,[4] sebep-sonuç, illet-mâlûl, gayret ve semere arasındaki sıkı ve sırlı münasebeti iş’âr etmiyor mu?

İslâm; Kitap ve Sünnetle, mü’minin dünya ve ukbâ hayatını, itikadî ve amelî durumunu, ibadet ve ahlâk keyfiyetini tanzim ederken, aynı zamanda satır aralarında, insanın ruh, akıl, kalb, vicdan ve his dünyasına da öteler buudlu bir dünyadan değişik şeyler fısıldar, onun benliğinin derinliklerinde uhrevî esintiler, lâhut televvünlü duygular meydana getirerek her an onu değişik bir buudda bir kere daha ihyâ eder. Eder de, insan kendini Allah’a halife olma mevkiinde, eşyaya müdahale konumunda ve sünnetullah sırlarını kavrama, değerlendirme makamında bulur. Sonra da irade ve meşîet kaynaklı kâinat kitabıyla, O’nun kelâmından akıp gelen beyanını bir vâhidin iki yüzü gibi görür, hisseder.. tasavvur ve düşüncelerini, yaşayış ve davranışlarını, dünya ve ahiret mülâhazalarını arz ve semadaki muvazeneye göre dengeler.

Evet, İslâm, örgülenmesinde önemli birer unsur olan atkılarını akıl, vicdan,

ruh ve ceset üzerine atarak, o rengîn, derin dünya ve ukbâ buudlu dantelâsını işleyip meydana getirmiştir. Bir seviyede bunlardan bazıları, yer yer diğerlerinin önüne geçse de, hiçbiri tek başına ne onu tam mânâsıyla aksettirmeye, ne temsile ne de ifadeye gücü yetmez.

Hâlik'ın en büyük ve herkes için en umumî atiyyesi olan İslâm'ı, yine O'nun bir diğer ve ilk ihsanı sayılan akıl, vicdan, ruh, ceset ve letâiften meydana gelen bütün varlığın fihrist-i mânevîsi bir organizasyon taşıyabilir.

İleride bu mevzuu daha da açmak istiyoruz.

1 el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 7/217; İbn Abdilberr, *et-Temhîd* 8/368.

2 *"Kazandıklarından ötürü"* (Tevbe sûresi, 9/82, 95).

3 *"Yaptıkları şeyden ötürü"* (Secde sûresi, 32/17; Ahkaf sûresi, 46/14; Vâkıa sûresi, 56/24).

4 Bkz. Tirmizî, *kıyâmet* 1: el-Bezzâr, *el-Müsned* 4/266.

YARINKİ DÜNYAYA DOĞRU

Son birkaç asırdır İslâm dünyası, bir kısım yanlışlar fasit dairesi içinde dönüp durmakta ve bir türlü kendi özüne, kendi ruhuna yönelememekte. Şayet iki adım doğru yürüse, hemen arkadan birkaç adım geriye gitmekte veya değişik inhiraflar yaşamakta. Hatta çok defa, hataların sevapları aştığı, zararlı şeylerin yararlıları da alıp götürdüğü bu meş'um yürüyüş veya uğursuz inhiraf, toplumun kendi içinde kendini arama, kendini bulma gayretlerine de olumsuz tesirlerde bulunmakta ve yapılan güzel işleri de, yapanları da derinden derine sarsmaktadır. Bu da, bu koskoca âlemde her şeyin şirâzeden çıktığını, devlet ve milletler çarkının kendi aleyhinde işlediğini göstermektedir.

Bu itibarla biz, topyekün İslâm dünyasının, iman anlayışı, İslâm telakkisi, ihsan şuuru, aşk u şevki, aklı, mantığı, düşünce tarzı, kendini anlatma üslûbu ve ona bu hususları kazandıracak müesseseleriyle ele alınmasının ve her kesimiyle yenilenmeye tevcih edilmesinin zaruretine inanıyoruz.

Bizim mânevî hayatımızın temeli, dinî düşünce ve dinî tasavvurlara dayanır. Bugüne kadar varlığımızı onlarla sürdürdüğümüz gibi, hamlelerimizi de onlara dayanarak gerçekleştirmişizdir. Onlardan tecrit edildiğimiz zaman kendimizi bin sene gerilerde buluruz. Gayesi, insanı ve kâinatı mânâlandırma, insanî ruha ve öze açık olma, dünyaları aşan arzuları gerçekleştirme, vicdandaki ebed duygusunu cevaplama... gibi hususlardan ibaret olan din, sadece ibadetlerden ibaret değildir; o, ferdî, içtimaî bütün hayatı kucaklar.. aklî, ruhî, kalbî her şeyimize karışır.. ve niyetlerimize göre her davranışımıza boyasını çalar ve her şeyi kendi rengiyle bürür.

Evet, gerçek dindarın her davranışı ibadet eksenli, her gayreti cihad buudlu, her hamlesi de ukbâ ve rıza televvünlüdür. Onun hayatında dünya-ukbâ ayrımı söz konusu değildir.. kalbiyle aklı arasında berzahlar yoktur.. duyguları mantığıyla iç içedir.. muhakemesi ilhamlarını tanımamazlık edemez. Keza, onun düşünce dünyasında tecrübe, akla uzanan ışıktan bir merdiven, bilgi, firaset statikli yüksek bir burçtur. O, bu merdivende aşkın dev kanatlarıyla sürekli sonsuzluğa açılan bir kartal ve bu burçta fetanetiyle varlığı didik didik eden bir hallaçtır. Böyle bir anlayışın hiçbir yanında boşluk olmadığı için, bu sistemde insanın ferdî ve içtimaî ihmali de söz konusu değildir.

Dini akılla, ilimle, muhakemeyle çatıştıranlar, dinin de, aklın da ruhundan

haberi olmayan tâli'sizlerdir. Hele toplumun değişik kesimleri arasındaki vuruşmadan onu sorumlu tutmak bütün bütün bir aldanmışlıktır. Kitleler arasındaki çatışma bilgisizlikten, şahsî çıkar düşüncesinden ve zümre menfaatlerinden kaynaklanmaktadır. Din, bu duygu ve bu düşüncelerden hiçbirini tasvip etmez. Vâkıa, bir kısım dindarlar arasında da çatışma ve vuruşma söz konusudur ama, bu, aynı ruhu taşıyan bu insanların, gerektiği ölçüde inanamadıklarından, ihlâsı koruyamadıklarından.. bazen de hislerine yenik düştüklerindendir. Yoksa, imanlı fazilet böyle bir tâli'sizliğe yol vermez.. aslında böyle bir tâli'sizliğe düşmemenin bir tek çaresi vardır; o da, dinin bütün müesseseleriyle hayata geçirilip toplumun canı, kanı hâline getirilmesidir.

Evet, İslâm toplumunun yeniden bir *"ba'sü ba'de'l-mevt"* e, melekât-ı akliye, ruhiye ve fikriyesinde ciddî bir ıslaha, daha canlı bir tabirle bir dirilişe ihtiyacı vardır. Dinin orijinini koruma ciddiyet ve gayreti içinde, nassların esnekliğinin vaad ettiği genişlik ve evrensellikte her zaman ve her mekânda, her sınıf insanın ihtiyacını karşılayacak ve bütün hayatı kucaklayacak olan bir dirilişe...

Başımızda gölgesini hissettiğimiz günden bu yana –Allah ebedlere kadar vesayetini üzerimizden eksik etmesin!– bu mübarek sistem, defaatle tecdide, ıslaha kapılarını aralamış ve defaatle dirilişler yaşamıştır. Mezhepler umumiyetle ve büyük çoğunluğu itibarıyla, fıkıh ve hukuk sahalarındaki yenilikleri temsil etmişlerdir. Tarikatler ise, kalbe ve ruha giden yolları işlemiş birer şehrâh hâline getirmişlerdir. Mektep ve medrese de bizim olduğu dönemde, daha çok varlık ve kâinatın mânâlandırılmasıyla meşgul olmuştur. Bugün gerçekleştirilmesi düşünülen tecdid ve dirilişe gelince o, bütün bunların uzlaştırılması ve hepsinin bir tek platformda ele alınmasıyla mümkün olacaktır ki, bu da, hemen her meselede, kalıptan sıyrılarak öze, şekilciliği terk ederek ruha yönelmekle tahakkuk edecektir. Yani inançta yakîne, amelde ihlâsa, duygu ve düşüncede ihsana yönelmekle...

Evet, ibadetlerde kemmiyet tam, keyfiyet hedef, dualarda sözler vesile, ruh ve samimiyet esas, davranışlarda sünnet rehber, şuur elzem ve bütün bunların hepsinde Allah gaye olmalıdır. Namaz, yatıp kalkmak değildir.. zekât, nereye gittiği bilinmeyen bir matrahın def-i belâ kabilinden çıkarılıp bir yere atılması olamaz.. oruç, aç-susuz durmaktan ibaretse perhizden farkı ne? Hac,

yörüngesinde icra edilmezse bir şehirden bir şehre seyahatten ve birilerine döviz kazandırmadan farkı kalır mı? İbadetlerde kemmiyet eksenli kalmak çocukların eğlencesi olsa gerek.. dualardaki ruhsuz bağırıp çağırmalar, gırtlak harcı arayanların işi olmalı.. özünden habersiz hac ve umre, "hacı" adı ve hac menkıbeleriyle mütesellî olma yolunda katlanılmış bir meşakkat değilse, mânâlandırmada biraz zorlanacağız...

Bütün bu olumsuzluklar ağında heder olup gitmemenin yolu, bize ait boşlukları dolduracak, zaaflarımızı giderecek ve bizi cisim ve bedenin kulları olmaktan kurtaracak, kurtarıp kalb ve ruhun hayat seviyesine yönlendirecek ruh ve mânâ hekimlerinin yetiştirilmesinde umumî seferberlik ilan etmekten geçer. Gönülleri fizikten metafiziğe, matematikten ahlâka, güzel sanatlardan tasavvufa, kimyadan ruhanîliğe, astronomiden enfüsîliğe, hukuktan fıkha, siyasetten seyr u sülûka kadar bütün ilim, zekâ, irfan, vâridât ve füyûzat sahalarına açık ruh ve mânâ hekimleri. Bu milletin, şuna-buna değil, böyle bir beyne ihtiyacı vardır. Beyin sinir kordonlarıyla vücudun uzak-yakın her yanıyla görüşüp-konuştuğu, en ücra noktalara mesajlar gönderip mesajlar aldığı gibi, bu beyin kadro da, millet bünyesinin bütün molekülleriyle, atomlarıyla, partikülleriyle münasebet içinde bulunacak, toplumu teşkil eden bütün birimlere ulaşacak, eli bütün hayatî ünitelerin içinde olacak.. ve her kesime geçmişten gelen, hâlle daha bir derinleşen ve geleceğe uzanan ruhtan ve mânâdan bir şeyler fısıldayacaktır.

Bu kadro, mektepteki mukayyed ve müeddep çocuklardan, sokaklardaki serâzâd ve âvâre vatan evladına kadar herkese bağrını açacak ve her sineye ruhunun ilhamlarını boşaltarak, onları yarınların bilgi, hüner ve dehâ sahipleri olarak yetiştirip toplumun istifadesine sunacak; ışık yuvaları, yurdu, pansiyonu, okulu, üniversitesi, mâbed ve tekyesiyle herkesi ve her kesimi çağın levsiyatından arındırarak insanî kemalâta yönlendirecektir.

Yine bu kadro, gazete, mecmua, radyo ve televizyon gibi güçlü medya silahlarını ehlîleştirerek bir taraftan onları millî ve dinî hayatın sesi-soluğu hâline getirecek, diğer yandan da bunlarla karanlık duygu, karanlık düşünce ve kapkara seslere insan olma yollarını gösterecektir.

Ve yine bu kadro, dış baskılarla, iç sapmalarla, her günkü havaya göre şekil ve yön değiştiren talim ve terbiye müesseselerimizi Avrupa ve Amerika vesayetinden kurtararak hâlin gereklerine açık ve tarihî perspektife göre tanzim

ederek, programı, metodu ve üslûbuyla gayeli bir konuma yükseltecektir.

Bu sayede milletçe duygu, düşünce sefaletinden, ezbercilikten, şablonculuktan gerçek ilmî düşünceye, çeşitli rezaletleri sanat unvanıyla tezkiyeden hakikî sanat ve estetiğe, menşei meçhul görenek ve tiryakiliklerden din ve tarih kaynaklı ahlâk şuuruna, bizi bitirip-tüketen, sinelerimizdeki değişik düşüncelere kilitlenmelerden hizmet-teslimiyet-şuur ve tevekkül vahidine yükseleceğiz.

Dünyada yeni oluşumlar furyası yaşanadursun –aslında biz, ne kapitalizm partasından ne komünizm fantezisinden ne onun sosyalizm kırığından ne sosyal demokrasi melezinden ne de liberalizm eskisinden yeni bir şeylerin meydana geleceğine inanmıyoruz–. Gerçek, yeni dünya düzenine açık bir âlem varsa, o da bizim âlemimizdir. Gelecek nesiller bunu bizim Rönesansımız olarak da ele alabilirler.

Bu yeniden doğuş bizim, duygu ve düşünce dünyamıza, sanat ve estetik anlayışımıza da, şimdiye kadar olduğundan çok farklı derinlikler kazandıracaktır. O sayede kendi bediî zevklerimizi bulacak, kendi mûsıkîmize ulaşacak, kendi romantizmimizi keşfedecek.. ve milletimizi ilimden sanata, düşünceden ahlâka hemen her sahada en sağlam bir blokaja oturtarak onun geleceğini teminat altına almış olacağız.

Bu hususta hamle ve atılganlık şiarımız, iman ve hakikat şuuru da kuvvet kaynağımız olacaktır. Şimdiye kadar bizi hep başka kapılarda dolaştıranlar, imansızlıktan ve ahlâksızlıktan şifa umanlar sürekli yanıldılar. Biz, her zaman gönülden bağlandığımız Allah, dünyevî her şeye tercih ettiğimiz milletimiz ve bağrında var olup geliştiğimiz toprağımıza teslim olmamız, sahip çıkmamız sayesinde onurlara erdik ve onurlu kalabildik. Bilmem ki aksini şerhetmeme gerek var mı?..

Daha sonraki bir fasılda bu yeniden dirilişi bölümler hâlinde sunmaya çalışacağız.

KENDİ DÜNYAMIZA DOĞRU

Şimdiye kadar değişik devirlerde, dünyanın değişik yerlerinde adı-unvanı ne olursa olsun, sık sık yeniden yapılanmadan bahsedildi ama, böyle bir iddianın doğru olup olmadığının her zaman münakaşası yapılabilir. Ancak böyle bir yapılanmanın, hem de topyekün varlık ve varlığın perde arkasını, insan ve hayatı kucaklayacak şekilde ele alındığı bir âlem vardır ki, bu âlem yukarıdaki kayıtlardan bütünüyle âzâdedir. Kuşkusuz işte bu âlem, hususiyle de geniş bir zaman dilimi itibarıyla bizim âlemimiz, bizim dünyamızdır.

Asırlar süren bir uzun bunalım ve sarsıntıdan sonra bu dünya, her şeye rağmen günümüzde de böyle bir tekevvünü gerçekleştirecek güçte; bir yeni *"ba'sü ba'de'l-mevt"*i tahakkuk ettirecek potansiyele sahip; çevresindeki bütün yeni oluşumlara rehberlik yapabilecek kadar da bilgi birikimli.. ve ayrıca asırlar ve asırlar boyu devam edegelen liderliğinin, idare edilen milletlerin ta o zamandan kalma şuuraltı kabulleri gibi avantajları da elinde bulundurmaktadır ve bunları kullanabilir de. Evet o, temsil adına her şeyiyle tamamdır ama, elverir ki, bu uzun ve muhteşem geçmişin canı-kanı sayılan tarihî dinamikleri bir kere daha yerli yerinde kullanabilsin!..

Bir zamanlar tabiî bilimlerden dinî ilimlere, tasavvuftan mantığa, şehircilikten estetiğe hemen her sahada, Harizmî, Bîrunî, İbn Sina, Zehrâvî gibi varlığı didik didik eden dehâlarla; Ebû Hanife, İmam Muhammed, Serahsî, Merginânî gibi fıkıh ve hukuk üstadlarıyla; İmam Gazzâlî, Râzî, Mevlâna, Şâh-ı Nakşibend gibi mantığı kalb ve mantıkla yenip hayatlarını vicdan endeksli yaşamış insanî normları aşan istidatlarla; İmam Mâturidî, Teftâzânî, Seyyid Şerif, Devvânî gibi muhakeme ve fetanet kahramanlarıyla; Mimar Hayreddin, Mimar Sinan, Itrî ve Dede Efendi gibi sanat dâhileriyle her zaman çağının çok çok önünde yürümüş bu dünya, geçici bir aradan sonra yeniden bütün aydınlık ruh ve dimağları harekete geçirerek, bir ikinci veya üçüncü Rönesansı gerçekleştirebilir. Evet bu dünya, bir kere daha İslâm'ın ruh ve mânâsını duymaktan varlığın yeniden yorumlanmasına; tasavvufun engin lâhûtî ikliminden evrensel metafiziğe; İslâmî muhasebe ve murâkabeden insana değerler üstü değer kazandıran teyakkuz ve temkine; iç âlemimizin soluklanabildiği ve iç âlemimizi soluklayabileceğimiz şehir ve şehircilikten kitlelere mâl olmuş estetiğe, her yerde ruh ve mânâyı nakşeden ve nakşında sonsuzu arayan

sanattan, uhrevîleşen, inceleşen, ötelerle bütünleşen, gerçek bedîiyât zevkine ulaşarak yeni bir fasıl açabilir. Açabilir ama, bu öyle kolay olacağa da benzemez.

Evet, yıllar ve yıllar bu ülkede, ruhî hayatın büyük ölçüde söndürülmesi, dinî dünyamızın işlemez hâle getirilmesi, aşkın, vecdin bütün bütün unutturulup gönüllerin diline zincir vurulması, düşünen ve okuyan aydınların gidip kaskatı bir pozitivizme aborde olmaları, salâbet ve hakta sebat yerine softalığın ikâme edilmesi; hatta ahiret ve Cennet istenirken bile, dünyada alışılagelen mutluluğun devamı mülâhazasıyla istenmesi gibi çarpık düşünce, çarpık telakkileri sinelerimizden söküp atmadan bir yeni fasıl açmamız mümkün değildir.

Bu, son birkaç asırdan beri ruhlarımızı saran levsiyat sökülüp atılamaz demek değildir. Bu, milletçe çöküntü ve çözülmelerimizin gerçek sebep ve sâikleri sayılan ihtiras, tembellik, şöhret arzusu, makam sevgisi, bencillik ve dünyaperestlik gibi his ve duyguları atıp, İslâm'ın özü ve hakikati olan istiğna, cesaret, mahviyet, diğergâmlık, ruhanîlik ve rabbanîlik ruhuyla hakka yönlendirilip ve hak duygusuyla arıtılıp şekillendirilmeden.. ve bu anlayış, bu ülkeyi ve bu milleti sarmadan düze çıkma imkânsızlık ölçüsünde zor demektir. Ama, bütün bütün olmaz demek de değildir. Eğer içimizde, öze sadık kalabilmiş, çağı kucaklayabilecek tecdid iradesine sahip bir kısım yiğitler varsa –ki vardır– bu yenileşme ve değişme mutlaka gerçekleşecektir. Kur'ân buudlu, fıtrat huylu yenileşme ve değişme.. hem öyle bir gerçekleşecektir ki, hâlâ bu anlayışa kapalı kalan, kapalı kalmakta ısrar eden yığınlar da bunu engelleyemeyeceklerdir. Zira şimdiye kadar, tanıyıp bildiğimiz dünya çapındaki Rönesanslar, bu işin mimarları sayılan ferdî dehâların semere-i sa'yiydi; yığınların hamle ve hareketi değil.. evet, İslâm'ın zuhurunu müteakip yıllarda, yer yer patlama ölçüsündeki yenileşme ve değişmeler, Emevi ve Abbasi döneminde yetişen bir düzine müstesna ruh, müstesna zekâ ve müstesna düşüncenin eseri olduğu gibi, İlhanlı, Karahanlı, Selçuklu ve Osmanlı dönemindeki "anilmerkez" hareket ve tekevvünün arkasında da yine bu engin düşünce, bu derin ruh ve bu parlak fıtratlar vardı. Hemen her devirde dopdolu bir gerilimle ortaya çıkan bu rehber ruhların açtıkları çığır, zamanla birer mektep ve kitlelere yeniden yapılanma ruhunu üfleyen birer ekol hâline gelmiştir. Arkadan gelenler bu rehber ruhları ve onların düşüncelerini takip etmiş, yığınlar onların arkasından gitmiş, onların aydınlık iklimine sığınmış, bu

yüce rehberler de onlara can olmuş, kan olmuş ve bir ruh gibi onlarla beraber yaşamışlardı. Bu ulu dimağlar silinip gittiği ve arkadan da onların yerlerini dolduracak seviye insanlarının yetişmediği dönemlerde ise toplum her kesimiyle kadavralaşmış, düşünceler karbonlaşmış ve yenileşme fikri de olmazlara girmişti.

Günlerin bahara döndüğü, şafakların şafakları kovaladığı şimdilerde hem ümitleniyor hem bekliyor hem de Rabbimiz'e yalvarıyoruz: Bize ruhumuzun heykelini ikâme edecek, kalbimizi Cennet yamaçları gibi yemyeşil hâle getirecek ve gönüllerimizi ulûhiyet hariminin sırlarına ulaştıracak meşîet destekli irade versin!. Ve milletimize Muhammedî çizgide (sallallâhu aleyhi ve sellem) yenilenme yollarını göstersin!

Bunu istemek ve beklemek hem hakkımız hem vazifemiz hem de imanımızın gereğidir. Ancak, bu hakkı kullanırken, bu vazifeyi yerine getirirken sık sık şanlı geçmişimize müracaat etmemiz ve dünümüzü muhteşem kılan değerlerimize sığınmamız da şarttır. Batı böyle bir Rönesans gerçekleştirip günümüzün medeniyetine doğru yürürken, Hıristiyanlığa sığınmış, Yunan'ı örnek almış ve Eski Roma'yla zifaf olmuştu. Bu kabîl esaslar başka medeniyetler için de her zaman söz konusudur. Öyleyse biz de kendi mazi, kendi mânâ köklerimize sığınacak ve örneklerimizi zamanın bulandıramadığı lâhûtîliğin enginliklerinden alacağız. Felsefî düşünceden tasavvuf gerçeğine, dinin yerleşmiş tarz-ı telakkisinden ahlâkî buuduna kadar birer kanaviçe gibi, her zaman onunla övündüğümüz ve bizim için de zamanın altın dilimi sayılan ak çağlardan alacak ve onun üzerinde atkı atkı geleceğin dantelasını öreceğiz. Bu dantelada, Mevlâna, Teftâzânî ile yan yana gelecek, Yunus, Mahdum Kulu ile aynı seccade üzerinde oturacak, Fuzûlî Âkif'i kucaklayacak, Uluğ Bey Ebû Hanife'ye selâm çakacak, Hoca Dehhanî İmam Gazzâlî'yle diz dize gelecek, Muhyiddin İbn Arabî İbn Sina'ya gül atacak, İmam Rabbanî Bediüzzaman'ın bişâreti ile coşacak.. ve koskocaman bir geçmiş, o devâsâ düşünceleri, devâsâ kametleriyle bir araya gelecek ve bize kurtuluşun ve dirilişin büyüsünü fısıldayacak...

Elverir ki, onları bir araya getirecek duygu, düşünce, metod ve felsefeyi keşfedip, o semavî ve ölümsüz üslûbumuzu bulabilelim! Bu itibarla da, bence her şeyden evvel yürünecek yolların bir kere daha gözden geçirilip, yeniden stabilize edilmesine ihtiyaç var. Aşk u şevkin ilham ve bereketi, akıl ve

mantığın emniyet telkin eden sağlamlık ve rasâneti, hürriyet ve kendimiz olmanın istikrar ve insanîliği, sanat ve felsefemizin derinlik, incelik, tecrit buudlu, mantık eksenli ve vahiy ruhlu olması bizim Rönesansımızın önemli esaslarıdır.

Bu yenilenmede Allah rızası gaye-i hayal, ruh bedenin önünde, nefis kalbin idaresinde vazife şuurunu harekete geçirecek temel dinamik, insan ve ülkemizi sevme vazgeçilmez bir tutku, ahlâkîlik hiçbir zaman terk edilmeyecek olan hayatî bir yol azığı; kâinat, insan ve hayat Kur'ân menşûru altında ayrı ayrı fasıllarıyla sürekli kurcalanan sırlı bir kitap, insan karakteri ve gerçek beşerî değerleriyle önemli bir güç kaynağı, hedef ve gayenin hakkaniyet ve mukaddesiyeti ölçüsünde, o hedef ve gayeye ulaştıran yolların Kur'ân ve Sünnet yörüngeli olması da şaşmazlığın garantisidir.

Aslında, kurtuluşumuzun reçetesi de diyebileceğimiz; ülke ve insanımızın geleceğinin hedeflenmesi, birkaç asırlık mâkûs kaderimizin değiştirilmesi gayreti, toplumumuzu yoğurup şekillendirecek ruhun cesetlerimize cân olması, milletimiz adına taptaze tarihî bir sayfanın açılması gibi hususlardır ki, bunlar, ütopyaları aşan bir medeniyet ve yenilenme rüyasının sadece birkaç esasından ibarettir...

Önümüzdeki fasılda birer birer bu esasları ele alacağız.

RUHUMUZUN HEYKELİNİ İKÂME EDERKEN

Daha önce, icmâlen yeryüzü mirasçılarının vasıflarına işaret etmiştik. Şimdi o hususları biraz daha açarak netleştirmek istiyoruz. *Mirasçının birinci vasfı*, kâmil imandır. Kur'ân; insanın yaratılış gayesini mârifet ufku, muhabbet ruhu, aşk u şevk buudu ve ruhanî hazlar televvünleriyle "iman-ı billah" olarak tespit eder. İnsan, yerinde kendi özünden varlığın derinliklerine yollar vurarak, yerinde varlıktan değişik kesitler alıp özünde değerlendirerek iman ve düşünce dünyasını inşâ etmekle sorumlu tutulmuştur. Bu, aynı zamanda onun ruhunda meknî bulunan insanlık gerçeğinin ortaya çıkması demektir. Evet insan, ancak imanın aydınlığında, özünü, özündeki derinlikleri, varlığın hedef ve gayelerini sezip kâinat ve hâdiselerin iç yüzüne, eşyanın perde arkasına muttali olabilir; muttali olup varlığı kendi buudlarıyla kavrayabilir. İnançsızlık tıkalı ve boğucu bir sistemdir. İnançsızın nazarında varlık bir kaosla başlamış, rastlantıların ürperten belirsizlikleri içinde gelişmiş ve süratle de dehşet veren bir sona doğru kaymaktadır. Bu sallana ve yuvarlana gidiş içinde, ne ruha inşirah veren Rahmânî bir nefha ne de bizi insanî emellerimizle kucaklayacak emniyet esintili küçük bir yer hatta ayağımızı basacak kadar bir zemin vardır.

Menşeini, hareket çizgisini, nereye ve neye yönlendirildiğini, vazife ve sorumluluklarını sezebilen iman insanı ise, her şeyi apaydın görür; ayağını basacağı yere endişesiz basar, tevcih edildiği hedefe korkusuzca ve güvenle yürür.. yürürken de varlığı ve varlığın perde arkasını elli bin defa kurcalar; elli bin defa eşya ve hâdiseleri imbikten geçirir; her kapıyı zorlar, her nesneyle münasebet yollarını araştırır.. bildiklerinin, bulduklarının yetmediği yerlerde, o güne kadar kendisinin veya başkalarının gerçekleştirdiği tespitlerin çehresinde görüp-duyduğu hakikatlerle yetinir ve yoluna devam eder.

Bu ölçüler içinde bir iman seyyahı, çok önemli bir güç kaynağı keşfetmiş sayılır. Evet, *"Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh"* ile remzedilen ötelere ait bu cephane ve hazine öylesine önemli bir kuvvet kaynağıdır ki, bu kuvvet kaynağı ve bu ışığı elde eden insanın artık başka güç kaynağına ihtiyaç hissetmesi söz konusu değildir. O, hep O'nu görür, O'nu bilir; O'nun maiyyetine koşar, hayatını O'na yönelik yaşar; mârifet ve itimadının derinliği ölçüsünde bütün dünyevî güçlere meydan okuyabilir ve her şeyin üstesinden gelebileceği ümidiyle en olumsuz durumlarda bile şevkle yaşar bedbinlik ve karamsarlığa

düşmez.

Bu husus, başta Risale-i Nur Külliyatı olmak üzere dünya kadar esere mevzu teşkil ettiğinden şimdilik onlara havale edip geçiyorum.

Mirasçının ikinci vasfı, yeniden dirilişin en önemli iksiri sayılan aşktır. Gönlünü Allah'a iman ve O'nun mârifetiyle onarmış, donatmış bir insan, derecesine göre bütün insanlara, hatta bütün varlığa karşı derin bir muhabbet ve engin bir aşk duyar; duyar da bütün ömrünü, topyekün varlığı kucaklayan aşkların, vecdlerin, cezbelerin, incizapların ve ruhanî zevklerin gelgitleri arasında yaşar. Her dönemde olduğu gibi, günümüzde de bir ulu dirilişi gerçekleştirmek için, yepyeni bir anlayışla, gönüllerin aşkla coşup, şevkle köpürmesine ihtiyaç var. Zira aşk olmadan, neticesi itibarıyla kalıcı hiçbir hamle ve hareketi gerçekleştirmek mümkün değildir. Hele bu hamle ve bu hareket ukbâ ve öteler buudlu ise.. Allah karşısında var eden ve var olan münasebetler içinde yerimizi belirlemek.. varlığımız, O'nun varlığının, ziyasının gölgesi olması itibarıyla yaratılmış olmanın hazlarını duymak.. O'nun hoşnutluğunu yaratılışın gayesi kabul edip, hep onu avlamaya çalışmak çerçevesiyle sunacağımız ilâhî aşk, sınırsız ve sırlı bir güç kaynağıdır. Yeryüzü mirasçıları bu kaynağı ihmal etmemeli, onu köpürte köpürte yaşamalıdırlar. Batı, aşkı, madde televvünlü buudlarıyla filozofların arkasında felsefenin sisli-dumanlı ikliminde tanıdı; tattı ve yol boyu şüphe ve tereddütler yaşadı. Biz varlığa, varlığın kaynağına, Kitap ve Sünnet adesesiyle bakacak, Yaratan'a karşı gönüllerimizde tutuşturduğumuz sevgiyi, aşk u hummayı, O'ndan ötürü, bütün varlığa karşı duyduğumuz alâkayı bu iki kaynağın dengeleyici prensiplerine ve metafiziğe açık enginliklerine sığınarak gerçekleştireceğiz. Zira insanın menşei, kâinattaki yeri, var olmasının hedefi, takip edeceği yol ve bu yolun sonu, bu iki kaynakta, insan düşüncesi, insan hissi, insan şuuru ve insan beklentileriyle o denli uyum içindedir ki onu hissedip de hayret etmemek ve hayranlık duymamak mümkün değildir. Bu iki ak kaynak, gönül erleri için birer aşk u şevk fevvâresi, birer cezb u incizap madenidir. Onlara duygu safveti ve ihtiyaç tezkeresiyle müracaat edenler boş dönmez, onlara sığınanlar da ebedî ölmez. Elverir ki, sığınanlar, bir Gazzâlî, bir İmam Rabbanî, bir Şah Veli, bir Bediüzzaman derinlik ve samimiyetiyle sığınsın; bir Mevlâna, bir Şeyh Gâlip, bir Mehmed Âkif heyecanıyla yaklaşsın; bir Halid, bir Ukbe, bir Selahaddin, bir Fatih ve bir Yavuz iman ve aksiyonuyla yönelsin.. evet,

bunların o köpük köpük bütün zamanları ve mekânları saran aşk u şevkini, çağımızın usûl, üslûp ve metodlarıyla harman yaparak, Kur'ân'ın devirleri aşan ve eskimeyen ruhuna, dolayısıyla da evrensel bir metafiziğe ulaşmak bizim ikinci adımımızı teşkil edecektir.

Mirasçının üçüncü vasfı; akıl, mantık ve şuur üçlüsüyle ilme yönelmek olacaktır. İnsanlığın, bir kısım karanlık faraziyeler arkasında sürüklendiği bir dönemde insanlardaki genel temayüle de bir cevap teşkil edecek olan bu yöneliş, topyekün beşerin kurtuluşu adına ehemmiyetli bir adım olacaktır. Evet, Bediüzzaman'ın da işaret ettikleri gibi: İnsanlık ahir zamanda her şeyiyle ilme ve fenne yönelecek.. o bütün kuvvetini ilimden alacak.. hüküm ve kuvvet bir kere daha ilmin eline geçecek.. ve ilimlerin geniş kitlelere kabul ettirilmesinde fesâhat, belâgat ve ifade üstünlüğü de herkesin alâka duyduğu bir mevzu hâline gelecek.. yani yeniden bir ilim ve beyan devri yaşanacak. Zaten, çevremizi saran vehimlerin sisli-dumanlı atmosferinden sıyrılıp gerçeklere ve Gerçekler Gerçeği'ne ulaşabilmemiz için de başka yol yok. Evet, son birkaç asırlık boşluğu aşmamız, mârifette doygunluğa ulaşmamız; yıllar ve yıllar boyu yaşadığımız ezikliğin şuuraltı tahribini onararak bir kere daha kendi kendimizi ispat etmemiz, ilmin, İslâmî düşünce menşûrundan geçirilerek temsil ve ifade edilmesine bağlıdır. Yakın tarihimiz itibarıyla bizde bazen yönü ve hedefi belirlenmediği, bazen de ilim bilime, bilim de felsefeye karıştırıldığı için ilmî düşüncede ciddî kargaşalar yaşandı ve ilim adamları da tamiri zor itibar kaybına uğradılar. Ülkemizde yaşanan bu boşluk yabancıların işine yaradı; memleketimizin hemen her köşesinde harıl harıl mektepler açtılar ve bu eğitim yuvaları vasıtasıyla nesillerimize yabancılık aşıladılar. Bizden bir kesim de, en istidatlı vatan evlatlarını, hatta el-ayak öperek bu okullara yerleştirdi ve bu yabancılaşmayı biraz daha hızlandırdı. Belli bir süre sonra, bu toy ve aldatılmış nesillerde *"Ne din kaldı, ne iman; din harap, iman da türâp olup"* gitti.. gitti ve milletçe, hem düşüncede hem tasavvurda hem sanatta hem de hayatta benlik müptezelliğine maruz kaldık. Niye olmasın ki; hiçbir endişeye kapılmadan genç dimağları emanet ettiğimiz bu mekteplerde, bilâ istisna, Amerikan kültürü, Fransız ahlâkı, İngiliz görenek ve gelenekleri her zaman ilmin ve ilmî düşüncenin önünde oldu. Bu itibarla da gençlerimiz içinde bulundukları çağı ilmiyle, tekniğiyle, teknolojisiyle yakalayacaklarına, değişik kamplara ayrılarak Markşçılık, Durkheimcilik, Lenincilik, Maoculuk oyunu

oynamaya başladılar. Kimi komünizm ve proletarya diktatörlüğü rüyalarıyla avundu.. kimi gidip Freud kompleksine saplandı.. kimi aklını varoluşçuluğa kaptırarak Sartre'e takıldı.. kimi Marcus deyip salya attı.. kimi de ömrünü Camus'un hezeyanları arkasında geçirmeye durdu... Evet, bu ülkede bunların hemen hepsi yaşandı ve bu işin dâyeliğini de sözüm ona ilim yuvaları yüklendi. Bu buhranlar döneminde bir kısım kara ses ve kara ağızlar, durmadan dini, dindarı karalıyor ve sürekli Batı menşe'li çılgınlıkları nazara veriyorlardı. Elbette ki, bizim o dönemi ve o dönemin ucuz piyonlarını unutmamız mümkün değildir. Ülkemiz ve insanımıza rağmen bu zemini hazırlayanlar, mâşerî vicdanda ilelebet tarihî suçlular olarak yâd edileceklerdir.

Şimdi biz, içlerimizde bulantı, gönüllerimizde sızı bu karanlık dönemi ve o günün serkârlarını kendi mesâvileriyle baş başa bırakarak, geleceğimizi inşa edecek düşünce işçilerinden bahsetmek istiyoruz.

Evet, gençlerimize aşılayacağımız ilmî düşünce sayesinde, batıdan asırlar ve asırlar önce de gerçekleştirdiğimiz gibi, onların ilimle, fikirle kaynaşıp bütünleşmesini sağlayıp mutlaka kendi yenilenmemizi (Rönesans) tahakkuk ettirmeliyiz. Mâşerî vicdanda duyulan mâkûs mukadderâtın ızdırabı, yıllar ve yıllar boyu maruz kaldığımız vesayet hayatının hâsıl ettiği hafakanlar, birkaç asırlık istismarın insanımızda meydana getirdiği reaksiyon, şimdiler itibarıyla bizde yeniden Âdem nebinin feryatlarına, Yunus peygamberin sızlanışlarına, Eyyûb aleyhisselâmın iniltilerine denk âh u efgâna vesile olmuştur. Hatta şu anda, bu duygu ve bu düşüncenin iticiliği ve tarihî tecrübelerin kılavuzluğuyla mesafelerin büzülmeye başladığını ve varılacak noktaya birkaç adım kaldığını hisseder gibiyiz.

Mirasçının dördüncü vasfı; onun, kâinat, insan ve hayat mülâhazalarını bir kere daha gözden geçirip yanlış ve doğrularını kritik etmesidir. Bu hususta şunları zikredebiliriz:

1. Kâinat, sık sık müracaat edilmek üzere Allah tarafından gözler önüne serilmiş bir kitap; insan, varlığın derinliklerini rasat etmeye açık bir menşûr ve bütün dünyaların şeffaf bir fihristi; hayat da bu kitap ve bu fihristten süzülen, süzülüp ilâhî beyanla yankılanan mânâların temessülüdür. Eğer kâinat, insan ve hayat televvünleri itibarıyla farklı fakat aynı hakikatin değişik yüzleri ise –ki öyledir– bunları birbirinden ayırmak, hakikatin âhengini bozacağından varlığa

da insana da haksızlık ve saygısızlık demektir.

Evet, Cenâb-ı Hakk'ın kelâm sıfatından gelen beyanını okuyup, anlayıp, itaat ve inkıyatta bulunmak bir vecibe olduğu gibi, ilmiyle planlayıp, kudret ve meşîetiyle de var edip ortaya koyduğu topyekün eşya ve hâdiselerde tanınıp anlaşılması, anlaşılıp mutabakat yollarının tespit edilmesi vazgeçilmesi imkânsız bir esastır. Evet, O'nun kelâm sıfatından gelen Furkân-ı Azîmüşşân, bütün varlığın ruhu, dünya ve ukbâ saadetinin biricik kaynağı; kâinat kitabı da bu gerçeğin cesedi, temsili ve hâvi bulunduğu değişik ilim dalları itibarıyla, dünya hayatının doğrudan doğruya, ukbâ hayatının da dolayısıyla çok önemli bir dinamiğidir. Bu itibarla, her iki kitabın da iyi anlaşılıp pratiğe dönüştürülmesinin, sonra da bütün bir hayatın onların üzerinde örgülenmesinin mükâfatı; onları ihmal etmenin, görmezlikten gelmenin, hatta uygun şekilde yorumlayamamanın ve hayata geçirememenin de cezası söz konusudur.

2. Gerçek insanî derinliklerin, duygu, düşünce ve karakterde aranması lâzım geldiği gibi onun Hakk'ın nazarında ve halkın yanındaki itibarı da yine bu hususlarda aranmalıdır. Üstün insanî vasıflar, duygu, düşünce derinliği ve karakter sağlamlığı hemen her yerde geçerli bir kredi kartı mesabesindedir. İman ve iz'anına kâfirce vasıf ve düşünceler bulaştıran, karakteriyle de çevresinde her zaman endişe ve kuşku uyaran insan, hiçbir zaman Hakk'ın teyit ve inayetine mazhar olamayacağı gibi, halk nezdindeki itibar ve güvenilirliğini de koruması mümkün değildir. Zira Hak da, halk da insanları, insanî vasıfları, üstün karakterleriyle değerlendirir ve ona göre mükâfatlandırırlar. Bu itibarla da, insanî değerler itibarıyla fakir, karakterleriyle de zayıf kimseler, çok iyi birer mü'min görünümünde olsalar da, büyük başarılar elde etmeleri ve elde ettikleri başarıları koruyabilmeleri; aksine iyi bir Müslüman görünümünde olmadığı hâlde sağlam karakteri ve üstün insanî vasıfları itibarıyla birkaç kadem ileride olanların da bütün bütün başarısız kalmaları mümkün değildir. Evet, Hakk'ın takdir ve mükâfatı sıfatlara göre olduğu gibi, insanların hüsnükabulü de bir ölçüde yine buna bağlıdır.

3. Meşru ve hak olan bir hedefe ulaşmanın vasıtaları da yine hak ve meşru olmalıdır. Evet, İslâmî çizgide olanlar için her işte gaye-i hayalin meşru olması bir hak, o hakka ulaşmada başvurulacak vesilelerin meşruiyeti de bir vecibedir. Hak rızası ve Hakk'a vuslat, ihlâs ve samimiyet olmadan elde edilemeyeceği

gibi, İslâm'a hizmet ve Müslümanları gerçek hedeflerine yönlendirmek de kat'iyen şeytanî yollarla gerçekleşemez. Hatta bazen bunun aksi mümkün görülse de, bâtıl yollarda itibarını tüketerek Hakk'ın iltifatını ve halkın teveccühünü yitirmiş kimselerin, uzun süre başarılı olmaları kat'iyen düşünülemez.

Mirasçının beşinci vasfı; onun hür düşünebilmesi ve düşünce hürriyetine saygılı olması şeklinde hulâsa edilebilir. Hür olabilme, hürriyeti duyabilme insan iradesinin önemli bir derinliği ve benlik sırlarına açılmanın da sihirli kapısıdır. O derinliğe açılamayan ve o kapıdan içeriye giremeyene insan demek oldukça zordur. Yıllar ve yıllar var ki bizler, hem içten hem de dıştan korkunç bir esaret cenderesi içinde kıvranıp duruyoruz. Duygu ve düşüncelerimize çeşit çeşit baskıların yapıldığı esaret cenderesi içinde.. okumanın, düşünmenin, hissetmenin ve yaşamanın tahdit edildiği böyle bir ortamda yenileşme ve gelişme bir yana, insanın insanî melekeleriyle kalabilmesi bile mümkün değildir.

Evet, böyle bir zeminde, tecdit ruhuyla şahlanmış gözü sonsuzluklarda büyük insanların yetiştirilmesi şöyle dursun, saf ve düz insan seviyesinin korunabilmesi bile çok zor olsa gerek. Böyle bir vasatta olsa olsa, şahsiyet kaymasına uğramış zayıf karakterler, sünepe ruhlar ve duygularıyla mefluç insanlar bulunur. Yakın tarihimiz itibarıyla, hem yuvanın hem sokağın hem eğitim müesseselerinin hem de sanat çevrelerinin ruhlarımıza pompaladığı çarpık düşünceler, sakat kriterler, maddeden ruha, fizikten metafiziğe her şeyimizi altüst etti. Bu dönem itibarıyla, düşüneyim derken saplantılarımızı ortaya koyuyor, her şeyi benlik yörüngeli planlıyor, inanç ve anlayışlarımızın yanında başka inanç ve anlayışların da olabileceğini hiç mi hiç hesaba katmıyor; fırsat buldukça sık sık kuvvete başvuruyor, kuvvete başvurarak hakkın da iradenin de, hür düşüncenin de ağzının payını veriyor ve gelip gelip başkalarının tepesine biniyorduk. Ne acıdır ki şu anda bile bunların olmadığını ve olamayacağını söylemek mümkün değildir. Oysaki milletçe yenilenmeye doğru yürürken, bir taraftan bin yıllık tarihî dinamikleri gözden bir kez daha geçirmemiz, diğer taraftan yüz elli senelik çeşitli "değişim" ve "dönüşümler"i sorgulamamız şarttır. Şarttır, zira günümüzde hükümler ve kararlar bir kısım tabulara göre verilmektedir. Böyle belli düşünceler altında verilen kararlar ise malûldür.. velûd olamaz.. ve hele beklenilen aydınlık bir dönemi hazırlayamaz.

Hâlihazırdaki anlayışa göre hazırlansa hazırlansa, ihtirasların öldürücü ağında yığınlar arası çatışmalar, partiler arası boğuşmalar, milletler arası kavgalar ve kuvvetler arası müsademeler hazırlanır. Bugün bir kesimin diğeriyle vuruşması bundan, farklılıkların kavgaya dönüşmesi bundan ve bir türlü aşılamayan yeryüzü vahşeti de yine bundandır. İnsanlar bu kadar bencil, bu kadar muhteris, bu kadar acımasız olmasalardı ihtimal dünya şimdikinden bir hayli farklı bir görünüm arz edecekti.

Öyleyse, bugün farklı dünyalara doğru yürürken hem başkalarına karşı olan tavırlarımızda, hem kendi benlik ve hırslarımız açısından biraz daha hür düşünceli ve hür iradeli olmalıyız.. evet, bugün her şeyden ziyade hür düşünceyi kucaklayabilen, ilme ve ilmî araştırmalara açık olabilen, kâinattan hayata uzanan çizgide Kur'ân ve Sünnetullah arasındaki mutabakatı sezebilen engin sinelere ihtiyaç var. Bunu da şimdilerde ancak dehâ misyonunu yüklenen bir cemaat yapabilir. Vâkıa eskiden bu büyük işler ferdî dehâlarla temsil ediliyordu.. ne var ki, her şeyin olabildiğince teferruata açıldığı ve ferd-i ferîdlerin dahi altından kalkamayacağı bir hâl aldığı günümüzde, artık dehânın yerini de şahs-ı mânevî, meşveret ve kolektif şuur almıştır ki, bu da *yeryüzü mirasçılarının altıncı adımı*nın hulâsasıdır.

Yakın tarihimiz itibarıyla, böyle bir anlayışın İslâmî topluma mâl edilemediği bir gerçek.. zaten mektebin bir kısım dogmaları heceleyip durduğu, medresenin hayata kenarından köşesinden baktığı, tekyenin bütün bütün gidip metafiziğe gömüldüğü, kışlanın sadece kuvvetle gerinip, kuvvetle gürlediği bir dönemde bunların hayata mâl edilmesi de mümkün değildi.

Evet bu dönemde mektep bütünüyle skolastik düşüncenin tesirinde kaldı ve hep onu solukladı; medrese, ilme ve düşünceye kapalı, inşâ gücünden mahrum âdeta bir mefluç gibi yaşadı.. tekye-zaviye aşk u şevkin yerine menkıbelerle teselli olmaya başladı.. kuvveti temsil edenler de sık sık unutuldukları mülâhazasıyla kendilerini hatırlatma ve ispat etme kompleksine kapıldı; derken her şey altüst oldu ve millet ağacı devrilecek şekilde temelinden sarsıldı. Öyle anlaşılıyor ki kaderin, yollarına su serptiği bahtiyarlar bu dinamikleri yerli yerinde kullanacakları, kalb ve kafa arasındaki tıkanıklıkları açıp insan enfüsünde ilham ve düşünce koridorları meydana getirecekleri güne kadar da bu sarsıntılar yaşanacak.

Mirasçının yedinci vasfı; riyâzî düşüncedir. Bir dönemde Asya'daki ilkler daha sonra da batı, Rönesansını riyâzî kanunlarla düşünme sayesinde gerçekleştirdi. İnsanlık, tarihi boyu pek çok belirsiz ve karanlık şeyleri sayıların sırlı dünyasında keşfedip ortaya çıkarmıştır. Hurûfîlerin ifratkâr davranışları bir yana, matematik olmayınca ne eşyanın ne de insanın birbirleriyle münasebetlerini anlamak mümkün değildir. O, kâinattan hayata uzanan çizgide bir ışık kaynağı gibi yollarımızı aydınlatır, bize insan ufkunun ötelerini, hatta düşünülmesi taşınılması çok zor imkân âleminin derinliklerini gösterir ve bizi ideallerimizle buluşturur.

Ne var ki, riyâzî olmak, matematikle alâkalı şeyleri bilmek değildir; o, matematiği kanunlarıyla düşünmek, insan düşüncesinden varlığın derinliklerine uzayan yolda sürekli onunla beraber olmaktır. Fizikten metafiziğe, maddeden enerjiye, cesetten ruha, hukuktan tasavvufa hep onunla beraber olmak. Evet, varlığı tam kavrayabilmek için hem tasavvufî düşünce hem ilmî araştırma çifte usûlünü kabul etme mecburiyetindeyiz. Batı temelde kendinde olmayan bir cevherin yerini doldurmada oldukça zorluk çekmiş ve bu ihtiyacı bir ölçüde mistisizme sığınarak karşılamaya çalışmıştı.. her zaman İslâm ruhuyla içli-dışlı olmuş bizim dünyamız için, yabancı herhangi bir şey aramaya veya herhangi bir şeye sığınmaya ihtiyaç yoktur. Bizim bütün güç kaynaklarımız düşünce ve iman sistemimizin içinde vardır; elverir ki o kaynağı ve o ruhu ilk zenginliğiyle kavrayabilelim.. o zaman, varlık içindeki bir kısım sırlı münasebetleri ve bu münasebetlerin âhenkli cereyanını görecek ve her şeyi daha bir değişik temâşâ ve zevk irfanına ulaşacağız.

Şimdilerde muğlak ve israf-ı kelâm gibi görünen, fakat gelecekte büyük yankıları olacağına inandığım riyâzî düşüncenin de küçük bir hulâsasını verdikten sonra; sanat düşüncemizi *sekizinci vasıf* olarak hatırlatmak icap ederdi. Ancak şimdilik belli mülâhazalara binaen, Jülvern gibi: "Bir kısım çevreler bizim kriterlerimiz içinde henüz böyle bir yolculuğa hazır değiller." deyip böylece bu mütalaamızı da noktalıyoruz.

ŞÛRÂ

Şûrâ, ilk mirasçılar gibi günümüzün kudsîleri için de en hayatî bir vasıf, en esaslı bir kuraldır. Kur'ân'a göre o, mü'min bir toplumun en bariz alâmeti ve İslâm'a gönül vermiş bir cemaatin en önemli hususiyetidir. Kur'ân-ı Kerim'de şûrâ, namaz ve infakla aynı çizgide zikredilir ve *"Onlar (öyle kimselerdir) ki, Rabbilerinin çağrısına icabet eder ve namazı dosdoğru kılarlar; onların işleri kendi aralarında şûrâ iledir; kendilerine rızık olarak verdiğimizden de infakta bulunurlar."*[1] buyrularak, şûrânın ibadet ölçüsünde bir muamele olduğu hatırlatılır. Evet, bu ilâhî emirde, Allah'ın çağrısına icabet ve bu icabetin gereği ve neticesi sayılan namaz-şûrâ-infak zikredilerek bu hayatî meselenin önemi vurgulanmıştır.

Bu itibarladır ki; şûrâyı önemsemeyen bir toplum tam mü'min sayılamayacağı gibi, onu uygulamayan bir cemaat de, kâmil mânâda Müslüman kabul edilmemiştir. İslâm dininde şûrâ, hem idare edenlerin hem de idare edilenlerin mutlaka uymaları lâzım gelen hayatî bir esastır. İdareci; siyaset, idare, teşrî ve toplumla alâkalı daha pek çok meselede istişarede bulunmakla; idare edilenler de, kendi görüş ve düşüncelerini idarecilere bildirmekle sorumlu tutulmuşlardır.

Şûrânın önemiyle alâkalı bir sohbete mevzu olmuş aşağıdaki hususları kaydetmekte fayda mülâhaza ediyoruz: Evvelâ şûrâ, herhangi bir hususta verilecek kararların isabetli olabilmesinin ilk şartıdır. İyiden iyiye düşünülmeden, başkalarının fikir ve tenkitleri alınmadan fert ve toplumla alâkalı verilen kararlar, çok defa hüsran ve fiyasko ile neticelendiği görülmüştür. Kendi düşüncelerine kapalı ve başkalarının fikirlerine de saygılı olmayan biri, üstün bir fıtrat, seviyeli bir dimağ, hatta dâhi bile olsa, her düşüncesini meşverete arz eden sıradan ve düz bir insana göre daha çok yanılmalara maruzdur. En akıllı insan, meşverete en çok saygılı ve başkalarının düşüncelerinden de en çok yararlanan insandır. İş ve planlarında kendi fikirleriyle yetinen, hatta onları zorla diğer insanlara da kabul ettirmeye çalışanlar, önemli bir dinamizmi elden kaçırdıkları gibi, çevrelerinden de sürekli nefret ve istiskal görürler.

Evet, bir insanın teşebbüs ettiği herhangi bir işinde en güzel neticelere ulaşmasının ilk şartı meşveret olduğu gibi; onun kendi gücünün kat kat üstünde

önemli bir kuvvet kaynağına sahip olmasının yolu da başka değil yine meşverettir.

Evet, herhangi bir işe teşebbüs etmeden evvel, her türlü danışma ve araştırma yapılmak suretiyle, sebepler bazında ve tedbir planında kusur edilmemelidir ki, neticede kaderi tenkit ve çevreyi suçlama gibi, musibeti ikileştiren zararlı davranışlara girilmesin.. evet, herhangi bir işe azmetmeden evvel, âkıbet güzelce düşünülmez, bilgi ve tecrübe sahipleriyle de görüşülmezse, hayal kırıklığı ve nedamet kaçınılmaz olur. Önü-arkası düşünülmeden içine girilmiş nice işler vardır ki, iki adım ileriye götürülememiş olmaktan başka, müteşebbislerin hem itibar kaybetmelerine hem de inkisarlarına sebep olmuştur.

Bir sistem olarak İslâm nizamını ayakta tutan dinamiklerin başında şûrâ gelir. Ferde-topluma, devlete-millete, ilme-maarife, iktisadiyâta ve içtimaiyâta ait meselelerin çözümünde en önemli misyon ve vazife şûrâya aittir; tabiî bu meseleler hakkında mânâsı açık "nass" mevcut değilse..

İslâm'da "Devlet Şûrâsı" icrânın önünde ona rehberlik yapma konumunda bir müessesedir. Onun yerinde bugün "Danıştay" vardır ama, İslâmî şûrâya göre fonksiyonu sınırlı, hareket sahası dar, sıkıştırılmış bir müessesedir.

Devlet reisi veya başyüce, Allah tarafından müeyyed olup vahiy ve ilhamla da beslense, yine istişare etme zorunluluğu altındadır.. günümüze kadar da bu hep böyle devam edegelmiştir. Yer yer onu ihmal edenler olmuş ise de, büyük ölçüde, değişik ad ve unvanlarla devam ettiren millet ve toplumların sayısı da az değildir. Aslında, bugüne kadar onu görmezlikten gelen veya göz ardı eden hiçbir toplum iflah olmamıştır. Zaten Efendimiz de ümmetin kurtuluş ve geleceğe yürümesini, *"İstişarede bulunan kaybetmez."*[2] sözleriyle meşverete bağlamıyor mu?

Kur'ân-ı Kerim'de istişare, iki âyette sarahaten ele alınır; işareten şûrâya temas eden âyât-ı Kur'âniye ise pek çoktur. Tevilsiz, yorumsuz açıktan açığa şûrâ ile alâkalı bu iki âyetten biri, Âl-i İmrân sûre-i celîlesindeki: *"Bu iş hususunda onlarla istişarede bulun!"*[3] âyeti, diğeri de Şûrâ sûre-i mübînindeki: *"Onların işleri kendi aralarında meşveret iledir."*[4] ferman-ı sübhânîsidir. Ayrıca, şûrâyla alâkalı beyanın içinde bulunması itibarıyla, bu sûreye "Şûrâ" isminin verilmesi de gayet mânidârdır!

Bu sûrede şûrâ, sahabe-i kirâmın övgüye lâyık bir vasfı olarak ele alınıyor. Sanki *"Her işleri meşveret yörüngeli olan bu insanlar nasıl senâ edilmez ki!"* tarzında takdir buudlu bir hatırlatma yapılıyor.. evet, ashabın senâ edilecek onca hususiyetlerinin yanında burada, sadece "şûrâ" kelimesi seçilerek onunla senâ edilmeleri, meşveretin ehemmiyeti adına çok önemli bir ipucu sayılır..

İstişare, Kur'ân-ı Kerim'de önemle üzerinde durulan bir kural olduğu gibi, sünnet-i seniyyede küçümsenmeyecek ölçüde üzerinde durulduğuna, hatta tahşidat yapıldığına şahit oluruz. Efendimiz, hakkında nass vârid olmayan her meseleyi, kadın-erkek, genç-ihtiyar herkesle istişare ederdi ki, değişik sahalarda onca ilerlemeye rağmen, meşveret mevzuunda o gün ulaşılan noktaya henüz ulaşabildiğimiz söylenemez.

Evet, Allah Resûlü, her meseleyi ashabıyla istişare ederek onların düşünce ve görüşlerini alıyor, planladığı her işi mâşerî vicdana mâlediyor ve onun hissiyat, duygu ve temayüllerini âdeta blokaj gibi kullanarak karar verdiği işlere mukavemet açısından ayrı bir güç kazandırıyordu. Yani yapılması planlanan işlere, herkesin ruhen ve fikren iştirakini sağlayarak projelerini en sağlam statikler üzerinde gerçekleştiriyordu.

Şimdi bu hususla alâkalı O'nun hayat-ı seniyyelerinden küçük bir kesit arz edelim:

Hazret-i Ruh-u Seyyidi'l-Enâm, Uhud'a çıktıkları zaman, ashabına bir kısım tavsiyelerde bulunmuş ve bir düzine strateji üzerinde durmuştu. Arkadaşlarından zımnî bir muhalefet bile almadan uygulamaya koyduğu bu şeyler arasında: Okçuların bir tepeye yerleştirilmesi, onların düşmanı nasıl karşılayacakları keyfiyeti, ne olursa olsun yerlerinden ayrılmamaları lâzım geldiği hususu.. ve diğerleriyle beraber emre itaat edip zaaf göstermemeleri, ganimet arkasına düşmemeleri gibi tavsiyeler bunlardan bazıları.. ne var ki, ashab-ı kiram, emre itaatteki inceliği anlasalar da, zaman itibarıyla emir süresinin bitmesinde içtihat hatasına düşmüş ve kapalı bir muhalefet tavrı almışlardı ki, Efendimiz, Uhud yolunda karşılaştığı zımnî muhalefetlerden biriyle karşı karşıya bulunuyordu.

Şimdi, eğer O'nun yerinde böyle üst üste muhalefetlerle karşılaşan bir başkası olsaydı, bunca zarar ve zayiattan sonra onları da, onların düşüncelerini de elinin tersiyle iter ve "Gidin Allah'tan bulun!" derdi. Ama O, öyle yapmadı;

arkadaşlarının sebebiyet verdiği ve hasımlarının gerçekleştirdiği en amansız tecavüzlerle yüzü gözü kanlar içinde, bir sürü şehidin paramparça cesetleri karşısında ve arkadaşlarından bazılarının kendi başlarının derdine düştükleri, hatta bazılarının da "Medine" yolunu tuttuğu hengâmda, O suçlu-suçsuz etrafında kümelenen insanlara, hiçbir şey olmamış gibi, Allah'ın: *"Bu iş hususunda onlarla istişare et!"*[5] âyetini onlara okuyor ve oturup yeniden onlarla meşverette bulunuyordu. Sadece meşveret etmekle de kalmıyor, onları bağışlaması lâzım geldiğini ve onlar hakkında istiğfar emri aldığını da onlara duyuruyordu.

Böylece Allah Resûlü, hayat-ı seniyyelerini vahyin aydınlığında sürdürüyor olmalarına rağmen, meşveretle memur olduğunu da ortaya koyuyor; bununla idarecilere sorumluluklarını hatırlatıyor, idare edilenlere de düşüncelerinin değerlendirilmesi fırsatını veriyor.. ve onlara, idarecilere yardımcı olma yollarını açıyor, idarecilere de istibdada girmemelerini hatırlatıyordu.

Ayrıca Uhud Harbini müteakip: *"Bu iş hususunda onlarla istişare et!"* fermân-ı sübhanisi nazil olunca, Allah Resûlü'nün şöyle buyurduğu nakledilir: *"Şüphesiz ne Allah'ın ne de Resûlü'nün meşverete ihtiyacı vardır. Ne var ki Allah onu, ümmete bir rahmet vesilesi kılmıştır. Kim istişarede bulunursa, o doğruya ulaşmaktan mahrum kalmaz.. kim de onu terk ederse sapıklığa düşer?"*[6] Bu ifadeden de anlaşıldığı gibi Allah, meşverete ihtiyacı olmayan Nebisine istişareyi emretmekle, idarecilere şûrânın önemini hatırlatmak istiyordu.

İstişare hususunda, O'ndan şerefsudûr olmuş:

"Meşverette bulunan pişman olmaz."[7]

"İstişare eden zarar görmez."[8]

"Meşveret eden güvenlik içindedir."[9]

"İstişare edip doğru neticeye ulaşmamış bir topluluk yoktur." ... gibi dünya kadar pırlanta söz vardır.

Bütün bunları nazara alarak İslâm ulemâsı, şûrânın, İslâm'ın temel prensiplerinden olduğunda ve mutlaka hayata mâledilmesi gerekli hükümlerden bulunduğunda ittifak etmişlerdir. Değişik devirler, değişik zaman ve bir kısım hususî şartlar muvacehesinde tatbikatta bazı farklılıklar göze çarpsa da bu hep

böyle olmuştur.

* * *

Elbette ki şûrâ ilâhî emirler önünde bir teşrî kaynağı değildir. O bir kısım kanun ve prensiplere esas olmakla beraber, gerçek teşrî kaynaklarına bağlılıkla sınırlandırılmıştır. Evet İslâm'da, hakkında sarih "nass" olan meseleler insanların müdahale sınırları dışında bırakılmıştır. Bu türlü meselelerde, sadece nassın ifade ettiği maksadın bulunabilmesi mülâhazasıyla şûrâya müracaat edilebilir. Hakkında ilâhî nass bulunmayan meseleler ise bütünüyle şûrâ sınırları içinde sayılır. Bu gibi hususlarda varılan netice ve verilen kararlara, nasslarda olduğu gibi uyma mecburiyeti vardır.. ve artık bu kararların aleyhinde bulunulamaz.. onlara muhalif görüş ve düşünce serdedilemez. Şayet cumhura rağmen, varılan neticede bir yanlışlık varsa, o da yine bir istişare ile giderilmelidir.

Şûrâ hakkındaki nasslar, bir mânâda umumiyet ifade etse de, onlar belirli mevzularla alâkalı nasslar ve Allah Resûlü'nün hareket ve davranışlarıyla da sınırlandırılmışlardır. Aslında İslâm'daki nasslar, küllî prensipler ve umumî kaideler ifade eden, sayıları da fazla olmayan bir kısım meselelerin dışında, teferruat sayılabilecek konular üzerinde, tafsilatta bulunup fazla durmamıştır. Haklarında nass vârid olmayan mevzulara gelince, bunlar bütünüyle şûrâ alanı içine girerler ve meşverete açık meselelerdir.

İslâm'ın sarih olarak hakkında ahkâm vaz'ettiği her mesele şûrâ sınırları dışında, hakkında açık bir hüküm bulunmayan hususlar da şûrâ sınırları içinde kalması gerçeğinden hareketle o, hemen her durum ve şart altında İslâm'a bağlılıkla sınırlı Kur'ân ve Sünnet endeksli, Kitabullah'la belirlenen gayeyi gerçekleştirmeye çalışır. Hiç şüphesiz, İslâm'ın hedeflediği hususların başında da, insanlar arasında eşitliğin tahakkuk ettirilmesi.. cehaletle savaşılıp bilginin yaygınlaştırılması.. her meselenin İslâmî kimlik etrafında örgülenip, Müslümanın kendi özüyle tersleşmesine meydan verilmemesi.. ülke insanının devletlerarası muvazenede yer ve itibarını korumaya yönlendirilmesi.. fert ve toplum arasında içtimaî adaletin gerçekleştirilmesi.. her kesimiyle bütün bir milletin, hemen her ferdinde sevgi, saygı, diğergâmlık ve maddî-mânevî füyûzât hislerinden fedakârlıkta bulunarak başkaları için yaşayabilmesi duygularının geliştirilmesi.. dünya ve ahiret muvazenesinin korunup kollanması.. iç ve dış

siyasetin tanzim edilmesi.. dünyanın yakın takibe alınması.. ve icabında bütün bir cihanla başa çıkabilecek güç kaynaklarının, hatta psikolojik savaş timlerinin hazırlanması veya modernizasyonu… gibi hususları sıralayabiliriz. Bütün bunlar, eskiden beri büyük idarecilerin, insanüstü mütefekkirlerin ve devâsâ filozofların da ısrarla üzerinde durdukları insanlık meseleleridir. İslâm'ın Yüce Peygamberi de, hayat-ı seniyyeleri boyunca, teşrî ve temsil sorumluluğu içinde hep bu hedefi takip etmiş ve insanların hayatlarını, kültür faaliyetlerini, teşebbüs ve çalışmalarını, birbirleriyle olan münasebetlerini bu esaslar üzerine oturtmuş; duygu, düşünce, akıl, mantık, his ve kalbleri arasındaki irtibatı da bu yolla tahakkuk ettirmiştir.

* * *

Şûrânın kendine göre vaad ettiği bir kısım neticeleri ve o neticelere ulaştıran bir kısım da kuralları vardır. Bu cümleden olarak; toplumun fikir ve müdahale seviyesini yükseltmek.. her yeni hâdisede onun görüşlerini alıp ona kendi önemini hatırlatmak, hatırlatıp alternatif düşünce üretmeye sevk etmek.. İslâm'ın geleceği adına, şûrâ prensibini dinamik olarak sürekli gündemde tutmak.. bir ölçüde hemen her hâdise münasebetiyle, "Sevâd-ı Âzam"ın idareye katılmasını sağlamak.. halkın idareyi kontrol edip, gerektiğinde onun idarecileri sorgulaması şuurunu canlı tutmak.. yöneticilerin sorumsuzca davranışlarını engelleyip tasarruflarını sınırlandırmak… gibi hususları zikredebiliriz.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, şûrânın bu hayatî önemindendir ki, Allah, ashab-ı kiramı senâ makamında *"Onların işleri kendi aralarında meşveret iledir."*[10] buyurur. Ayrıca Efendimiz'e, Uhud'un sonuna doğru ve en ızdıraplı dakikalarında, o acı son ve ızdıraplı dakikalara sebebiyet veren ashabıyla *"Bu iş hususunda onlarla istişarede bulun!"*[11] diye bir kere daha meşvereti emreder ki fevkalâde mânidardır!

Şûrâ kuralıyla alâkalı şerefnüzûl olan her iki âyet de, olabildiğince esnek, her devrin ihtiyacını karşılayabilecek mahiyette ve bütün zamanları aşacak genişliktedir. Öyle ki, dünya ne kadar değişirse değişsin, zaman ne kadar başkalaşırsa başkalaşsın, hatta isterse insanlık gidip fezada kentler kursun bu nasslara yeni bir şeyler ilâve etme lüzumu duyulmayacaktır. Aslında, İslâm'ın diğer kaide ve prensipleri de aynı esneklik ve aynı evrenselliğe açıktırlar.. ve zamana rağmen hep gençliklerini ve geçerliliklerini korumuşlardır ve

koruyacaklardır da..

* * *

Şûrâya esas teşkil eden şu hususları hatırlatmakta da yarar görüyoruz:

1. Şûrâ, hem idare eden hem de idare edilenler için bir haktır ve bu hakkı kullanma mevzuunda da, taraflardan birinin diğerine karşı hakk-ı rüçhâniyeti yoktur. Allah (celle celâluhu): *"Onların işleri kendi aralarında meşveret iledir."*[12] buyurarak her iki tarafın da müsâvi olan konumlarına işaret buyurur. Bütün Müslümanlara ait işler herkesi alâkadar ettiği için, onlara ait meselelerin görüşülmesinde idare edenin de edilenin de hakları eşit kabul edilmiştir. Ancak bu hak yer, zaman ve şartlara göre farklılaşabileceğinden, şûrânın icra ediliş şekli de farklı olabilir.

2. Toplumu alâkadar eden meselelerin meşverete sunulması, *"Bu iş hususunda onlarla istişarede bulun!"*[13] fermanı gereğince, şûrâya esas teşkil eden hususu rey ashabına arz etmesi bir sorumluluk olduğundan, idareci bu sorumluluğu yerine getirmediğinde mesul olacağı gibi, idare edilenler de, fikirlerinin alınmak istendiği konularda görüşlerini bildirmediklerinde mesul olurlar. Hatta sadece görüşlerini bildirmemekle değil, görüşlerinin alınmasında kararlı olmadıkları zaman da vatandaşlık vazifesini yerine getirmemiş sayılırlar.

3. Şûrânın, Allah rızası için ve Müslümanlar yararına yapılması, rüşvet, baskı ve tehditlerle istişarî heyetin düşünce çizgisinin saptırılmasına meydan verilmemesi de önemli bir esastır. Allah Resûlü, *"Kendisiyle istişare edilen insan bir güven insanıdır; kendisine bir husus danışılan kimse kendi hakkında karar veriyor olma ölçüsünde düşüncesini bildirmelidir."*[14] buyururlar.

4. Meşverette her zaman icma olmayabilir; herkesin görüşünün tek bir noktada toplanmadığı durumlarda, ekseriyetin düşünce ve kanaatine göre amel edilir. Zira Sahib-i Şeriat'a göre ekseriyet icma hükmündedir. O:

"Allah eli (inâyeti) cemaat iledir."[15]

"Ümmetim sapıklıkta birleşmez."[16]

"Allah'tan, ümmetimin sapıklıkta içtima etmemesini istedim, O da bu

isteğimi kabul buyurdu."[17] beyanlarıyla çoğunluğun icma kuvvetinde olduğunu ve "Sevâd-ı Âzam"a uyulması lâzım geldiğini ihtar eder ki, bu mevzuda hayat-ı seniyyelerinden pek çok misal aktarmak mümkündür. Ezcümle, Bedir ve Uhud'un hem bidayetindeki hem de nihayetindeki meşveretler bu çizgide cereyan etmişlerdir.

5. İster icma kararıyla, ister çoğunluğun görüşüne göre olsun, şûrâ, usûlüne göre cereyan etmişse, artık orada üzerinde anlaşılan görüşe muhalefet etmek caiz değildir ve alternatif düşünceler ileri sürülemez. "Ben farklı ve isabetli bir görüşte bulunmuştum." veya "Ben muhalefet şerhi koymuştum." gibi sözlerle alınan karar aleyhinde rey izhar etmek düpedüz bozgunculuk ve günahtır. Allah Resûlü, kendi içtihatlarına rağmen böyle bir çoğunluğun görüşlerine uyarak Uhud'a çıkmış, sonra da evvel ve âhir, hatalı da olsa, ekseriyetin içtihatlarıyla alâkalı hiçbir beyanda bulunmamıştır. Kaldı ki, Kur'ân-ı Kerim, Uhud'a hazırlanırken irtikâp edilen o mukarrabînin zellesinin sorgulanabileceği işaretini de vermişti..

6. Şûrâ, mevcut problemleri çözmekle meşgul olur; muhtemel hâdiselerle alâkalı tahminî kararlar üzerinde fazla durmaz. Zaten, İslâmî hayat, nassların ışığı altında sürüp gitmektedir. O çerçevenin dışında cereyan eden vak'alar veya mutlaka gerçekleştirilmesi lâzım gelen plan ve projeler ise, o vak'a ve o projelerin hususiyetleri de nazar-ı itibara alınarak, her hâdise, her plan kendi cereyan keyfiyetine göre kendi içinde çözülmelidir.

7. Şûrâyı teşkil eden heyet ihtiyaç hâsıl olunca bir araya gelir.. ve problemleri çözüp, plan ve projeleri nihaî duruma getirecekleri âna kadar da çalışmasını sürdürür. Onun periyodik olarak icra edileceğine dair herhangi bir nass olmadığı gibi, maaşlı ve ücretli adamlarla yürütüldüğüne dair de herhangi bir işaret mevcut değildir. Teşrî döneminden sonraki tatbikat ise bizi bağlamaz. Zaten, şûrânın maaşlı memurlarla yürütülmesi beraberinde bir kısım problemleri de getirir...

* * *

Şûrâ söz konusu olunca kimlerle meşveret edileceği hususu üzerinde de durmak icap eder. Bütün bir ülke insanını bir araya getirip hepsiyle birden istişare etmek mümkün olmadığına göre, onun sınırlı bir kadro ile

gerçekleştirilmesi zarureti doğar. Ayrıca, istişareye arz edilen konular, büyük ölçüde ilim, mümârese, ihtisas ve tecrübe istediğinden, şûrânın da bu hususlarla temayüz etmiş şahıslardan teşkil edilmesi icap eder ki, bu da ancak, ulemânın *"ehlü'l-hall ve'l-akd"* dedikleri her meseleyi çözebilecek bir başyüceler heyeti olabilir. Hususiyle hayatın bütün bütün giriftleştiği, dünyanın globalleştiği ve her problemin bir dünya problemi hâline geldiği günümüzde, İslâmî mânâ, İslâmî ruh ve İslâmî ilimlerin yanında, Müslümanlar için çok defa maslahat sayılan diğer ilim, fen ve teknikle alâkalı konuları bilen kimselerin de bu başyüceler içinde bulunması şarttır. Bu ikinci şıktaki hususlar, dine uygunluğu, dinî otoritelerce kontrol edilmesi kaydıyla, her zaman değişik sahalardaki ihtisas erbabıyla yapılabilir. Aslında şûrâ, *"ehlü'l-hall ve'l-akd"*e bırakıldığı gibi, onun değişik zaman ve değişik keyfiyetlere göre icra şekli de yine onlara havale edilmiştir. Dönüp tarihe baktığımız zaman, değişik devirler ve ayrı ayrı ahvâl itibarıyla onun tatbikatındaki farklılıkları görmek mümkündür. Evet, tarih boyunca o, yer yer dar dairede, zaman zaman da genişletilmiş olarak; bazen sırf siviller arasında, bazen de askeriye ve ilmiyeye de kapılarını açarak bir hayli farklılıklara sahne olmuştur. Ama bu onun değiştirilmeye maruz bir kural olmasından değil, her devirde uygulanabilirliğindeki esnekliğinden ve evrenselliğindendir.

Değişik şart ve değişik devirlere göre şûrânın icra şekli ve heyet mozaiği değişse de, onu teşkil eden başyücelerin, ilim, adalet, görüş ve tecrübe sahibi, hikmet ve firaset erbabı olmaları vasfı değişmez. Adalet; farzları yerine getirip haramlardan sakınmak ve insanî değerlere ters işler yapmamak demektir. İlim; dinî, idarî, siyasî ve fennî uzmanlık demektir. Her ferdin değişik ilim dallarında ihtisas erbabı olması gerekmese de, heyet ve şahs-ı mânevînin, yukarıda zikredilen mevzulara açık olması yeter. Bazen görgü ve tecrübenin esas olduğu hususlarda, ilmiyeden olmasa bile, tecrübe sahiplerinin görüş ve düşünceleri de alınabilir. Hikmet; ilim, hilim, mânâ-i nübüvvet anlamlarına geldiği gibi, eşyanın perde arkasına ıttılâ, halka kapalı olan şeyleri firaset nuruyla görüp sezme; ferdî ve içtimaî problemleri çözebilme istidat, kabiliyet ve fetaneti mânâlarına da hamledilmiştir ki, her zaman erbabı az, değeri yüksek bir vasıf olarak görülmüş ve kabul edilmiştir.

* * *

Efendimiz'in, bütün hayat-ı seniyyelerinde şûrâya verdiği önem ve değişik

yaş ve baştaki insanların görüş ve düşüncelerine saygı da üzerinde durulması icap eden başlı başına bir mevzudur.

Evet, O, hemen her zaman başkalarının düşüncelerine başvurur.. herkesin fikrini alır ve şûrâ yoluyla alternatif plan ve projeleri daha sağlam bir zemine oturtma yollarını araştırırdı. Bazen rey ve görüş sahiplerine birer birer düşüncelerini açarak, bazen de ashab-ı reyi bir araya getirerek kararların kolektif şuura dayandırılmasına fevkalâde önem verirdi.

Şimdi, isterseniz bu hususu tenvir için birkaç örnek arz edelim; sonra da konuyu noktalayalım:

1. İfk Hâdisesi (münafıkların Âişe Validemiz'e iftira vak'ası) münasebetiyle Hz. Ali, Hz. Ömer, Zeynep binti Cahş ve Berîre gibi pek çok sahabi (rıdvânullâhi aleyhim) efendilerimizle istişare etmişti. Hz. Ali, Efendimiz'in, içinde bulunduğu sıkıntıdan sıyrılması istikametinde izhar-ı reyde bulunmuş; Hz. Ömer, Zeynep ve Berîre gibi pek çok mübarek zevât ise Âişe Validemiz'in muallâ ve müzekkâ olduğu üzerinde durmuşlardı. Hatta senet açısından tenkit edilse de, bu istişare münasebetiyle, Efendimiz ve Hz. Ömer arasında şöyle latîf bir muhaverenin cereyan ettiği de kaydedilir:

Allah Resûlü, Hz. Ömer'e, Âişe Validemiz hakkındaki düşüncesini sorar. Hz. Ömer: *"Yâ Resûlallah Âişe kat'iyen pâk ve temizdir!"* der.

Efendimiz; Âişe Validemiz'in pâk ve temiz olduğuna nasıl hükmettiğini sorunca da, Hz. Ömer şöyle buyurur: *"Bir gün bize namaz kıldırıyordunuz. Tam namaz esnasında, ayağınızdaki nalınları çıkarıverdiniz. Namazdan sonra keyfiyet sorulunca, ayakkabınıza bir pislik bulaşmış olduğunu ve Cebrail'in gelip bunu haber verdiğini; bunun üzerine de ayakkabınızı çıkardığınızı ifade etmiştiniz.. şimdi eğer, pâkize zevcenize böyle bir şey bulaşmış olsaydı Allah onu hiç haber vermez miydi..?"*[18] Bu vak'anın aslı hadis kriterlerine takılsa da, faslı üzerinde bir şey söylenemez.

2. Bedir'e çıkılacağı zaman Allah Resûlü, hem muhacirîn hem de ensarla istişare etmişti. Muhacirler adına Mikdat (radıyallâhu anh),[19] ensar adına da Sa'd b. Muaz (radıyallâhu anh),[20] birbirine yakın ve Allah Resûlü'nün görüş ve düşüncelerini destekler mahiyette iman, teslimiyet ve heyecanla köpüren konuşmalar yapmış ve başında bulundukları toplumları, orada alınan kararlara

ve o kararları yerine getirmeye imâle etmişlerdi. Görüldüğü gibi burada da yine Allah Resûlü, bir kısım hayatî kararları umuma mâl ediyor ve mâşerî vicdanı yanına alarak hedefine öyle yürüyordu.

3. Ve yine Bedir'de İslâm ordusunun nerede konaklayacağı, hangi vadilerde düşmanla karşılaşacağı hususlarını Hubab b. Münzir gibi sahabilerle görüşüyor ve onların görüşleri istikametinde karar veriyordu ki, o kararlar çerçevesinde hareket eden İslâm ordusu, kendilerinden üç-dört kat fazla düşman birliklerini bir hamlede ezip geçiyor ve zafer neşideleriyle Medine'ye dönüyordu.[21]

4. Ahzâb vak'asında, ashab-ı kiramla istişareleri esnasında, Selman-ı Farisî'nin düşüncelerine temayül göstermeleri ve düşmanın Medine'ye sızması muhtemel noktalarda hendekler kazdırması O'nun meşverete verdiği önemi aksettiren ayrı bir tablo..[22]

5. O, Hudeybiye musâlahası esnasında da istişareye fevkalâde önem vermiş; herkesin görüş ve düşüncelerini aldıktan sonra Ümmü Seleme Validemiz'le de meşverette bulunmayı ihmal etmemiş; sonra da zatî temayülleri istikametinde ortaya konan görüşlere göre bir yol ve strateji belirlemiş ve muhakkak bir hezimeti zafere çevirerek Medine'ye öyle dönmüştü.[23]

O'nun hayat-ı seniyyeleri yakından takip edildiğinde, vahyin sınırları dışında kalan her mesele ve her problemin şûrâdan geçirildiği ve mâşerî vicdana arz edildikten sonra icraya konduğu görülür ki, daha sonraları, değişik İslâm devletlerinde müşâhede ettiğimiz meşveret meclisleri bu ilk şûrâ ve şûrâ heyetinin basit bir kopyasından başka bir şey değildir.

1 Şûrâ sûresi, 42/38.

2 et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat 6/365.

3 Âl-i İmrân sûresi, 3/159.

4 Şûrâ sûresi, 42/38.

5 Âl-i İmrân sûresi, 3/159.

6 el-Beyhakî, Şuabü'l-îmân 6/76.

7 et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat 6/365.

8 et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat 6/365.

9 Tirmizî, zühd 39, edeb 57; Ebû Dâvûd, edeb 114; İbn Mâce, edeb 37.

10 Şûrâ sûresi, 42/38.

11 Âl-i İmrân sûresi, 3/159.

12 Şûrâ sûresi, 42/38.

13 Âl-i İmrân sûresi, 3/159.

14 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 2/349.

15 Tirmizî, *fiten* 7; İbn Hibbân, *es-Sahîh* 10/438.

16 İbn Mâce, *fiten* 8; Abd İbn Humeyd, *el-Müsned* s.367.

17 Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 6/396; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 2/280.

18 el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 2/624-625; el-Bursevî, *Rûhu'l-beyân* 6/89.

19 İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/14; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 9/185.

20 İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/353; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/14, 24.

21 İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/167-168; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe* 1/533.

22 İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 4/172-182; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/66.

23 Buhârî, *şurût* 15; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 4/330.

AKSİYON VE DÜŞÜNCE

Yeryüzü mirasçıları olarak mücadele çizgimizi aksiyon ve düşünce sözcükleriyle hulâsa etmemiz mümkündür. Zaten, hakikî var olmanın yolu da aksiyon ve düşünceden geçer. Kendini ve başkalarını değiştirebilecek mahiyetteki bir aksiyon ve düşünceden. Aslında her varlık bir başka zaviyeden, hareket ve bazı disiplinlerin ürünü gibidir; bekâsı da yine hareket ve o disiplinlere bağlıdır.

Hayatımızın en önemli, en zarurî hâdisesi aksiyondur. O uğurda pek çok şey kaybetme pahasına da olsa, sürekli aksiyon, sürekli düşünce ile bir kısım sorumluluklar altına girerek, bir kısım problemleri göğüsleyerek âdeta kendi kendimizi mahkûm edip hep hareket etme mecburiyetindeyiz.. evet, eğer kendimiz olarak hareket etmezsek, başkalarının hamle ve aksiyon dalgalarının, düşünce ve plan girdaplarının tesirine girerek onların hareket fasıllarını temsil etme zorunda kalırız.

Hep hareketsiz kalma, çevremizde olup biten şeylere müdahale etmeme, etrafımızdaki oluşumlara karışmama, suyun içine düşmüş bir buz parçası gibi, kendimize rağmen kendi kendimizi erimeye salmak demektir. Özümüzün moleküllerini koruyamayacağımız böyle bir erime ise, kendimize ters ve özümüze de zıt herhangi bir tekevvün ve oluşuma teslim olmak sayılır. Kendi olarak kalmayı planlayanlar, bütün arzularıyla, istekleriyle, kalbleriyle, vicdanlarıyla, hareket ve düşünceleriyle onu istemelidirler; zira var olmak için bütünüyle insan özünün gerilimde olması şarttır.. evet, önce var olmak, sonra da varlığın devamı insandan kol ister, kanat ister, kalb ister, kafa ister. Bizler, yarınki varlığımız için şimdiden kalb ve kafalarımızı feda etmezsek, başkaları, hem de bize hiçbir yararı olmadığı bir zemin ve zamanda gözümüzün içine baka baka onları bizden isteyebilir.

Kendimiz olmak, kendi isteklerimizi âlemin arzu ve istekleri hâline getirmek; sonra da umum varlık içinde kendimize bir hareket mecrası bulmak ve kâinattaki umumî cereyanlar içinde kendi mecramızda kendimiz olarak akmak; yani bir taraftan bütün varlıkla bütünleşirken, diğer yandan da kendi öz çizgimizi korumak; işte İslâmî aksiyon ve düşüncenin en belirgin yanlarından biri!. Kendi âlemi itibarıyla umumî varlıkla irtibatlanamayan, kâinatla olan alâkalarını duymayan; ferdî ve cüz'î isteklerine bağlanıp âlemşümul gerçeklere

karşı kapalı kalan kimse, kendini bütün varlıktan koparır, tecrid eder ve egoizmin öldürücü mahbesine atar. Bedene ait bütün iştihaların, cismaniyet etrafında gerçekleşen bütün kavgaların ve onlarda aranan içi boş, kuruntu buudlu bütün tesellilerin, insanın varlıktan kopup kendi kendine kalmasından kaynaklandığında şüphe yok. Hakikî aksiyon ve düşünce adamının dünyası ve o dünya içindeki mutluluğu âlemşümul televvünlü ve ebediyet çerçevesine hakkedilmiştir. Bu itibarla da onun başlangıcı ve sonu yok gibidir; olsa da, tasavvurlarımızı aşar. Bu açıdan da biz, "mesut insan" derken, hep böylelerini hatırlarız. Zaten sonu ve başlangıcı olan saadete de saadet demek mümkün değildir.

Daha enfes bir yaklaşımla aksiyon; insanın, en samimî ve içten kararlarla bütün varlığı kucaklaması, onu tahlile alması ve onun içindeki koridorlardan sonsuza yürümesi, sonra da Nâmütenâhî'den aldığı bir sır ve kuvvetle zekâ ve iradesinin bütün gücünü kullanarak, kendi âlemini, hilkatle hedeflenen gerçek yörüngesine yerleştirmesidir.

Düşünceye gelince o da bir iç aksiyondur. Sistemli ve hedefli düşünce, varoluş vetiresinde (süreç) karşımıza çıkan bütün muammaları yine kâinattan sorarak, her şeyin cevabını ondan almaktır. Diğer bir ifadeyle, topyekün varlıkla kendi arasında bir akrabalık tesis ederek, her yanda her şeyin diliyle hakikati arayan şuurun faaliyette olması demektir.

Düşünce sayesinde insan ruhu, âlemle sarmaş dolaş olur ki, sürekli kendi içinde derinleşir.. akl-ı meâşın dar kalıplarını yırtarak dışarıya taşar ve ruhun derinliklerine sinmiş vehimlerden kurtulur; kurtulur ve yanıltmayan doğrulara uyanır. Tabir-i diğerle düşünce, insanın kendi derinliklerinde metafizik tecrübelere yer hazırlamak için yine kendi içinde boşalmasıdır. Bu, düşüncenin ilk basamağı ise, o merdivenin son basamağı da hareketli düşünmektir.

Bizim aksiyon ve düşünce hayatımızın temel dinamiği ruhî hayatımızdır; ruhî hayatımızı da dinî düşüncelerimizden ayırmamız mümkün değildir. Bu milletin her varoluş kavgası, İslâmî ruh ve mânâya sığınılarak gerçekleştirilmiştir. Tohumun, toprağın bağrına düşünce başağa yükselmesi, tomurcuğun ışığa yönelince açılması gibi, milletimiz de İslâm'a yöneldiğinde özündeki derinlikleriyle ortaya çıkmıştır. Böyle bir yöneliş ve öze eriş, onun mahiyetindeki istidatları inkişaf ettirdiği gibi, varlık ve bekâsının da teminatı

olmuştur. Evet, onun kendi iç âleminde, kalb ve ruhun hayat seviyesini paylaşması, ibadet, zikir ve fikirle gerçekleştiği gibi, bütün bir varlığı kucaklaması, kendi nabızlarının atışında O'nu duyması ve beyninin her fakültesinde O'nu hissetmesi de, yine ibadet şuuruna, zikir ve fikir cehdine bağlıdır. Zaten, hakikî mü'minin her davranışı bir ibadet, her düşüncesi bir murâkabe, her konuşması bir münâcât ve mârifet destanı, varlığı her müşâhedesi bir tecessüs ve tetkik, vatandaşlarıyla münasebeti de rahmânî bir şefkattir. Bu ölçüde ruhanîliğe ermek, sezilerden mantık ve muhakemeye, mantık ve muhakemeden de ilham ve ilâhî vâridâta açık olmaya bağlıdır. Farklı bir ifadeyle, tecrübe aklın süzgecinden geçirilmeden, akıl fetanet-i âzama teslim olmadan, mantık aynı sevgi hâline gelmeden, sevgi de ilâhî aşka inkılâp etmeden insanın bu zirveyi yakalaması zordur. Gerçekleştirilebildiği takdirde, böyle bir bakış zaviyesi sayesinde, ilim dinin bir buudu hâline gelir ve onun hizmetçisi olur.. akıl ilhamın elinde her yere ulaşabilen bir ışık tayfı kesilir.. tecrübî müktesebât da varlığın ruhunu aksettiren bir prizma mahiyetini alır.. ve her şey mârifet, muhabbet ve zevk-i ruhanî neşîdeleriyle gürler.

Bugün, bazı kesimleri itibarıyla insanımız, aynı duygu, aynı düşünceyi taşıdığı, aynı ruh hâletini paylaştığı veya paylaşma durumunda olduğu hâlde; evet onca fasl-ı müştereke rağmen, beklendiği ölçüde müspet davranamıyor, hatta yer yer çarpıklıklara, menfîliklere giriyorsa, bunlar onun gerçek mânâda mü'min olamayışında aranmalıdır. Hakikî mü'min, hangi kalıp içinde olursa olsun, ne şekilde tersliklere çekilirse çekilsin davranışları hep iman televvünlü, hareketleri de düşünce yörüngeli olmalıdır..

Bu itibarladır ki, geleceğin dünyasını kurmayı planlayan yeryüzü mirasçıları nasıl bir dünya inşa etmek istediklerinin ve bu dünyanın imarında ne türlü cevherlerin kullanılması lâzım geldiğinin şuurunda olmalıdırlar ki, kendi elleriyle yaptıkları şeyleri daha sonra yine elleriyle yıkma mecburiyetinde kalmasınlar. Bizim, bin küsur senelik hayatımızın mânâ kökleri ve temel esasları bellidir. Geleceğin ışık mimarları, hareket dinamizmlerinin yanında, düşünce güçlerini de kullanarak, dinî ve millî hayatımızı, üzerine bina edecekleri tarihî dinamiklerin, esneklik, enginlik ve evrenselliğinden tam yararlanarak, Kitap, Sünnet ve selef-i sâlihînin sâfiyâne içtihatları mahfuz, çağın idrak, üslûp ve anlayışına göre, bir kere daha İslâm'ın sesini almaya, bakış zaviyesini yakalamaya, nabzını tutup, kalbini dinlemeye çalışmalıdırlar

ki, *“ba’sü ba’de’l-mevt”* yolunda, berzah hayatı yaşamasınlar. Bu da her şeyden evvel, nefsanîliğin bütün baskı ve dürtülerinden uzaklaşarak ruhanîliğe açılmaya ve dünyayı ötelerin intizar salonu görüp bilmeye bağlıdır. Diğer bir ifadeyle, ibadetlerimizdeki kemmiyeti keyfiyetle derinleştirmeye.. evrâd u ezkârdaki riyâzîlikten doğan eksikliği niyet ve hulûsla nâmütenâhîleştirmeye.. dua, münâcat ve yakarışlarımızda, bize bizden daha yakın bir varlığa yalvarıyor olma mârifet, saygı ve temkiniyle gerçekleşebilecektir. Bunu da ancak, namazı, miraca yürüyor gibi duyanlar, orucu, ilâhî bir gizlilik içinde halvete koşuyor gibi hissedenler, zekâtı, bir emanetçi ve tevzi memuru gibi yerine getirip “oh!” diyenler, haccı, İslâm dünyasının problemlerini görüşmek üzere evrensel bir konferansa, hem de ruh ve kalbin, ötelerin nuraniyet ve mehâbetini rasat edebileceği bir zeminde evrensel bir konferansa iştirak ediyor gibi yaşayanlar anlayabilir.

Bütün bunların duyulup hissedilmesi, hissedilip hayata geçirilmesi, iç ve dış sefaletlerimizi teşhis ve tedavi edebilecek mâneviyat hekimlerine ve ötelerle her zaman irtibatlı aldatmayan rehberlere vâbestedir. Düşünce dünyaları maddeden mânâya, fizikten metafiziğe, felsefeden tasavvufa uzayan rehberlere. Dünden bugüne bütün umran devirlerinin arkasında bunlar olduğu gibi, bundan sonraki imar ve ihyâ hareketlerini de bunlar temsil edeceklerdir. Bu temsil, yeni hâdiseler ve gelecekteki vak’alarla alâkalı, Kitap ve Sünnet kaynaklı yeni projeler ortaya koyarak.. düşüncelerini yeni dünya görüşleriyle bezeyerek.. milliyet, ruh ve şuurunu İslâmî perspektifle netleştirerek, bileyerek.. tecrid duygusuna bağlı, İslâm’ın evrenselliğine uygun yepyeni sanat telakkileri geliştirerek.. din ve dünya ihtivalı birkaç bin seneden beri devam edegelen kendi kültürümüzü yoğurarak gerçekleştireceklerdir. Bu ölçüde bir temsil, ilim, felsefe, sanat ve dinî hayatımızı, önümüzdeki yıllarda dünya milletlerinin önüne geçirecek ve hayatın bütün ünitelerine istikamet kazandırarak, okumuş-okumamış sokaklarımızda avare dolaşan çocuklarımızı, yarının fikir, hüner, mârifet ve zanaat sahipleri hâline getirecektir. Bu sayede bütün sokaklar, mektep koridorları gibi irfanla tütecek.. hapishaneler birer ilim yuvası hâline gelecek.. yuvalar da birer Cennet köşesi gibi tüllenecektir. Her yerde din ile ilim el ele yürüyecek.. iman ile akıl sarmaş dolaş her yere meyvelerini saçacak.. istikbal, ümit, emel ve azmin bağrında, ütopyalarda olduğundan daha rengin ve daha zengin göverip gelişecek.. televizyonlar, radyolar, gazeteler,

mecmualar çevreye feyiz, bereket ve ışık yağdıracak.. ve tarihten kalma müstehâselerin dışında her gönül bu cennetâsâ baharda kevser yudumlayıp dolaşacaktır...

Bu yeni tekevvün, bizim kendi tarihî değerlerimizden, kendi medeniyet, kendi kültürümüzden ve kendi romantizmimizden doğacaktır. Evet, bu hareket, bir tarafta asırlardan beri devam edegelen mağduriyet, mahkûmiyet ve mazlumiyet ruh hâletinden; diğer yandan da imanla doymuş, her zaman gerilimde ve hamleye hazır kalbimizin heyecanlarından meydana gelecektir.

Bu hayatî misyonun yerine getirilmesi evvelâ bu paslı zeminde, paslanmış ruhları kımıldatacak bir gücün mevcudiyetine vâbestedir. Elli-altmış seneden beri, bu ameliyeyi gerçekleştirmek için kalkıp-inen manivelalar, ilk kıpırdatmayı sağladılar gibi görünüyor. Muzdarip şairimizin iniltileriyle mırıldanacak olursak: *"Vur kazmayı Ferhat, çoğu gitti azı kaldı!"* diyebiliriz. İlk hareket, ruhun hareketidir ve o, bugün bir sekîne yumuşaklığı ve sımcıcak bir bahar bulutu edasıyla başlarımızın üzerinde gökkuşağından bir "tak" gibi uğradığımız her yerde bizi selâmlıyor. Onun, bütün bir mazlumlar, mağdurlar ve mahkûmlar ülkesini sarması, sarıp rahmetle boşalması ümidimizdir.

Bugün artık, büyük ölçüde kuvvet eriye eriye hakkın kalıbına girmiş ve ona teslim olmuş gibidir. Evet, kuvvetin de bir hikmet-i vücudu vardır.. o olmadan pek çok meseleyi halletmek mümkün değildir. Haktan ayrılıp hakka rağmen bir yol tutup giden kuvvet zararlı olsa da, hak ile birleşen kuvveti her zaman aynı hak kabul edebiliriz. Hak ile birleşen kuvvetten doğan cesaret, zalim değil; o mazlumun hâmisi, hakkın da lisan-ı nâtıkıdır. Bundan sonra önemli olan, düşünce ve aksiyon erlerinin onu temsil etmeleridir.

İlerideki bir bölümde, dünyamızdaki bu aksiyon erlerini arz etmeyi düşünüyoruz...

DÜŞÜNCE VE AKSİYON İNSANI

Düşünce ve aksiyon insanı; hareket eden, planlayan, dünyaya yeniden nizam verme hafakanlarıyla oturup kalkan, asırlardan beri yıkageldiğimiz ruh ve mânâ heykellerimizi yeniden ikame etme hareketini temsil eden, tarihî değerlerimizi bir kere daha yorumlayan; hareketten düşünceye, düşünceden harekete irade ve mantık mekiğini rahat kullanmasını bilen ve kendi ruh ve mânâ kanaviçelerimize göre bize yeni yeni dantelâlar ören bir hamle insanıdır.

O, duygudan düşünceye, ondan da pratik hayatın hemen her faslına uzanan çizgide, hep nizam soluklar; yapma ve inşa etme duygusuyla oturur-kalkar. O, maddî güç ve kuvvetini kullanarak ülkeler fethetme, zaferden zafere koşma yerine, ruh erkân-ı harplerini, düşünce mimar ve fikir işçilerini yetiştiren, çevresine her zaman imar ve inşa düşüncesi üfleyen, çıraklarına harabeleri mamur etme yollarını gösteren ledünnî bir Hak eridir. İradesini, sonsuz meşîetle birleştirebilmiş, fakrını gınâ, aczini de aynı kudret hâline getirebilmiş, şevk ü şükürle coşkun bir Hak eri... O, bu güç kaynaklarını yerinde ve sahibine vefa hissiyle kullanabildiği sürece, kat'iyen yenilmez; yenildi zannedildiği yerlerde bile farklı bir zafer tabyasının başında olduğu görülür.

Düşünce ve aksiyon insanı, bazen vefalı bir vatan evladı, bazen düşünce buudlu bir hareket insanı, bazen bir ilim âşığı, bazen dâhi bir sanatkâr, bazen bir devlet adamı, bazen de bunların hepsidir. Son dönem itibarıyla, bunların bazılarına misal teşkil edecek bir hayli düşünce ve aksiyon adamından bahsedilebilir. Bunlardan kimileri, düşünceleri aksiyonlarının önünde, kimilerinde aksiyon ve düşünce atbaşı, kimileri de düşünceleri meknî birer hareket adamıdır.

Filibeli Ahmed Hilmi'den Mustafa Sabri Bey'e, Ferit Kam'dan Muhammed Hamdi Yazır'a, Bediüzzaman Hazretlerinden Süleyman Efendiye, Mehmed Âkif'ten Necip Fazıl'a uzanan çizgide bir hayli nurefşan simadan söz etmek mümkündür. Ne var ki, bunca mübarek ismin doğum ve vefat tarihlerini vermek bile, bu yazının çerçevesini aşacağından, biz, şimdilik sadece bu hakikat kahramanlarının adreslerine işaret edip geçeceğiz.

Filibeli Ahmed Hilmi: Bulgaristan'ın Filibe şehrinde doğmuş bir sefir çocuğu.. maarifle ve çağıyla tanışması Galatasaray Sultanîsi'nde başlıyor.. sonra, İzmir'de ikamet.. Beyrut'ta memuriyet.. bu arada Jön Türkler'le temas ve

bu yüzden Fîzan'a nefiy... Ve Meşrûtiyet'i müteakip İstanbul'a avdet.. derken "İttihad-ı İslâm" düşüncesi bayraktarlığı.. ve bu düşünceye tercüman olabilecek aynı isimdeki gazetenin çıkarılması.. ardından, günlük Hikmet gazetesi ve bu gazetede İttihad ve Terakki Cemiyetiyle savaşı.. arkasından başka gazeteler, başka mecmualar.. ve bir ara, Dârulfünûn'da felsefe muallimliği.. derken, genç sayılabilecek bir yaşta muhtemelen ebedî hasımları masonlar tarafından zehirlenerek öldürülmesi...

Hayatına kuşbakışı bir göz attığımız bu müstesna düşünce ve aksiyon adamı, arkada bıraktığı onca eserleriyle üzerinde akademisyenlerin araştırmalarını bekliyor.

Ferit Kam: İstanbul'un irfan hayatına çok erken uyanmış bu nadide düşünce, zevk ve beyan insanının hayat-ı sergüzeştîsi de şöyle: Fransızca muallimliği.. felsefe merakı.. bu merakla gelen muvakkat bunalım.. ilâhî inayetin kolları arasında tasavvufa sığınma.. yeniden duygu ve düşünce istikameti.. ardından "Sırat-ı Müstakîm" ve "Sebilürreşad" mecmualarında duygularını neşretme.. bir ara, Dârulfünûn ve Süleymaniye Medreselerinde müderrislik.. Dâru'l-Hikmeti'l-İslâmiye'ye intisap.. arkasından aziller, vazifeye iadeler.. ardı arkası kesilmeyen çileler, mahrumiyetler… nihayet her düşünür ve aksiyon adamı gibi, yürüyüp Rabbine ulaşacağı âna kadar ukbâ buudlu rengârenk bir hayat… bu mübeccel hayatı koca bir mücelletle anlatmak bile mümkün değildir. Hakkında söylenip-yazılanlar esas alınarak, asrın bu aydın siması da vâridât enginlikleriyle mutlaka günümüzün nesillerine anlatılmalıdır.

Mustafa Sabri Bey: Bu tertemiz Anadolu evladı, tam mânâsıyla bir mücadele insanıdır. Müderrislikten saray kütüphâneciliğine, milletvekilliğinden *"Beyânü'l-Hak"* başyazarlığına, ondan da Hürriyet ve İtilâf Fırkası üyeliğine; mâlum Bâbıali Baskınıyla ülkesini terk edeceği âna kadar hep bir aksiyon ve mücadele insanı olarak görürüz bu Osmanlı şeyhülislâmını. Yurt içinde havalar sertleşince, başka bir İslâm ülkesinde hizmet vermeyi deneyen, fırsat bulunca yeniden yurduna dönüp, mücadelesini burada sürdüren bu hareket insanı, imkân yakalayınca, "Dâru'l-Hikmeti'l-İslâmiye" âzâlığı ve "Şeyhülislâm"lık mansıbıyla bir kere daha ülkesini hizmetle kucaklar ve 1922 yılında son kez Türkiye'den ayrılır; Romanya, İskeçe derken Mısır'a gider ve 1954 yılında vefat edeceği âna kadar ömrünü kızıl kıyamet bir mücadele içinde geçirir. Bir hayli çileli ve çokça inişli çıkışlı

bir hayat yaşayan bu vatan evladının da mübarek hayatları birkaç doktoraya esas teşkil edecek kadar zengindir.

Babanzâde Ahmed Naim: Bağdat doğumlu ve bir paşazâde.. emsâli gibi İstanbul maarifiyle beslendi.. duygu ve düşünce dünyası itibarıyla engin ve zengin bu ufuk insan, Galatasaray Sultanîsi.. Mülkiye Mektebi.. ardından Hâriciye Nezareti Tercüme Kaleminde memuriyet.. Maarif Nezareti Tedrisat Müdürlüğü.. arkasından Tercüme Dairesi âzâlığı.. Dârulfünûn Edebiyat Fakültesi müderrisliği.. ve muvakkat bir rektörlük, onun sergüzeşt-i hayatı içinden sadece bazı kesitler.

Ahmed Naim de, son dönem Türk toplumunu, fikren ve ruhen besleyen önemli kaynaklardan biridir.. ve ilim, irfan hayatımız adına gelecek nesillere dünya kadar miras bırakmıştır.

Mehmed Âkif: Her türlü tariften vâreste bu samimî ve hasbî vatan evladı için şimdiye kadar cilt cilt eserler yazıldı. Üzerinde bir hayli yorumlar yapıldı ve pek çok şey söylendi. Zannediyorum, bundan sonra da, imanı, aşkı, heyecanı, aksiyonu, davası ve düşüncesiyle alâkalı daha dünya kadar şey yazılıp söylenecektir. O, yaşadığı dönem itibarıyla Anadolu, Rumeli ve Arabistan'ı dolaşan ender Türk aydınlarından biridir.. ve uğradığı her yerde şanlı fakat tâli'siz bir milletin hicran dolu sesi olmuş, soluğu olmuş inlemiş ve çevresinde ürpertiler meydana getirmiştir. Az insan vardır o ölçüde çizgisini koruyan. Baytarlığından müfettişliğine, Dârulfünûn edebiyat müderrisliğinden *"Sırat-ı Müstakîm"* kadrosu içindeki hizmetlerine, ondan da "Dârul'l-Hikmeti'l-İslâmiye"deki vazifesine, Millî Mücadele yıllarındaki hitabelerine kadar hep samimî olmuş, hep vefalı davranmıştır.

Sahabi gibi zâhidce yaşamış ve ukbâya da fakirce yürümüş bu tok sesli vatan evladı için, şimdiye kadar yapılan meşkûr hizmetler mahfuz, düşünce, aksiyon ve sanat cephelerinin, akademisyenlerce daha ciddî ele alınacağı vefa tüten günleri bekliyoruz.

Muhammed Hamdi Yazır: Âlemin mâlumu bir kâmet-i bâlâ.. ilk tahsilini küçük bir Anadolu kasabası olan Elmalı'da aldıktan sonra, o da eskilerin ifadesiyle "ikmâl-i nüsah" etmek için pâyitahtın yolunu tutuyor. Hususî hocalardan ders.. ruûs imtihanı.. Mekteb-i Nüvvâb'da ve Medresetü'l-Vâizîn'de müderrislik.. dersiâmlık.. İkinci Meşrûtiyet'ten sonra mebûsluk.. bir

içtihat hatası olarak Abdülhamid'in hal' fetvasına imza koyma.. Dârul-Hikmeti'l-İslâmiye âzâlığı.. Evkaf Nâzırlığı.. Cumhuriyet sonrası İstiklâl Mahkemelerinin gazabına uğraması.. ve kıl payı kurtulduğu bu gaileden sonra upuzun bir inziva dönemi.. ve o muhteşem tefsirin vücud bulması, kaba hatlarıyla onun hayatından sadece birkaç çizgi.

Düşünce ve aksiyon hayatımız adına allâme Hamdi Yazır da o müstesna mevkiiyle üzerinde durulması gereken önemli simalardan biridir.

Necip Fazıl: Maraşlı; ama İstanbul'da doğmuş büyümüş bir İstanbul efendisi. Amerikan Koleji, Bahriye Mektebi o müthiş istidâda bağrını açan kuvve-i inbâtiye nev'inden iki saksı dolusu toprak ve kendine sıçramanın minik rampaları.. Dârulfünûn'un felsefe bölümü de muvakkat konakladığı menzillerden biri.. Paris'in Sorbon'u, batıya nazar ettiği ilk küçük menfez.. banka müfettişliği, içine sindiremediği gelip geçici işportacılık.. Devlet Konservatuvarı ve Güzel Sanatlar Akademisi, sanat ruhunu istidatlı-istidatsız her sineye üflediği ilk ocak.. Büyük Doğu ekolü ve aynı unvanla çıktığı kadar kapanan, kapandığı kadar da çıkan; ama arkasındaki müthiş iradeyle çıkmamazlık edemeyip, kapanırken dahi gidip çıkma programı üzerine kapanan bir büyük mecmuanın bânisi, mimarı ve çilekeş sahibi.. son dönemin en önde gelen şiir ve nesir üstadı ve geleceğin fikir mimarlarından biri.. tasavvufî düşüncedeki enginliği, metafizik derinliği, ömrü boyunca Mutlak Hakikat'e karşı duyduğu engin saygısı.. Ruh-u Seyyidi'l-Enâm'a karşı olan olağanüstü ihtiram ve temkini, onun pek çok sahadaki deryalar gibi enginliğinden sadece birkaç damla.. böyle birkaç küçük damla ile işaret edilip geçilen bu dev insanın, değişik yanlarıyla tahlil edilip Türk gençliği ve dünyaya tanıttırılması; hatta bir Necip Fazıl Enstitüsü kurulması kadirşinaslığımızın sesi ve kadirşinaslardan temennimiz.

Süleyman Efendi: Silistre'de soylu bir ailenin çocuğu.. hoca oğlu hoca.. ruhî zenginliğini İstanbul âfâkının irfanıyla kıvamına getirince ciddî bir vefa hissiyle maskat-ı re'si olan beldeyi müderrislikle kucaklar. Onunla alâkalı derin bir beklenti içinde bulunan aile fertleri, etrafını saran talebe, dost ve kardeşlerinin sadakat ve vefasında onun misyonunu ve yarınlarını görür, tâli'lerine tebessümler yağdırırlar.

Süleyman Efendi, aksiyonu önde, eşine ender rastlanır yorulma bilmeyen bir

mücahede insanıdır. Hayatı boyunca, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat düşüncesinin sadık ve kararlı bir müdafii olarak yaşamış.. dinî duygu ve dinî düşüncenin üst üste sarsıntılar yaşadığı bir dönemde "sath-ı mücadele" demiş; dinî düşünce ve tarih şuurunu bir kanaviçe gibi kullanarak, ruhumuzun dantelâsını örmüş.. bir baştan bir başa ülkenin her yanında açtığı kurslar, yurtlar ve pansiyonlarla gönüllerimize varlığımızın esaslarını duyurmaya çalışmış.. ruhların ve ruhanîlerin tayerân ettiği âleme yürüyeceği âna kadar da bu misyonunu edadan geri durmamıştır..

Ben, şu birkaç satırla bu büyük hareket adamını anlatma iddiasında değilim; olamam da. Bu kadar az bir zaman içinde, Edirne'den Ardahan'a kadar, ülkenin her yanını, hem de engellemelere rağmen, ilim ve irfanla bezeyen bir ruh ve mânâ insanını anlatmak, değil birkaç paragrafla, mücelletleri bile aşan bir mevzudur.

Biz, şimdilik bu önemli şahsiyetin, misyonunu, aksiyonunu, yorumunu, hizmet felsefesinin tahlilini, araştırmacı ve mânâya açık akademisyenlerin incelemesine havale ediyor ve bir kapı aralaması sayılan bu küçük hatırlatmanın, kapıyı sonuna kadar açacak çalışmalara dönüşmesini diliyoruz.

Yirminci asrın son yarısındaki aydınları düşünürken, temiz Anadolu evladı, velûd dimağ –temel kriterlerimize ters bir kısım mütalaaların hesabı kendine ait– aşk ve heyecan insanı *Nureddin Topçu*'yu hatırlamamak; çağın müstesna dimağı engin düşünce.. kuluçka sabrıyla civciv bekleyen, mercan gibi sessiz fakat sancılı kan-revân yoluna devam eden, gelecek nesillerin zevkle okuyacakları asrın büyük şair ve nâsiri *Sezai Karakoç*'u görmezlikten gelmek.. *Es'ad Efendi'*yi minnetle anmamak, *Sami Efendi*'ye saygı duymamak, *Arvâsi Hazretleri*'ni, *Ali Haydar Efendi*'yi, *Mehmed Zâhid Kotku'*yu, *Alvar İmamı'*nı, Serdehl'in *Seydâsı'*nı, Menzil'in *Muhammed Râşid Efendisi*'ni bu hizmet örfânesindeki aşk, heyecan ve aksiyonlarıyla yâd etmemek mümkün değil..

...Ve hele imanı, düşüncesi ve baş döndüren aksiyonuyla küfür ve ilhad dünyasının bütün planlarını altüst eden *Bediüzzaman*'ı hatırlamamak mümkün mü?

Bugüne kadar onun için pek çok şey yazıldı ve söylendi. Şimdilerde dünya onu konuşuyor.. ve o hemen her dildeki eserleriyle çağın en çok okunan

insanlarından biri. Bu açıdan da onun hakkında uzun konuşmaya gerek yok. İşte bu mülâhazayla burada, ona ait bir kitaba önsöz olmuş, küçük bir mütalaanın, küçük bir bölümünü aktarmayı yeterli buluyoruz:

Bediüzzaman, üzerinde titizlikle durulup düşünülmesi, araştırılıp insanlığa tanıtılması gerekli olan bir simadır. O, İslâm âleminin, inanç, moral ve vicdanî enginliğini hem de en katıksız ve müessir şekilde ortaya koyan çağın bir numaralı insanıdır. Ona, onun düşüncelerine, hissî mülâhazalarla yaklaşmak, onu ve eserini anmak sayılmaz. Duygusallık, onun her zaman uğrunda yiğitçe tavır ortaya koyduğu ve gürül gürül anlattığı meselelerin ciddiyetiyle telif edilemez. O, bütün ömrünü, Kitap ve Sünnet'in gölgesinde, tecrübe ve mantığın kanatları altında, derin bir aşk ve heyecanla beraber hep bir muhakeme insanı olarak sürdürmüştür.

Bediüzzaman'ın, yüksek mefkûresi, yaşadığı çağı düşünüp söylemesi, sadeliği, insanî enginliği, vefası, dostlarına bağlılığı, iffeti, tevazuu, mahviyeti ve istiğnâsı üzerine şimdiye kadar pek çok şey yazıldı ve söylendi. Aslında, her biri başlı başına birer kitaba mevzu teşkil edecek olan yukarıdaki vasıflar, onun kitaplarında da sıkça üzerinde durduğu konulardır. Ayrıca, hâlâ aramızda, hayatta iken onun yakınında bulunma bahtiyarlığına ermiş ve onu, ruhî enginliği, fikrî zenginliği ile tanımış dünya kadar insan var ki, bunlar da canlı birer kitap gibi bu konunun en sadık şahitleri.

Dış görünüş itibarıyla sade ve basit görünen Bediüzzaman, gerek düşünce hayatında, gerek aksiyonunda hemen her zaman başkalarında bulunmayan engin bir karakter sergilemiştir. Onun, insanlık için en hayatî meselelerde bütün insanlığı kucaklayışı, küfür, zulüm ve dalâlete karşı tiksinti duyuşu, her yerde istibdatla savaşı, hatta bu uğurda hayatını istihkâr edercesine vefası ve civanmertliği ve ölümü gülerek karşılaması, onun için normal davranışlardı. O engin bir his insanı olmanın yanında, misyonuyla alâkalı meselelerde, hep Kitap-Sünnet yörüngeli; muhakeme ve mantık televvünlü yaşamıştı. O hemen her zaman, davranışları itibarıyla, masum bir ikili görünüm sergilerdi: Biri, engin bir vicdan eri, derin bir aşk ve heyecan timsali ve olabildiğince mert bir insan görünümü; diğeri de fevkalâde dengeli, çağdaşlarının çok önünde ileri görüşlü, büyük plan ve projeler üretebilen sağlam bir kafa yapısına sahip mütefekkir görünümü. Bediüzzaman ve onun davasına bu zaviyeden yaklaşmak, onun, İslâm büyüklerinin bir devamı olarak, içinde bulunduğumuz çağda bizim

için ifade ettiği mânâyı anlamamız bakımından çok önemlidir.

Bazı kimseler görmezlikten gelseler de gerçek şu ki; Bediüzzaman çağdaşlarınca, kendi kuşağının en ciddî düşünürü ve yazarı kabul edilmiş; kitlelere hem bir sözcü hem de önder olabilmiş; ama kat'iyen kendini beğenmemiş, gösterişe girmemiş ve hep âlâyişten uzak kalmaya çalışmıştır. *"Şöhret ayn-ı riyâdır ve kalbi öldüren zehirli bir baldır..."*[1] sözü, onun bu konudaki altın beyanlarından sadece bir tanesi. O, yirminci asırda İslâm dünyasında, şimdilerde dünyanın dört bir yanında, her zaman listenin başında birkaç yazardan biri olarak tanınmış, her kesimce sevilerek okunmuş ve zamanın eskitemediği simalardan biri olarak da tarihe mâl olmuştur.

Bediüzzaman'ın hemen bütün eserleri, içinde doğmuş olduğu çağ zaviyesinden, yorumlanmaya açık bazı meseleleri yorumlama açısından o uğurda harcanmış ciddî bir gayretin sonucudur. Onun eserlerinde önce Anadolu, sonra da bütün İslâm dünyasının hem âh u efgânı, hem de ümit ve şevk u tarabını duyup dinlemek mümkündür. Gerçi o, doğunun ücra bir kasabasında doğmuştur ama, kendini hep bir Anadolulu olarak hissetmiş, bizim duygularımızı bir İstanbul efendisi gibi soluklamış ve her zaman topyekün bir ülkeyi engin bir şefkat ve dupduru bir samimiyetle kucaklamıştır.

Bediüzzaman, materyalist düşüncenin, fikir hayatımızı hercümerç ettiği, komünizmin en çılgın dönemini yaşadığı, dünyanın en bunalımlı, en karanlık, en sıkıntılı günlerden geçtiği çok tâli'siz bir zaman diliminde, iman ve ümit tüten eserleriyle, sarsıntı üstüne sarsıntı yaşayan insanımıza Hızır çeşmesine giden yolları gösterdi ve gezdiği her yerde yığınlara hep *"ba'sü ba'de'l-mevt"* üfledi. Onun, hepimizden ve herkesten evvel görüp sezdiği ve ele alıp çözmeye çalıştığı en büyük problem, küfür ve ilhad kaynaklı anarşi problemiydi. O, bütün hayatı boyunca, insanımıza, çağın bu hastalığının mutlaka aşılması lâzım geldiğini salıkladı. Ve bu hususta insanüstü bir gayret sarfetti. Böylesine buhranlar içinde inim inim bir dünya ile karşılaşan Bediüzzaman, kendini bekleyen sorumlulukların farkındaydı.. ve Kafdağı'ndan ağır böyle bir yükün altına girerken, fevkalâde mütevazi, mahviyet içinde ve hacâletle iki büklümdü; iki büklümdü ama, Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz kudret ve nâmütenâhî gınâsına karşı da olabildiğine bir güven içindeydi.

Evet, bütün insanların fen ve felsefe alet edilerek ilhada sürüklendiği,

komünizmle beyinlerin yıkandığı, bu menfî oluşumlara "Dur!" diyenlerin memleket memleket sürgüne gönderildiği, ülkenin her köşesinde en utandırıcı tehcirlerin yaşandığı ve daha garibi de bütün bunların medeniyet ve çağdaşlaşma hesabına yapıldığı, hatta nihilizmin, asrın en yaygın büyüsü hâline getirildiği o kapkara günlerde, Bediüzzaman, hâzık bir hekim edasıyla hepimizin, içlerimizdeki zindanları, ruhlarımızdaki çeşit çeşit mahkûmiyetleri, kendi cinayetlerimizi ve kendi kendimize esaretlerimizi hatırlattı, ruh dünyalarımızda ve vicdanî hayatlarımızda uyuyan insanî yanlarımızı harekete geçirerek, maâliyâta müştak gönüllerimize üst üste nefesler aldırdı, ötelerle alâkalı derinliklerimizi gözler önüne serdi, tekye, zaviye, mektep ve medresenin bütün vâridâtını birden başımıza boşalttı.

Evet, Bediüzzaman milletin fikrî seviyesizliklerle sürüm sürüm yaşadığı ve içtimaî dertlerin birer buhran hâlini aldığı, ülkenin hemen her yanında ürperten yüzlerce hâdise ile yüz yüze kalındığı, her tarafta İslâmî ve millî değerlerin enkaz enkaz üstüne yıkılıp gittiği ifritten bir dönemin, düşünen, çareler arayan, teşhis ve tespitlerde bulunan sonra da bu rahatsızlıklara reçeteler sunan bir hekimi olmuştu. O, upuzun ve karanlık yılların hazırlayıp sahneye sürdüğü dünya kadar felaket altında didinip duran tâli'siz nesillerin, imansızlık, dalâlet ve şüphe vadilerinde bocaladığını, kurtulmak istedikçe daha derin buhranlara gömüldüğünü gören, hisseden, görüp hissettiklerini vicdanının derinliklerinde duyan bir insan olarak, ilk günden itibaren hep müteheyyiç yaşadı.. sürekli düşündü.. devlet ve topluma alternatif tedaviler teklif etti.. ve bu şanlı fakat tâli'siz millete, muhteşem fakat bahtsız ülkeye eski enginlik ve zenginliğini duyurmaya çalıştı.

Bediüzzaman, ta Devlet-i Âliye döneminden başlayarak ülkenin pek çok yöresini dolaştı; en büyük şehirlerden en ücra kasabalara, nüfusu yoğun beldelerden, en tenha mıntıkalara kadar her yere uğradı.. uğradığı her yerde cehaletin hükümfermâ olduğunu, yığınların fakr u zaruretle kıvrandığını, insanımızın değişik buudlardaki iftiraklarla birbirini yiyip bitirdiğini gördü, ürperdi.. ve yaşadığı çağı çok iyi idrak etmiş bir mütefekkir olarak, o günkü perişan yığınlara ilim ruhu aşılamak istedi. Fakr u zaruret ve iktisadî problemlerimiz üzerinde durdu. İftiraklarımıza çareler aradı ve hemen her zaman birlik ve beraberliğimizi solukladı.. solukladı ve milletimizi, bu bunalımlı günlerinde bir an bile yalnız bırakmadı. O, gezdiği her yerde âvâzı

çıktığı kadar bağırıyor ve: *“Bu iç içe dertler eğer şimdi tedavi edilmez, yaralarımız, mahir ve mütehassıs eller tarafından sarılmazsa, hastalıklarımız müzminleşir, yaralarımız da kangren hâlini alır. İlmî, içtimaî, idarî dertlerimiz mutlaka teşhis edilmeli, maddî-mânevî bütün problemlerimiz çözüme alınmalı ki, mevcudiyetimizi kemiren, varlığımızı temelinden sarsan ve bizi her gün daha feci çukurlara sürükleyen sıkıntılara maruz kalmayalım.”* diyordu.

Bediüzzaman’a göre, bugün olduğu gibi o gün de, bütün fenalıkların menbaı, cehalet, fakr u zaruret ve iftiraktı. Evet, içtimaî sıkıntılarımızın en birinci sebebi, millî sefaletlerimizin en önemli sâiki cehalettir. Allah bilmeme, peygamber tanımama, dine karşı lâkayt kalma, maddî-mânevî tarihî dinamiklerimizi görmeme mânâsına gelen cehalet, hiç şüphesiz o gün-bugün başımızın en büyük belâsıdır.. ve Bediüzzaman da ömrünü bu öldürücü mikropla savaşa vakfetmişti. Ona göre kitleler, ilimle, irfanla aydınlatılmadıkça, toplum sistemli düşünmeye alıştırılmadıkça ve yanlış, sapık düşünce akımlarının önü alınmadıkça, milletimiz için kurtuluş ümidi beslemek abestir. Evet, o cehalet yüzünden değil midir ki; kâinat Kur’ân’dan, Kur’ân da kâinattan koparıldı.. koparıldı ve biri, varlığın sırlarını bilmeyen, eşya ve hâdiselere kapalı, bağnaz ruhların hayal zindanlarında yetim kaldı; diğeri de her şeyi maddede arayan ve mânâya karşı bütün bütün kör, mük’ab cahillerin elinde bir kaos hâlini aldı. Yine bu cehalet sebebiyle değil midir ki; bu mübarek dünya, en münbit ovaları, en feyyaz obaları ve en bereketli ırmaklarına rağmen, zaruret ve sefaletlerin pençesinde inim inim inlemekte ve eski kapıkullarına dilencilik etmekte.

Bu korkunç cehalet ve zaruret yüzünden değil midir ki; ülkenin dört bir yanında, toprağın altında sessiz sessiz yatan onca kıymettar madenlerimiz, haddi hesabı bilinmeyen yer altı, yer üstü zenginliklerimiz başkalarının hazinelerine akarken, biz, perişan, derbeder ve korkunç bir borç şoku altında iki büklümüz.

Evet, yıllardan beri milletimizi zebun eden bu belâ yüzündendir ki, bîçare işçi ve köylümüz, sürekli didinip durdukları, yıpranıp ezildikleri hâlde emeklerinin karşılığını tam olarak elde edememekte, elde ettiklerinin de bereketini bulamamakta, mutlu olamamakta ve taksit taksit kahrolup gitmektedir.

Yine bu cehalet ve cehalet kaynaklı tefrika sebebiyledir ki; cihanın dört bir yanında bizimle alâkalı bir dünyada *“tegallüpler, esaretler, tahakkümler, mezelletler, türlü iptilâlar, türlü türlü illetler”* yaşandığı, hatta kan gövdeyi götürdüğü, ırzlar çiğnenip namuslar pâyimâl olduğu, dünya dengesizlikler ağında bir oraya, bir buraya kayıp durduğu hâlde, bir türlü tefrikadan sıyrılıp bu fecayi ve bu fezayie “Dur!” diyemiyor; İslâm âleminin her gün daha korkunç, daha vahim uçurumlara yuvarlanması karşısında onun sıkıntılarına çare olamıyor, vahdet ruhuyla gerilemiyor ve çağımızla hesaplaşamıyoruz.

Biz, milletçe, bu kahredici hastalıklar ağında kıvranırken, batının sûrî ve maddî terakkisi karşısında bir kısım kamaşan gözler, bulanan bakışlar ve dönen başlar, dimağlarını müsbet fenlerle, gönüllerini dinî hakikatlerle donatıp, maddî-mânevî zenginliklere ereceklerine bütün bütün ruhsuz ve köksüz davranarak, millî ve dinî en hayatî dinamiklerimizi görmezlikten gelerek, kör bir taklit ve şablonculukla, kitleleri millî seciyeden tecrid, tarih şuurundan mahrum, ahlâk ve faziletten de yoksun bıraktılar. Bence, milleti kurtarma mülâhazasıyla sapılan bu ikinci yol ve gerçekleştirilen bu ikinci hareket daha zararlı oldu ve toplumun ruhunda onulmaz yaralar açtı.

Birinci durum itibarıyla insanımız, seneler ve seneler boyu boğucu bir kâbus altında kıvranıp durmasına karşılık, ikinci hâl itibarıyla de millî faziletlerimiz, ruhî necâbetimiz, cihanpesendâne aksiyonumuz bütün bütün yıkılıp gitti.

Bediüzzaman, bu her iki cephedeki yanlış mualeceler ve bu yanlış mualecelerin meydana getirdiği toplum çapındaki komplikasyonları göğüslemiş, asırlık yaralarımıza neşter vurmuş ve bu cerîhaların sebebiyet verdiği felaketleri teşrih ve teşhis edip çarelerini göstermek, ülke ve insanımızı yıkılıp gitmekten kurtarmak için ta bidâyet-i hayatından Urfa’da Mevlâsına kavuşacağı âna kadar, hep yürekten ve samimî, hep tok sesli ve tok sözlü bu vatan evladı, ülkesine vefa hisleriyle dopdolu olarak, hep aynı şeyleri söylemiş, aynı ölçüde dertlerimizin üzerine yürümüş ve tedavi adına da aynı şeyleri takdim etmiştir. Toplumun kafasına birtakım yeni düşünceleri yerleştirmek ne kadar zor ise, seneler ve seneler boyu, onların dem ve damarlarına işlemiş anlayışları, telakkileri, geçmişten tevârüs edilen –yanlış, doğru– âdet ve an’aneleri söküp atmak da o kadar çetin ve o kadar zordur. Dünden bugüne yığınlar, her zaman –yararlı veya zararlı– bu kabîl metrukatın

tesirinde kalmış, ferdî ve içtimaî hayatlarını böyle bir teessür atmosferi içinde örgülemiş; alışılagelen şeylere uymayan ve umumî hissi okşamayan hususlara karşı da nefret duymuş ve onlardan uzak kalmaya çalışmıştır. Bu his, bu duyuş ve kabullenişler bazen yanlış da olabilir. Eğer bu yanlış düşünce ve kanaatler kitleler tarafından hüsnükabul görmüş, yaşana yaşana toplumun her kesimine mâl olmuş, hayatın her yanında dal budak salarak kökleşmiş, güç kazanmış ise, bütün bu yanlış kanaatlerin yıkılması, toplum çapındaki inhirafların giderilmesi, varsa, küflü kanaatlerin temizlenip, düşünce ve vicdanların iyiden iyiye tahliye ve tahliyelerden (fena şeylerden arındırılıp iyi şeylerle donatılma) geçirilmesi lâzımdır ki, milletçe geleceğe yürünebilsin.

İşte Bediüzzaman, gençlik günlerinden itibaren hep bu duygu ve bu düşünce içinde oldu. O, bu mevzuda, en küçük bir hakikati dahi gizlemeyi ülkesine ve insanına vefasızlık saydı; milletini de felakete sürükleyen yanlış düşünce ve yanlış kararlar karşısında, kollarını makas gibi açtı ve avazı çıktığı kadar "Burası çıkmaz sokak!" diye haykırdı. Onun fıtratı, yanlış ve dinî değerlere ters şeyler karşısında fevkalâde müteheyyiç, ufku âlî ve himmeti de olabildiğince "ulü'l-azmâne" idi. Koskoca bir milletin mahv u izmihlâline göz yumup lâkayt kalmak, bu aslan yürekli insanın tabiatına zıttı. O, milletçe kusurlarımızı ve felaket sebeplerimizi, hem de en derin, en gizli noktalarına kadar açarak, millete kendini sorgulama yollarını gösterdi. Sık sık ona inkıraz sebeplerini hatırlattı ve kurtuluş reçeteleri sundu.. sundu ve en acı hakikatleri hiç tereddüt etmeden haykırdı.. yanlış kanaatlerin, küflü düşüncelerin, küfür ve ilhadın üzerine at sürdü.. ve hayatı boyunca da, hakikat nurlarının inkişafına mâni bütün engellere karşı sürekli mücadele etti.

Hiç kimsenin dinî hakikatler adına bir şey söylemeye cesaret edemediği en kâbuslu dönemlerde o, uyutulmak istenen yığınlara teyakkuzlar çekti.. cehalet, fakr u zaruret ve iftiraka karşı savaş ilan etti.. toplumu saran çeşit çeşit vehimleri temelinden sarstı.. ateizm ve inkâr-ı ulûhiyete karşı bir sath-ı mücadele oluşturduğu gibi, bâtıl ve hurafeleri de kendi çıkmazları içinde boğdu. Her zaman, şâyân-ı hayret bir medenî cesaretle asırlık dertlerimizi teşrih etti ve tedavi yollarını gösterdi. Araplar: *"En son ilaç dağlamadır."* derler. O, bir-iki asırlık riya, gösteriş ve âlâyiş üzerine âdeta bir kızgın demir bastı; saray ricalinden doğudaki aşiret reislerine, meşîhattan askerî erkâna kadar herkesin ruhunda mâkes bulacak çok yeni şeyler söyledi.. söyledi ve her

kesimiyle milletin dikkatini kendi üzerine çekti. O, tabiatı icabı hep bu türlü şeylere karşı olsa da, yapılan şeylerin tabiatının gereği de böyle icap ettiriyordu.

O, hemen her kesime, sürekli cihad için kınından sıyrılacak kılıçtan evvel, fikir ve ruhlarımıza vurulan zincirlerin kırılması lâzım geldiğini ihtar etti.. ve bir *"ba'sü ba' de'l-mevt"* müjdesiyle, genç nesillere İslâmî düşünceye giden yolları gösterdi. O, coğrafî olarak ülkenin bölünmesinden, parçalanmasından, küçülmesinden korkuyor ve titriyordu ama, daha çok bu tür tersliklere sebebiyet verecek olan fikirlerin daralmasından, ruhların sefilleşmesinden, batı taklitçiliğinden ve şablonculuktan ürperiyordu.

Bediüzzaman, hep okuma, düşünme, çalışma diyor ve millet fertlerini mütekabil yalnızlıktan kurtarmak, mükemmel bir toplum ve mamur bir millet hâline getirmek için durmadan çırpınıyordu. Ülke ve insanımızı böyle bir zirveye taşımak için de sürekli "maarif" diyor, talim ve terbiyeden dem vuruyordu. Her tarafta neşr-i maarif ve her şekilde talim ve terbiye.. mescidler, medreseler, kışlalar, sokaklar, parklar, hatta hapishaneler bile bu eğitim seferberliğine katılmalıydı ona göre... Katılmalıydı; zira ancak maarif sayesinde, aklî ve mantıkî vahdet gerçekleşebilirdi. Önce, dimağ dimağa birleşip bütünleşemeyenler, bir yolda uzun zaman, beraberliklerini sürdüremezler. Evvelâ vicdanlar birleşmelidir ki, daha sonra gönüller ve eller de birleşebilsin. Böyle bir birleşmenin yolu da, hayatın dinî disiplinlere göre ele alınmasına, –Kitap, Sünnet ve selef-i sâlihînin sâfiyâne içtihadları mahfuz– zamanla mukayyet şeylerin çağın idrakine göre yorumlanmasına vâbestedir.

Evet, insanımız bu asır ve bu asrın vâridât, mânâ ve yorumlarıyla mutlaka tanışmalı, barışmalı ve uzlaşmalıydı. Dünya başını almış bir yerlere giderken, kendi dar kabuğumuza çekilip, inzivaya dalmak bizi öldürürdü. Bugünü yaşamak isteyenler mutlaka, hayatın çağlayanlarıyla, kendi irade, sa'y ve gayretleri arasındaki âhengi, uyumu ve desteği yakalama mecburiyetindedirler. Aksine, kâinattaki umumî cereyana karşı direnmeleri, onların mahvolup gitmelerini netice verir.

Eğer Bediüzzaman soluk soluğa ülkenin dört bir yanına mesajlarını sunduğu zaman, onu anlayacak birkaç yüz aydın, düşüncelerinde ona destek olabilseydi, ihtimal bugün en zengin ülkelerden daha zengin, en medenî milletlerden daha

medenî hâle gelmiş ve daha sonraları karşımıza çıkan her engeli aşabilecek güce ulaşarak, şimdilerde girilmiş gibi görülen bu nurlu yola ta asrın başında girmiş ve bugünkü problemlerin pek çoğuyla karşılaşmamış olacaktık.. yine de her şeye rağmen ümitvarız. Ben, milletimizin, bütün bütün mânâ köklerinin kuruduğunu iddia edenlerin gaflet ve zühullerine inanırım. Gerçi başka milletler gibi biz de düştük; bunu inkâr etmemize imkân yok. Ne var ki, doğrulup kendimize gelemeyeceğimizi de kimse iddia edemez. Şimdilerde, milletçe, eski rahat düşkünlüğü yerinde intibah nurları parıldıyor.. harem hisleriyle titrek ruhlarımızda taptaze bir canlılık ve bir dirilme sıcaklığı var… Bu gelişmeleri, masmavi bahar günlerinin takip edeceği kuşkusuz. Ancak, dolaşıp yamaçlarımızda seccade serecek Hızırlar ve korkmadan enginlere yelken açacak İlyaslar bekliyoruz. Bu konuda Bediüzzaman önemli bir işarettir...

"Dehâ için intihap yoktur." derler; yani dehâ sahibi "Şunu yapayım, şunu yapmayayım." demez; "Şunu yapmak yararlı, şu da zararlı." diyerek, bir şeyin yapılacağına veya terk edileceğine hüküm vermez. O, ilâhî bir mevhibe, ledünnî bir sâika ve şâika ile, çevresinin en derin, en şümullü ve zâhirî, bâtınî, ruhî, içtimaî ihtiyaçlarını kucaklayacak çok üniteli bir güç kaynağı gibi pek çok şeyi omuzlayabilecek kuvvetleri ruhunda toplamış bir fitrat harikasıdır. Bediüzzaman ve onun arkada bıraktığı eserlerini tetkik edenler onda dehânın bütün hususlarının var olduğunu görürler. O, gençlik döneminde, çevresine sunduğu ilk dehâ solukları sayılan eserlerinden, mahkemeler, zindanlar ve sürgünlerle geçen çileli bir hayat içinde inkişaf edip gelişen olgunluk dönemi kitaplarına kadar hep o seviyeler üstü seviyesini korumuş ve her zaman dâhiyâne konuşmuştur.

1 Bediüzzaman, *Mesnevi-i Nuriye* s.73 (Katre'nin Zeyli).

BİZİM DÜNYAMIZA DOĞRU

Tarihî büyük hâdiseler düşünüldüğünde, düşünce ile aksiyonun iç içe yaşadığı görülür. Bir taraftan aksiyonun fikirle beslenmesi, planlanması, diğer yandan da hamle ve hareketin yeni düşünce ve projelere zemin teşkil etmesi mânâsına bir iç içelik. Bu mânâda, düşünce, aksiyon için bir sema ve yağmur, bir atmosfer ve hava; aksiyon da düşünce için bir zemin ve saksı, bir toprak ve topraktaki kuvve-i inbâtiye gibi farz edilebilir. Evet, böyle bir mütekabiliyeti kabul etmek yanlış olmasa gerek. Zira her hamle, bir düşünce ve planın tahakkuku, her düşünce de, o istikametteki hareketlerle gerçek çerçevesini bulabilmesi ve hedefine ulaşabilmesi için bir başlangıç ve bir vetiredir. İradenin ilk merhalesi, bir iç temayül, nihaî sınırı da azim, karar ve teşebbüstür. Düşünce bu vetirede, mebde'den müntehaya tıpkı atkı ipleri mesabesinde, şuurlu faaliyetler de bu atkılar üzerine işlenen dantelâlar gibidir. Düşüncesiz, plansız davranışlar çok defa falso ve karmaşaya sebebiyet verir; hareketsiz fikirler de, düşüncenin nihaî buudu sayılan model oluşturmayı engeller ve iradenin ruhunu zedeler.

Günümüze doğru gelirken, düşünce şuâlarının, toplumun her yanını sarması engellendiği gibi irade de bütün bütün felç edildi.. temsil devre dışı bırakıldı ve aksiyon da anarşiye katlettirildi. Çağın tâli'siz cereyanları çok defa, yığınları, bir bunalımdan bir bunalıma itti ve bir dağınıklıktan başka bir dağınıklığa sürükledi. Kitleler, bencil ve haris ruhların elinde, tutarsız, mefluç ve şaşkın bir oraya çekildi, bir buraya ve hep istismar edildi. Bütün bu olumsuz hususlar karşısında ister-istemez, günümüz insanının henüz kalbî ve zihnî gücünü harekete geçirebilecek ölçüde olgunlaşmadığını görüyor "Ve hele biraz daha!" diyoruz.. ferdî seciyelerimizdeki zaafları gidermek, iradelerimize güç kazandırmak, inançlarımızı besleyip kıvama getirmek ve yeisin her çeşidini ruhumuzdan söküp atabilmek için "Hele biraz daha!" diyoruz. Tabiî her şeyden evvel batı şokundan sıyrılmak için de...

Evet, batıda gerçekleştirilen sanayi inkılâbından bugünkü teknolojik gelişmelere kadar, hemen her şey, şok şok üstüne üzerimizde felç edici tesirleri olduğu gibi, ilimciliğin yanlış telakkisi ve modernizm havaîliği de bir hayli başımızı döndürdü, bakışlarımızı bulandırdı. İhtimal ki, bu zaafiyet ve bu sarsıntı daha bir süre devam edecek.. bu uyurgezerlik ve bu sayıklamalar sürüp

gidecek ve dolayısıyla da kim bilir daha kaç yıl dişimizi sıkıp sabredeceğiz?. Sabredeceğiz, zira, fevkalâde sarsık bu umumî bünyenin, derlenip kendine gelebilmesi ve toparlanıp çağıyla hesaplaşabilmesi için daha nice yıllar, mercan derinliğindeki canlı bekleyişe ve kuluçka durgunluğundaki aktif ve disiplinli harekete ihtiyacımız olduğu şuurundayız.

Bu bekleyiş ve aksiyon sayesinde, bir gün mutlaka bizim de dirileceğimize ve dünyanın çehresini değiştireceğimize inancım tamdır. Ne var ki, böyle bir vetirenin yaşanabilmesi için de, Şâh-ı Geylânî derinliğinde, İmam Gazzâlî enginliğinde, Müceddid-i Elf-i Sânî Rabbânîliğinde, Mevlâna aşk u heyecanında, Bediüzzaman câmiiyyet ve temkininde, günümüzün insanına yepyeni bir ruh vererek ona taptaze bir hayat zemini hazırlayacak büyük ve güçlü iradelerin yetişmesi, yetişip asırlardan beri insanımızın duygu, düşünce ve firasetini ezen buhran dalgalarını kırarak onun ruhunda "Cûdî" meltemleri estirebilmesi için zamana, ortama ve imkâna ihtiyaç olduğu da bir gerçek.. ve tabiî kendi kendimizi fethetmeye, ruh mekanizmamızı yeniden şekillendirmeye, kalb, his ve düşünce dünyamızı onarmaya da... Aksine, bizi Hızır çeşmesine ulaştıracak ışık süvarilerini yetiştiremediğimiz, kendimize, kendi değerlerimize kapalı kaldığımız ve ruhî sistemlerimiz itibarıyla dağınık yaşadığımız sürece, mesafe almamız kabil olmayacaktır; bugüne kadar olmadığı gibi. Bu konuda kendimize dışta düşman aramaya da gerek yok; zira bizim düşmanımız içten ve ayağını ayağının üstüne atmış, villasının penceresinden derbederliğimizi seyrediyor ve kıs kıs gülüyor.

Bu itibarla da, eğer mutlaka bir cihad stratejisi üreteceksek, bu strateji gönlümüze taht kurmuş oturan, bu amansız ve imansız düşmanları söküp atmaya matuf olmalıdır. Aslında bizim dünyamız, asırlar var ki, başka değil, işte bu düşmanların ablukası altında bulunuyor. Yıllar ve yıllar boyu milletimiz bu öldürücü ablukadan kurtulup, bir türlü kendine dönemedi.. kendi olamadı.. hep ayrı ayrı toplumların, örflerin, âdetlerin garip bir nokta-i mihrâkiyesi gibi, çok kavimleri, çok kabileleri, çok anlayışları, pek çok puta birden tapan, pek çok mevhum ilâh karşısında aynı anda diz çöken ve her gün nice sahte mâbudlar önünde ahd ü peyman yenileyen bir düşüncezede gibi hep dağınıklık örneği oldu ve bir türlü toparlanamadı. Böyle oldu; zira o, bu tâli'siz dönemde hiçbir düşüncenin tam ve doğru olduğuna inanamadı, dolayısıyla da, pek çok fikrî cereyana birden endeksli yaşadığı hâlde, tam olarak hiçbir akımın içinde

bulunamadı.

Kim bilir bu sisli-dumanlı dünyada ne büyük fikirler, hep berzahta kalıp hayata geçirilemedi ve ne ciddî projeler, bu miyop bakışların bulanık düşüncelerine çarparak kırıldı! Evet, bunlara göre eşya ve hâdiselerin ihtiva ettiği mânâ, ilim ve insan-kâinat münasebetleri, önemsiz, anlamsız şeylerdir; üzerinde durmaya değmez. Bunlara kalırsa, varlık adına bildiğimizi bilir; bilmediklerimizi de, "Nasıl olsa yarın bileceğiz" mülâhazasıyla devreden çıkarır ve her şeyi kendi "sâbite"lerimize göre keser-biçer-şekillendirir; icabında dünya kadar doğruları yanlış, yanlışları da doğru göstererek, ilmi de, araştırmayı da kendi inanç ve kendi dogmalarımızın vesâyetinde pekâlâ sürdürebiliriz. Hem de, ta başlangıçtan beri varlığa da varlığın geçirdiği safhalara da şahitmişçesine, kesin bir üslûpla atıp tutarak ve bir kısım faraziyelerle her şeyi oldu-bittiye getirerek.

Eğer kâinatta inanılacak hiçbir hakikat yoksa, hiçbir düşünce inanılıp kabul edilecek değerde değilse, varlığın bir kaostan farkı ne? Böyle bir anlayışın hâkim olduğu bir dünyada, hiç olmayacak meselelerde bile toplumu izafiyecilikten korumak nasıl mümkün olacaktır? Kendini izafîliğe salmış yığınlar, en doğruları dahi, aksinin doğruluğu kadar, en eğrileri de yine aksinin eğriliği kadar kabul etmeyecek midir? Tabiî temelde böyle bir anlayışın yaygınlaşması hâlinde ise, iyilik-kötülük düşüncesinden ahlâkîlik-lâahlâkîlik telakkilerine kadar her şey rölativizmden nasibini alacak demektir. Bugün, her şeyden ziyade milletçe muhtaç olduğumuz karakter, şuur, idrak ve sorumluluğun harekete geçireceği, davranış ve faaliyetlerin de, en az bugün ve bugüne ait zaruretler kadar, plan ve projelerinde yarınları düşünen samimî, müteheyyiç fakat dengeli insan karakteridir. Gönlüyle varlığa açık, dimağı bilgi şuuruyla mamur, her an kendini bir kere daha yenilemesini bilen, her zaman nizamın peşinde ve her lahza ayrı bir tahribi tamir eden düşünce ve ruh mimarı karakter..

O hep zaferden zafere koşacak ama; ülkeleri harap edip, harabelerde pâyitahtlar kurmak için değil; insanî duygu ve melekeleri harekete geçirmek ve bizleri, herkesi ve her şeyi kucaklayacak şekilde sevgi, alâka ve mürüvvetle güçlendirmek, yıkılmış yöreleri onarmak, ölü kesimlere hayat üflemek, varlığın damarlarında can olup-kan olup akmak ve hepimize var oluşun engin zevklerini duyurmak için.. zaten o, her şeyiyle bir Allah adamıdır.. ve O'nun halifesi

olarak her zaman varlıkla münasebet içindedir. Her hareket ve her faaliyeti kontrollüdür ve yaptığı her şeyi de O'nun teftişine sunacak gibi yapar. O'nun duyuşlarıyla duyar.. O'nun bakışlarıyla görür.. üslûbunu O'nun beyanından süzer çıkarır.. ve O'nun iradesi karşısında "gassalin elindeki meyyit" gibidir.. O'na karşı acz ü fakrının şuurunda olması en büyük bir güç ve servet kaynağıdır. O, bu tükenmez hazineyi en iyi şekilde değerlendirmede asla kusur etmemeye çalışır.

O, aynı zamanda engin bir muhasebe ve murâkabe insanıdır; iyi-kötü, güzel-çirkin, onun mir'ât-ı ruhunda, gece-gündüz, ziya-zulmet farklılığı içinde birbirinden ayrı ve her şey yerli yerincedir.. iradesi, kalbi, şuuru ve hissiyle, o, vicdan mekanizması ve onu meydana getiren latîfelere terettüp edecek en büyük gayeleri avlama peşinde.. ve "Hâlık'ın atıyyelerini ancak matıyyeleri taşır." mülâhazasıyla, irade ile, sorumluluk arasındaki münasebeti; kalb ile, aşk mâbeynindeki alâkayı; şuur ile, varlık ve varlığın perde arkası sırlarıyla teması ve ıttılâı; hissiyle, *"bî kem u keyf"* mutlak hakikati; mârifeti ile birkaç kadem meleklerin önünde yakınlık soluklamaktadır.

O, şahsî hayatı itibarıyla, gözü hep örnek insan olma ufkunda.. ilâhî emir ve yasakları temsilde evliyâ ve asfiyâ ile atbaşı ve "kılı kırk yararcasına" sözüyle ifade edilemeyecek kadar dakik ve ince. Hakikî Müslümanlığı yaşamadaki kahramanlığı, Hakk'ın sevmediği şeylere karşı ortaya koyduğu tavrı, inançlarını hayata geçirme yolunda başına gelecek şeylere karşı fütursuzluğu ve mukavemeti tasavvurlar üstüdür. Hele mâşerîliğindeki enginliği, Hak eri ve halk insanı olmadaki derinliği, Allah'a ve O'ndan ötürü varlığa karşı duyduğu aşkı, şevki, alâka ve endişeleri ifadelere sığmayacak ölçüdedir.

Zaten o, her şeyden evvel ve sonra ledünnî bir mârifet ve vazife insanıdır. Ledünnî vazife insanı ile ne anlıyoruz, ayrıca üzerinde durulmaya değer...

RUH MİMARLARI RABBÂNÎLER

Günümüzde ahlâkî değerleri, insandaki iç derinliğini, kalbî ve ruhî hayatın önemini dudak bükerek karşılayanlar olsa da, hakikî insanlığa giden yolun bu değerlerden geçtiğinde şüphe yok. Bazılarımızın tarz-ı telakkisi ne olursa olsun, bugün içtimaî, iktisadî, siyasî, kültürel değişik bunalımlarla iki büklüm ve sırtında birkaç kamburu birden taşıyan çağın insanını, üst üste buhran ve tazyiklerden kurtaracak tek çare de yine bu dinamiklerin hayata geçirilmesi olsa gerek. Böyle hayatî bir misyonun gerçekleşmesi ise ancak, hiçbir zaman kendini düşünmeyen ve düşünecek olursa da, kurtuluşunu başkalarının kurtarılmasında gören rabbânîler sayesinde mümkün olacaktır.

Bize göre –bununla gerçek Müslümanlığı kastediyorum–Allah nezdinde kurtulmuş olmak, kurtarıcı olma cehd ve gayretine bağlıdır. Biz, uzak ve yakın geleceğimizin selâmetini, başka ruhlara melce olmada, başka iradelere fer pompalamada, başka gönülleri şahlandırmada görür ve her zaman yangınları göğüsleyen ve şahsî çıkarlara sırtını dönen kimseler arasında yerimizi almak isteriz. Zaten, davranış ve hareketlerimizin ahlâkî olması da, ruhlarımızda mefkûreleşen böyle bir mesuliyet şuuruyla yakından alâkalıdır.

Evet, topyekün varlığı kucaklayan nizamın en hayatî nüvesini teşkil edip evrensel huzurun da en ehemmiyetli kaynağı sayılan ve hemen her zaman ferdiyetimizin sınırlarını aşan böyle bir sorumluluk ruhu, böyle bir yüce himmet azmi ve rehberlik iradesi, hem bizim kurtuluşumuzun biricik esası hem de bütün insanlığa muhtaç olduğu ruh ve mânâyı fısıldayacak en müessir bir ses ve en beliğ bir lisandır.

Umum varlık ve genel nizama arkasını dönüp egonun karanlık labirentlerinde ömürlerini geçirenlerin kurtuluşa erdikleri görülmemiştir. Kurtuluşa ermek şöyle dursun, böyleleri çok defa kendilerine hüsnüzan besleyenlerin de helâk olmalarına sebebiyet vermişlerdir. İnsanlığın ilerilere yürüdüğü dönemler de hep varlıkla el ele olduğu dönemler olmuştur. Şimdilerde de, geleceğe yürümeyi planlayanlar, egoizmayı bırakıp mutlaka herkesle ve her şeyle el ele olmalıdırlar. İradeler ve idealler; hakikî mânâda bütünleşmiş heyetlerin, kenetlenmiş azimlerin ve kolektif şuurların desteğini aldığı ölçüde gerçek değerini bulacaktır. Aslında, başkalarını yaşatmak ve başkalarıyla yaşamak için onların içinde eriyip yok olmak, onlarla kaynaşıp bütünleşmek, fertken cemaat

hâline gelmenin, damla iken derya olmanın ve dolayısıyla da ölümsüzlüğe ermenin biricik yoludur.

Değişik bir yaklaşımla, insanın, insanla hedeflenen mânâ ölçüsünde insan olması onun, beden, cismaniyet ve "akl-ı meâş"ına rağmen, kalbinin emrinde olup ruhunu dinlemesine bağlıdır. Yani insanın kendini ve çevresini daha iyi tanıyabilmesi için, her şeye ve herkese biraz da gönül gözüyle bakması ve onları kalbin kadirşinas kriterleriyle değerlendirmesi şarttır. Unutulmamalıdır ki, her zaman ruh safvetini ve kalb tazeliğini koruyamayan, zihnî, fikrî ve hissî zenginliğiyle beraber çocuklar kadar saf ve temiz kalamayan bir kimse, bilgi, görgü ve tecrübeleriyle ne kadar da engin olsa, çevresine güven telkin edemez ve kat'iyen inandırıcı olamaz. Bir kısım politikacılarla, güç ve kuvveti, mantık, muhakeme ve kalbin önünde götürenlere –korktuğundan ve sindirildiğinden ötürü inanıyor gibi görünenler müstesna– kitlelerin güven duymaması ve itimat etmemesi işte bundandır. Temiz ruhlar, saf gönüller, her zaman kalb kaynaklı nezih düşünce ve dürüst davranışları takip etmiştir. Evet, fıtrî safvetini koruyan pâk kalbler, bir kutlu sözün de işaret ettiği gibi, *Cenâb-ı Hakk'ın kenzen bilindiği O'na ait bir hane* sayılmışlardır.[1] Bu hanenin, ötelere ait buudlarının temizlik ve semavîliği ölçüsünde, orada lâhut gerçeği kemmiyetsiz, keyfiyetsiz duyulup hissedilebilir. Zaten "gördüm" diyenler de hep bu mânâda gördüklerini söylemek istemişlerdir.. ve zaman üstü bu saf ruhlar, herkesin ötede girmesi muhtemel veya muhakkak olan firdevslere, henüz dünyada iken, kalblerindeki bir "tûbâ-i Cennet" çekirdeği içinde ulaşmış, zerrede kâinatı temâşâ etmiş, hatta böyle bir noktanın da ötesinde rü'yet ufkuna vâsıl olmuş sayılırlar.

Aslında, Kur'ân ve Hazreti Sahib-i Kur'ân'ın bize anlattığı kalb adamı da, işte bu, vicdanın bütün fakülteleriyle gören; düşünen, davranan; oturuş-kalkışı merhamet, sözü-sohbeti mülâyemet ve her hâli nezaket bir hakikat eri ve kalb insanıdır. Varlığı içinden tanıma ve sezme sırrını veren, hayatın gerçek mânâ ve gayesini ifade edebilen bir hakikat eri ve kalb insanı. Böyle bir rabbânînin gaye-i hayali, her ruhu ebedî varoluşa taşımak, herkese sonsuzluk iksiri sunmak; kendi nefsinden, şahsî çıkarlarından ve gelecek endişelerinden bütün bütün sıyrılarak hem benliğinin derinliklerinde hem âfâkî âlemde, tabiî hem de kalbî dünyasında ve Rabbi'nin huzurunda bulunma gibi ayrı ayrı münasebetleri aynı anda koruma ve kollama gibi engin ve önemli hususlardır. O, çok defa, kendi

bedenî ve cismanî perişaniyetine rağmen, çevresindeki insanların mutluluğunu planlayan, mensup olduğu toplum için nakış nakış huzur ve saadet projeleri geliştiren, insanlığın, hususiyle de kendi milletinin ızdırap ve sefaletleri karşısında hafakandan hafakana giren nebi gönüllü bir diğergâmdır.

Bu itibarla da o, bütün dünyayı ve bilhassa bizim insanımızı saran kötülüklerle yaka-paça olmada, onları savmada *"Bâtılı tasvir sâfi zihinleri idlâldir."*[2] çıkmazına girme yerine, sancı sancı üstüne yapması gereken şeylerin projeleriyle oturup-kalkan, onları çözme heyecanıyla yutkunup duran; ciddî bir vazife aşkı, sorumluluk hırsı ve ihsan şuuruyla her zaman problemler üzerine yürüyen bir peygamberâne azim kahramanıdır. Acz ve fakrıyla kanatlanmış, şevk u şükürle gerilmiş, umumî âhenk ve hakikati ihya etme mesuliyetiyle inim inim bir azim kahramanı. Bu öyle bir mesuliyettir ki, ferdin idrak ve şuurlu iradesine giren hiçbir mesele onun dışında kalamaz. Varlık ve hâdiseler karşısında sorumluluk, tabiat ve toplum karşısında sorumluluk.. geçmiş-gelecek, diri-ölü, genç-ihtiyar, okumuş-cahil, idare ve emniyet.. herkesten ve her şeyden sorumluluk.. ve tabiî bütün bu sorumlulukların gönülde bir ızdırap hâlinde duyulması, ruhta çıldırtan hafakanlar hâlinde kendini hissettirmesi her zaman onun gündeminde birinci sıra yarışı içindedirler. Zannediyorum Allah katında, insanı değerler üstü değerlere ulaştıran ve Rabb'in yakınlığını kazandıran peygamberâne azim ve bu azimle ulaşılan ruhtaki miraç da işte budur!

Evet, mesuliyet şuurundan kaynaklanan ızdırap, hele devam ederse, reddedilmeyen bir dua, alternatif projeler üretmede güçlü bir menba ve temiz kalabilmiş samimî vicdanlar üzerinde de en müessir bir nağmedir. Her ruh insanı, ızdırabının enginliği ölçüsünde kendi gücünü hatta mensup olduğu cemaatin gücünü aşmaya namzet, geçmiş ve gelecek nesillerin güç ve kuvvetinin bir nokta-i mihrâkiyesi hâline gelebilir. Burada, yaşayanlarla yaşatanları, birbirinden ayırmak icap ettiğini bir kere daha hatırlatalım: Bizim, her zaman ısrarla üzerinde durduğumuz; yaşatmak için kendilerini ihmal edecek kadar ömürlerini samimiyet, vefa ve diğergâmlık içinde geçirenler, ruhumuzu kendilerine emanet edeceğimiz tarihî hakikatlerin hakikî mirasçılarıdırlar. Onlar, kat'iyen, kitlelerin kendilerini takip etmelerini istemezler.. istemezler ama, onların mevcudiyeti, önü alınamayan öyle güçlü bir çağrıdır ki, nerede

bulunurlarsa bulunsunlar, bir cazibe merkezi gibi herkes bu rabbânîlere koşar.. ve hatta onların arkasında güle güle ölüme gidebilir.

Gelecek, hem bir mesuliyet manzarası hem de başarı meşherleriyle, bu önemli misyonu temsil edecek olan rabbânîlerin eseri olacaktır. Milletimizin ve milletimizle alâkalı diğer milletlerin varlık ve bekâsı, yepyeni bir medeniyetin bütün vâridâtı ve zengin bir kültürün diriltici engin dinamizmi, onların nefesleriyle soluklanacak, onların omuzlarında bayraklaşacak ve onların güçlü omuzlarıyla istikbale taşınacaktır.. taşınacaktır; zira onlar, yüce hakikatlerin emanetçileri ve tarihî zenginliklerimizin de mirasçılarıdırlar.

Tarihe mirasçı olmak demek, geçmişin bilinen-bilinmeyen, büyük-küçük bütün birikimine, bu birikimi nemâlandırmaya, yeni terkipler meydana getirmeye, sonra da bütün bunları gerçek mal sahibi olan gelecek nesillere intikal ettirmeye vâris olmak demektir. O bugünle, yarınla alâkalı bu tarihî misyonu eda etmediği takdirde, bugünü berbat, yarını da zayi etmiş sayılacaktır. Bu öyle bir sorumluluktur ki, mirasçı gaflet ve tekâsüle düştüğü ya da onu havale edecek bir başkasını aramaya durduğu, hatta ahiretin cazibedar güzelliklerine kapılıp öteleri arzu ettiği takdirde, belli ölçüde davaya ve tarihe ihanet etmiş ve dolayısıyla da gelecekle aramızdaki köprüleri yıkmış sayılır. Oysaki varlık ve bekâmız adına, geleceğe bizim olacağı nazarıyla bakmamız elzemdir. Onu, duygularımızın, düşüncelerimizin, planlarımızın birinci maddesi olarak bir serlevha hâline getirmek, hareket aktivitemiz adına çok önemlidir. Bunun aksi ise, milletimize karşı bir saygısızlık ve ihanettir. Din, ilim, sanat, ahlâk, iktisat ve aile gibi hemen her alanda bize ait kurumlara omuz vermek ve bu müesseseleri, tarihimizdeki gerçek seviyelerine yükseltmek zamanı gelmiş ve geçmektedir. Bizler, milletçe böyle bir sorumluluğu yüklenecek azim, irade ve cehd insanlarını bekliyoruz.

Bizim, içten ve dıştan gelecek ihsanlara, düşünce sistemlerine değil; bizim, topyekün milletimizde mesuliyet ve ızdırap şuuru uyarabilecek ruh ve düşünce hekimlerine ihtiyacımız var. Gelip-geçici saadet vaadi yerine ruhlarımızda derûnîlik meydana getirecek ve bizi bir hamlede, mebde ile müntehâyı birden görebileceğimiz seviyeye ulaştıracak ruh ve düşünce hekimlerine.

Evet, şu anda biz, icabında Cennet'e girmekten dahi vazgeçip ve şayet girmişse, dışarıya çıkma yollarını araştıracak kadar mesuliyet ve dava âşığı

insanlar bekliyoruz. *"Güneşi bir omzuma, ayı bir omzuma koysalar, ben bu işten vazgeçmem!"*[3] diyen insanlar.. bu bir Peygamber ufkudur. Bu ufuktan akıp gelen ışıklarla coşkun bir dimağ, yerinde: *"Gözümde ne Cennet sevdası ne de Cehennem korkusu var; milletimin imanını selâmette görürsem Cehennem'in alevleri içinde yanmaya razıyım!"*[4] der iki büklüm olur.. veya ellerini açar, *"Vücudumu o kadar büyüt ki Cehennem'i ben dolduravım, başkalarına yer kalmasın!"*[5] çığlıklarıyla semavâtı lerzeye getirir.

Evet, bugün insanımızın, her şeyden daha çok, milletinin günahları için ağlayan, insanlığın affedilip bağışlanmasını, kendi bağışlanmasının önünde bekleyen.. ve A'râf'ta durup Cennetliklerin hazlarıyla yaşayan, Cennet'e girse dahi şahsî hazlarını duymaya vakit bulamayan derûnîlere ihtiyacı var...

1 Bkz.: el-Gazzâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/15, 5/212; ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/174.

2 Bediüzzaman, *Mektubat* s.530 (Hakikat Çekirdekleri).

3 İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/101; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/545.

4 Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat* s.616 (Tahliller).

5 Bkz.: Şeyh Şemseddin Sivasî, *Menâkıb-ı Çihâr Yâr-i Güzîn* s.25 (28. Menkıbe).

SORUMLULUK ŞUURU

Var olmanın en önemli derinliği hareket ve hamledir. Hareketsizlik bir çözülme ve ölümün bir başka adıdır. Hareketin sorumlulukla irtibatlandırılması ise onun en birinci insanî buudunu teşkil eder. Sorumlulukla disipline edilememiş bir hamle ve hareketin tamam olduğu söylenemez.

İnsanların pek çoğu değişik maksat ve gayeler arkasında koşar dururlar ama, bu koşup durmalar sorumlulukla derinleştirilmediği takdirde bunlardan bir şey beklemek beyhudedir. Gözleri, çıkar hırsıyla dönmüş menfaatçiler harıl harıl çalışır, politikacılar gezer büyülü nutuklar atar, medya haber-yorum ve daha değişik programlarıyla şov üstüne şov yapar, bazı çevreler bütün bir sene boyu müstehcenlik soluklar durur, bir kısım din adamı kıyafetindeki insanlar sürekli hakk-ı temettü peşinde koşar, borsalar ve para piyasaları spekülasyonlarla sabahlar, spekülasyonlarla akşamlar, bazı devlet daireleri değişik ideolojilere primler yağdırır, bir kısım aklı erenler de olup biten bunca şeyi olabildiğine bir umursamazlıkla seyreder; yani ezen ezer, ezilip-giden de "ıstıfâ-i tabiî" deyip bütün bunları olağan kabul ederse, yapılması gerekli olan şeyler çok zorlaşmış demektir. Öyle ki, bu uğursuz hareket ve oluşumların kahramanlarına ve bu korkunç dolaplar arasında ezilip perişan olanlara: "Böyle nereye gidiyorsunuz?"

"Bu hissizlikle cemiyet yaşar derlerse pek yanlış:
Bir ümmet göster, ölmüş mâneviyatıyla sağ kalmış."
(M. Âkif)

demeye kalksanız, yüzünüze bir tokat veya tükürük atmasalar bile, mutlaka bir laf çarpar ve gülümser geçerler. İhtimal size: *"Koyunu koyun ayağından, keçiyi de keçi ayağından asarlar"* ya da daha bir umursamazlık içinde: *"Gemisini kurtaran kaptandır."* der, mesuliyet şuurunuzla alay ederler. Hatta daha bir sere serpe insan imajını hatırlatan laubalilikle: *"Bana ilişmeyen yılan bin yıl yaşasın"* hezeyanını savurur, hüşyâr vicdanlarınızda hafakanlar hâsıl ederler. Kim bilir bu vadide, saf düşüncelerinize ve masum duygularınıza gelip çarpacak daha neler ve nelerle karşılaşırsınız.?

Ne var ki, bunların hiçbiri inanmış ve duyarlı gönüllerin düşünceleri değildir; değildir ama, densizlik ve hezeyan deyip geçmeniz de sizin sorumluluk şuurunuzla telif edilemez. Telif edilemez; zira milletçe çepeçevre

düşmanlar ve düşmanlıklarla sarılı bulunuyoruz. Böyle bir abluka içinde bulunduğumuz sürece, duyguda, düşüncede, inançta, sanatta, hür teşebbüste kendimiz olduğumuzu söyleyemez, İslâmî haysiyetimizi, millî iffetimizi koruyamaz, gemimizi kurtaramaz, sahile ulaşamaz, kendi dünyamızı kuramaz, gönlümüzce yaşayamaz, yeryüzü mirasçısı olamaz ve Allah'a varamayız.. evet, artık gözümüzü açıp gerçeği görmemiz, basiretimizi kullanıp dünden bugüne bize ait olan şeylere sahip çıkmamız, içten içe varlığımızı ve benliğimizi kemiren şeyleri de kovmamız şarttır. Yoksa bir gün mevcut durumu muhafaza etmemiz bile imkânsızlaşacaktır.

Bir zamanlar bizim düşmanlarımız cehalet, fakirlik, tefrika ve taassup gibi şeylerdi. Şimdilerde bunlara hilebazlık, zorbalık, sefahet, müstehcenlik, vurdumduymazlık ve kozmopolitlik de ilave oldu. Nezahet-i diniye, safvet-i fikriye ve heyecan-ı milliyesini koruyanlar, bugün olsun böyle bir endişe taşıyanlar beni mazur görsünler, bir hayli zamandan beri genç nesiller ve safderûn bir kısım kartlar, çok masum heyecanlarla saptırılmakta, aldatmama ve aldanır olma karakterinin gadr u efgânını yaşamakta ve bütün kerameti süslü-püslü anlatılmasında bir kısım çarpık ideolojilerle baştan çıkarılmakta. Bazı kesimleriyle dahi olsa, milletçe böyle bir düşünce inhirafı ve şahsiyet kayması ise, bu mübarek ülkenin yeni baştan işgali demektir. Ve işte asıl bu işgalde, Fatih zehirlenmiş, Hüdavendigâr bağrından hançer yemiş, Yıldırım kederinden ölmüş ve Yavuz da şirpençeye yenik düşmüş olacaktır. Bu ise apaçık, istiklâl mücadelesinden muzaffer olarak çıkan millet ruhunun, çağın mesâvîsi, aydınların gafleti ve kitlelerin vurdumduymazlığı yüzünden katledilmesinden başka bir şey değildir.

Bizler dünyamıza, iman, insan ve hürriyet sevgisinden örülmüş yepyeni bir ruh kazandırma ve bu esaslar üzerinde neşv ü nemâ bulmuş, gelişmiş mübarek bir ağacın mânâ köklerinin safveti ölçüsünde ve o köklerle irtibatlı olarak yeni sürgünlere zemin hazırlama mesuliyeti altındayız. Şüphesiz böyle bir sorumluluğun yerine getirilmesi de ancak ülkenin mukadderâtına, insanımızın, tarih, din, örf, âdet ve bütün mukaddesâtına sahip çıkacak kahramanların mevcudiyetine vâbestedir.. ilim aşkıyla dopdolu, imar ve inşâ düşüncesiyle gerilim içinde, samimîlerden daha samimî dindar, milliyetperver ve sorumluluk duygusuyla her zaman vazife başında kahramanların mevcudiyetine. Onlar ve onların gayretleri sayesinde milletçe hayatımıza, bizim anlayışımız, bizim

düşüncelerimiz ve bu anlayış ve düşüncelerin muhassalası hâkim olacak.. herkeste, nefsini toplumun hizmetine adama duygusu öne çıkacak.. vazife taksimi ve karşılıklı yardımlaşma düşüncesi yeniden canlanacak.. işveren-işçi, ağa-köylü, memur-sokaktaki insan, ev sahibi-kiracı, sanatkâr-sanatsever, müvekkil-vekil, muallim-talebe bir vâhidin değişik yüzleri olma hususiyetiyle bir kere daha ortaya çıkacak ve birkaç asırlık beklentilerimiz bir bir gerçekleşecektir. Düşlerimizin idealize edildiği bir dönemde yaşıyor ve çağın sorumlularının iyi bir zamanlama ile vakti geldiğinde bunların hepsini realize edeceklerine inanıyoruz.

Evet, bizim birkaç asırlık rüya ve hülyalarımızın esası budur; bu rüya ve hülyaları gerçekleştirmenin en birinci yolu da mesuliyet şuuru ve mesuliyet ahlâkıdır. Tamamen hareketsizlik bir ölüm ve çözülme, hareketteki sorumsuzluk ise bir kargaşa olduğuna göre bize, davranışlarımızı mesuliyetle disipline etmekten başka seçenek kalmıyor.. evet, bizim her teşebbüsümüz mesuliyet endeksli olmalıdır. Yolumuz hak yolu, davamız "hakkı tutup kaldırmak", hedefimiz de gözlerimizi açıp kapayıp Allah'ın rızasını araştırmaktır. Aslında bunun böyle olması bizim insan olmamızın sadakası ve iradelerimizin de hikmet-i vücududur. Hayatımızda, hayatın gayesini aramaya, ruhumuzda aşka ulaşmaya, vicdanlarımızda mesuliyet şuurunu kavramaya ve esası, temeli, ışığı, güç kaynağı iman ve aşk olan bir sistemin kaynağına uyananlara ilim, sanat, ahlâk ve hikmet yollarını göstermeye kendimizi mecbur biliyor ve bu misyonun âzât kabul etmez köleleri sayıyoruz. Tarihimizin bidayetinden günümüze kadar gelen evliyâ, asfiyâ, ebrâr ve mukarrabîn çizgisi ve ruhaniyetleri üzerinde serpilip gelişeceğini ümit ettiğimiz gayretlerimiz, ikinci bir Rönesans hareketinin başlangıcı olacaktır.

Şimdiye kadar her asrın bir kerameti olmuştur: Evet, milâdî altıncı asırda insanlığın yeniden var olması, onuncu asırda pek çok Türk boyunun İslâm'la bir kere daha dirilmesi, on dördüncü asrın başında da, Söğüt'ün bağrında yusufçuğun kelebeğe dönüşmesi gibi bir metamorfoz kerameti yaşanmıştır. Zannediyorum yirmi birinci asrın kerameti de milletimiz ve ona bağlı milletlerin devletler muvazenesindeki yerlerini almaları şeklinde zuhur edecektir. Dünya tarihinin istikamet ve akışını da değiştirecek olan bu yeni tekevvün, ruh, ahlâk, aşk ve fazilet yörüngeli olacaktır. Evet, ilim, ahlâk, hak ve adalet mücadelesi de diyebileceğimiz bu mânevî cihadımızla, yıllardan beri

dünyanın değişik yerlerinde perişan ve derbeder olmuş mübarek milletimizin bütün parçalarını bir araya getirerek, bugüne kadar sahipsiz ve idealsiz kalmış nesillerin, bir mefkûre etrafında ve "Livâu'l-Hamd"e erme neşvesiyle yeni bir *"ba'sü ba'de'l-mevt"* yaşayacaklarına inanıyoruz.

KARGAŞADAN NİZAMA

Birkaç asırdan beri toplumumuz, ahlâk, fazilet ve ilim düşüncesi adına tam bir enkaz görünümü arz ediyor. Evet o, eğitimde, sanatta, ahlâkta alternatif bir nizam ve düşünce arayışı içinde. Daha doğrusu, bu koskocaman coğrafyada, sorumluluk duygusuna, insanî değerlere, ilme, ahlâka, hakikî tefekküre, fazilete, sanata önem vermeyen öksüz ruh ve çelimsiz düşüncelere karşılık; varlığı bütün derinlikleriyle, insanı dünyevî-uhrevî enginlikleriyle kucaklayacak, yorumlayacak, hatta Allah'ın halifesi olma unvanıyla eşyaya müdahale edecek cins kafalara, çelik iradelere ihtiyaç var.

Dünyadaki son değişim ve dönüşüm hareketleri, çoklarının yüzündeki peçeyi sıyırıp gerçek çehrelerini ortaya çıkardığı gibi, bizim gözümüzdeki perdeyi de aralar gibi oldu.. oldu ve nazarımızda herkesin, her şeyin hakikî mahiyeti daha bir belirgin hâle geldi. Şimdilerde olup bitenleri daha "net" görebiliyor ve hâdiselerden daha sağlam neticeler çıkarabiliyoruz.. çıkarabiliyor ve artık anlıyoruz ki, iki yüz seneden beri bu ülkede, atılma, terk edilme ve unutturulma tâli'sizliğine uğrayan, sadece kılık kıyafet, fikriyât ve hayat felsefemiz değilmiş; millî kültürümüz, tarih şuurumuz, ahlâk sistemimiz, fazilet telakkimiz, sanat düşüncemiz ve mânâ köklerimiz de bunlar kadar hatta daha büyük erozyonlara maruz kalmış ve ruhî rabıtalarımız bütün bütün sarsılmış, fazilet kaynaklarımız kurutulmuş, geçmişle aramızda aşılması güç uçurumlar meydana gelmiş.

Evet, bu mübarek dünyada öyle dönemler olmuştur ki, aydınlar susmuş; düşüncenin ağzına fermuar vurulmuş; gücü-kuvveti temsil edenler, dalâlet ve soysuzluğa arka çıkmış ve zavallı nesiller, şaşkınlık homurdanmaları içinde hep cenazeler gibi cansız, ümitsiz ve kapkaranlık duygularla haşr u neşr olmuşlardır.

Her yanın duman duman ümitsizlikle kuşatıldığı bu kızıl dönemde, çok defa çaresizlik içinde gözler yaşlarla nefes almış, gönüller hislerini kelâm-ı nefsîlerle haykırarak bir kısım utanma bilmeyen yüzlere karşı içlerini çekmiş ve: "Bu ilhâda yelken açmış şaşkınlardan, bu herkesi ve her şeyi alkışlayan densizlerden, bu kuvvete boyun eğmeye alışmış vicdanzedelerden, bu kirlenmiş onur ve şereflerden başka ne beklenirdi ki?" demiş inlemişlerdir; ama, sarsılan sarsılmış, yıkılan yıkılmış, giden gitmiş ve yerlerine de yeni bir şeyler

konamamıştır.. evet, hemen hepimizin, hatta gününü gün etmekten başka bir şey düşünmeyen realistlerin (!) dahi gönüllerinin derinliklerinde, bilhassa şimdilerde duyup hissettikleri huzursuzluğun, tedirginliğin şehadetiyle yıkılanlar yıkılıp gitmiş, yerlerine de herhangi bir şey ikâme edilememiş ve değerleri itibarıyla toplum âdeta tepetaklak hâle getirilmiştir.

Şimdi rica ederim, hayatı yaşanmaz bir yük ve muamma hâline getiren bu ahlâkî sefaleti ve her gün içimizde daha bir girdaplaşan bunalımları ne ile aşacak?. Ferdî, ailevî, içtimaî buhranlardan nasıl kurtulacak?. Ve nasıl güvenle geleceğe yürüyeceğiz? Dünyanın şurasından-burasından ithal edilmiş üç beş fantezi düşünce ile mi?. Ya da her şeyi üzerine bina etmeye çalıştığımız çağın akliyatçılığıyla mı?.. Hayır hayır! Ne o nesepsiz düşünceler ne de bu karanlık mantık tek başına o Kafdağı'ndan ağır yükün altından kalkacak gibi değil.

Yıllardan beri bu dünyada, ortaya konan her yenilik hamlesi, hep şeklî bir değişiklikten ibaret kalmış; ne bir gaye-i hayal takip edilebilmiş ne de söylenen hedeflerin en küçüklerine ulaşılabilmiştir. Zirveleri tutanlar, âdeta ellerinde fırça, millî ve içtimaî bünyede meydana gelen yaralara boya çalmayı mârifet, hatta inkılâp zannetmiş ve toplumun can damarı sayılan en hayatî organlarındaki iç kanamaları ve bu iç kanamaların meydana getirdiği komplikasyonları bir türlü görememişlerdir. Yakın tarihimiz itibarıyla, gücünü iman, ümit ve azminden alan istiklâl mücadelesi kahramanlarının hususî mazhariyet ve temsilleri istisna edilecek olursa, bu hep böyle cereyan edegelmiştir. Kaldı ki, o mübarek hamleyi dahi, çıkış noktası itibarıyla kendinde var olan güç ve safvetiyle devam ettirdiğimizi söylememiz mümkün değildir. Evet, bugün artık, o ölçüde bir birlikten bahsetmek ve öyle bir kıyam ve dirilişi düşünmek imkânsız olmasa da çok güç olsa gerek..

Bir kere son seneler itibarıyla birbirinden kopan ve araları açıldıkça açılan kitleler, düşünce hayatı, ruh ve özleri açısından ciddî bir farklılık göstermeseler de, birbirlerine karşı fevkalâde yabancılaştı ve âdeta birbirinin kurdu hâline geldiler: Öyle ki bunlardan birinin ak dediğine diğeri kara diyor.. birinin ortaya attığı düşünceye öbürü muhalefet ediyor.. birinin alternatif görüşlerini diğeri bozgunculuk sayıyor.. birinin salâbetini beriki taassup kabul ediyor.. bir de bu tersliklerin yanında, hakkın hangi cephede olduğunu tespit için herkes tarafından kabul edilmiş ortak kıstaslar yoksa, varın kavganın, daha doğrusu, bu kör dövüşünün buudlarını siz takdir edin!.

Bu itibarladır ki, bugün her şeyden daha çok bizi, hakikate, fazilete taşıyacak bir yola, aldatmaz bir düşünce tarzına ve yanıltmaz kriterlere ihtiyacımız var. Vâkıa, vicdan ve ahlâkî değerler pek çok problemi çözmeye yeten birer ışık kaynağı sayılabilirler ama, gel gör ki, günümüzde o vicdan yaralı ve ahlâkî değerler de târumâr; evet, bu iki önemli dinamik de bugün köklerinden koparılmış ve menbaları kurutulmuş iki müzelik çeşme gibi..

"Ne irfandır veren ahlâka yükseklik, ne vicdandır
Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır
Yüreklerden çekilmiş farz edilsin havfı Yezdân'ın
Ne irfânın kalır tesiri kat'iyen, ne vicdânın"
(M. Âkif)

Bir de buna, iradelerin olabildiğine gevşek, muhakemelerin fevkalâde dekolte ve beşerî hislerin de gulyabânîler ölçüsünde azgın ve hunhar olduğu ilave edilecek olursa, yaşadığımız kâbusun enginliği ve derinliği kendiliğinden ortaya çıkacaktır...

Bu açıdan da işe, muhakemelerimizin temel unsurlarını bir kere daha gözden geçirmek, mantıkî düşünce çizgisini bulmak, iradelerimizin hakkını vermek ve azimli nesiller yetiştirmekle başlamakta zaruret var. Bir kere sebeplerle kuşatılmış bir âlemde yaşadığımıza göre onları görmezlikten gelemeyiz. Sebepler dünyasında sebeplere karşı lâkayt kalmak, düpedüz cebrîlik ve dolayısıyla da bir dalâlettir. Değil sebeplere riayetsizlik, sebep-netice arasındaki münasebeti (tenasüb-i illiyet prensibi) gözetmek mükellef olmanın önemli bir lâzımı olsa gerek.

İşte bu noktadan hareketle, bugün olsun ciddî bir sorumluluk hissiyle bir kısım zararlı düşünce ve zararlı cereyanların esaslarını tespit edip önünü almazsak, şimdilerde yaşadığımız ahlâkî sefalet, içtimaî felaket ve bir kısım çarpıklıkları, gelecekte de değişik buudlarda yaşayacağız demektir. Netice ortaya çıktıktan sonra felaket ve sefaletin farkına varmak mârifet değildir; mârifet, hangi sebep ve sâiklerin, neler doğuracağını daha önceden kestirebilmektir.. yakın tarihimiz itibarıyla böyle bir firaset gösterdiğimizi söylemek oldukça zordur. Hele iradelerimizin hakkını verdiğimizi iddia etmek asla!. Aksine, bu alacakaranlık dönemde insanımız, kendi iradesi, kendi düşüncesi ve kendi azminden bile şüphe eder olmuştur.. olmuş ve sürekli

kendini idare edecek üstün ve harika iradeler aramıştır. Dahası, "Falan düşünür-filan bilim adamı, falan ülke-filan devlet.." mülâhazasıyla saf şuurlara ve masum vicdanlara şahsiyetsizlik telkin edilmiş ve azimlere zincir vurulmuştur.. ve zamanla, o falanların-filanların, bizim düşünce ve davranışlarımıza hükmetmeleri, bizde bir çeşit baş dönmeleri, muhakeme inhirafları, mülâhaza çarpıklıkları ve şahsiyet kaymaları meydana getirmiştir. Hele, bilâ kayd u şart teslimiyetçi ruhlarda, tamiri imkânsız korkunç deformasyonlar hâsıl etmiştir. Oysaki ilâhî iradeden başka tahkiksiz ve tenkitsiz inanılıp kabul edilecek hiçbir irade yoktur.

Descartes, *"Hür olmayan düşünce, düşünce sayılmaz."* diyordu. Pek çok yanlarıyla çürümüş ve demode olmuş bugünkü skolastik düşünce sistemlerinden ruhumuzu kurtarmak için lâakal Descartes gibi düşünmemiz gerekmez miydi?. Ne gezer!

Önümüzdeki yıllarda, vukuu muhakkak gibi görünen dünyadaki "oluşumları" belirleyecek dünya-ukbâ ufukları aydın nesiller, hem dışarıdan içimize sokulan hem de içimizde şekillenen düşünceleri, formülleri, sistemleri bir kere daha gözden geçirerek, toplumu mutlaka yabancılaştırıcı levsiyâttan arındırmalı ve kendi mânâ kökleriyle irtibatlandırmalıdır; irtibatlandırmalıdır ki, özünü, benliğini koruyabilsin ve dünya ile içli-dışlı olsa da kendi çizgisinde, kendi geleceğine yürüyebilsin.. yürürken de, dünü bugünle beraber iç içe mütalaa edebilsin; geçmişi eski diye atmasın, yeni ve taze zannettiği şeyleri de körü körüne kabul etmesin.. evet, bugün ve yarınla alâkalı her şeyi bilmek ve bilinmesi gerekli olan şeylerin, böyle veya şöyle bildiklerimizden ibaret olmadığını anlamak ve hakikati, laboratuvar bulgularının yanında ilham esintileri altında, akıl, mantık, muhakeme süzgecinden geçirerek anlamaya çalışmak bu aydınlık neslin en belirgin vasfı olacaktır.

Böyle bir gelişim ve değişimi gerçekleştirmek için, yakın tarihimizi, tarihî kahramanlarımızı tanımamız da çok önemlidir. Günümüzdeki tarihin "oluşum"unda en müessir saikler ve şahıslar kimlerdi? Bu milletin bağrında son bir kere daha var olma aşk ve heyecanını kimler uyardı? Millî ruh bestesini kim hazırladı ve bu besteyi seslendiren hangi vatan evlatlarıydı? Bunlar tam olarak bilindikten sonra, zannediyorum nelerin idealize edilmesi gerektiğini daha iyi anlayacak ve yarınlarla alâkalı planlarımızı daha "net" olarak ortaya koyabileceğiz.. koyabilecek ve düşüncesini, davasını, aşkını, müsamaha

ahlâkını kalbinde dipdiri tutabilmiş babayiğitlerin yolunda yürüme bahtiyarlığına ereceğiz.

* * *

Eşya ve hâdiseler arasındaki âhenk cebrî, insanlar arasındaki nizam ise, iradî ve büyük ölçüde mehâfet ve mehâbet kaynaklıdır. Nizam; huzur, itminan, içtimaî âhenk ve istikbal vaad etmenin bir diğer adıdır. Kargaşa içinde huzur ve âhenk olamayacağı gibi, anarşik bir ortamda gelecekten ve verimlilikten bahsetmek de mümkün değildir.

İlk bakışta nizam, düz irade ve mücerret aklın eseri gibi görünse de, ruhun emrine girmemiş akıl ve şer eğilimlerin kökünü kesememiş, hayır meyelanını şahlandıramamış iradenin nizamdan daha çok anarşinin yanında olduğu görülmüştür.

İnsan dışındaki eşya, dünya var olduğu günden bu yana hep nizam içinde olagelmiştir. Zerrelerin âhenkli hareketinden çiçeklerin revnaktar çehrelerine; canlı-cansız varlıklar arasındaki uyum ve dengeden, gökyüzünde sürekli bize göz kırpan ve gelip birer şiir, birer duygu hâlinde gönüllerimize akan yıldızlara; ağaçların dal, yaprak ve çiçeklerinde tüllenen mânâlardan canlılık soluklayan hayata kadar her yerde ve her şeyde büyüleyen bir nizam hâkimdir.

Evet, vicdan bir lahza varlık kitabını temâşâ edip değerlendirebilse, her yerde buğu buğu bir nizam ve âhengi, baş döndüren bir güzellik ve mânâ zenginliğini müşâhede edecektir. O kadar derin hassasiyete lüzum yok; az duyarlı bir gönül, yıldırımların ürperten seslerinden kuş ve kuşçukların âhenkli nağmelerine, çiçeklerin büyüleyen çehrelerinden gökyüzünün sihirli ışıklarına kadar her renk, her şekil, her ses ve her solukta sonsuzluk televvünlü bir şiiri, bir zemzemeyi duyabilir.. ve bir adım daha ileride olanlar, kim bilir, varlığın fizik, kimya, biyoloji ve astrofizik dalga boyunda daha neler neler müşâhede ederler!. Evet, denizlerin mehâbetli homurdanmalarından tenha koruların birer mızrap gibi duygularımıza çarpan ürperticiliğine; tepelerin vakûr duruşundan dağların şâhikalarına; deryaların bitmeyen çağıltılarından gökyüzünün sonsuzlukla tüllenen derinliklerine kadar her şey “nizam” der, “âhenk” der, varlığın ruhundaki engin mânâları haykırır.

Her yerde ve her şeyde nizam köpürdüğü hâlde, gayr-i nizamîlik diyeceğimiz kargaşa yeryüzüne nereden gelmiştir? Yeryüzü kargaşayı ve onun arkasındaki

lâahlâkîliği insanoğluyla tanıdı; aklını Allah'a teslim edememiş; iradesini şerlere karşı frenleyip hayır duygularını coşturamamış insanoğluyla.. evet, insanoğlu, çeşit çeşit ihtiraslara açık ve başka hiçbir canlıda olmayacak ölçüde boşlukları olan bir varlıktır. Onun; hırs, kin, nefret, öfke, şiddet, şehvet gibi hemen her boşluğunda, değişik dalga boyunda tahrip duyguları, anarşi hisleri, kargaşa anaforları nümâyândır. O, iyi bir terbiye ile, bu kötü duygularını zapturapt altına alıp insanî duygularını da şahlandıracağı; arzu-istek, sevinç-keder, hak-hürriyet düşüncelerinden başkalarının mevcudiyetini de hesaba katarak, vicdanında zımnî bir "içtimaî mukavele"ye "evet" diyeceği âna kadar bir kısım olumsuz neticelerden kurtulması mümkün değildir.

Onu, potansiyel insanlıktan hakikî insanlığa yükseltecek terbiye, mutlaka lâhut ufuklu ve mevhibe eksenli olmalıdır.. evet bizim kültürümüz, bizim meşcereliğimizdeki güllerle, bizim ruh ve mânâ köklerimizin usâreleriyle beslenmelidir ki, mâşerî vicdan ve tarih şuurundan tepki gelmesin.. içtimaî mukavele de çağın şartlarına göre ve en ileri seviyedeki hak, hürriyet mülâhazaları çerçevesinde gerçekleştirilmelidir ki; toplumun değişik kesimleri tearuzların-tesakutların ağında ve çelişip nötrleşmeler fasit dairesinde güç ve kuvvetini, itibar ve kıymet-i hükmiyesini yitirmesin... Buradaki mukaveleden maksat, alt tarafı mütekabil imzalarla süslenmiş bir toplu sözleşme senedi değil; buradaki mukavele, insanî değerlere uyanmış vicdanların, hak ve hürriyet mefhumlarına saygıları ve hakikate karşı olan sevgileriyle irtibatlı ve sınırlı bir mukaveledir.

Bu sözleşmenin sınır ve çerçevesini, ferdin kalbî yapısı, ruhî enginliği, inançları ve inandığı şeylerin, onun tabiatının bir yanı hâline gelmesi belirler. Bu açıdan da, herkesin vicdanî mukavelesi, onun insanî seviyesiyle eşdeğerdedir. Kalbî ve ruhî hayatı itibarıyla cismaniyetini aşmış olgun fertlerin meydana getireceği bir toplum, nizam örneği bir toplumdur. İnsanlık âlemindeki böyle bir nizam, topyekün varlığı içine alan evrensel âhengin de bir buudu olması itibarıyla kalıcı ve istikbal vaad edicidir.

Bizim dünyamızda devlet, parçaları böyle ahlâk ve fazilet gamzeden, bütünün en hayatî noktasında ve tam dümenin başında bir kaptan gibidir ki, böyle bir kaptanın vazifesi, elinin altındaki elemanları en iyi şekilde değerlendirerek, onlar ve kâinat nizamı arasındaki uyumu sağlayarak, hâdiselerin çarklarıyla müsademe etmeden onları hedefe ulaştırmaktır. Fertleri,

faziletten mahrum ve lâahlâkîliğin gayyalarında bir toplumdan sıhhatli bir cemiyet ve mükemmel bir devlet meydana getirilemeyeceği gibi, her yanı ayrı bir illetle mâlûl kargaşa yığınlarının istikbal vaad edeceğini beklemek de bir aldanmışlıktır. Dolayısıyla ne isimde ve ne şekilde olursa olsun, kara bahtıyla yapayalnız böylesi yığınlar arasında idare ve emniyet adına beklentilere girmek sırf bir kuruntu, devlet ve otoriteden söz etmek ise mesnetsiz bir tesellidir. Otorite de, devlet de, toplum içinde ona hayat veren, onu besleyen bir yüce mefkûrenin hedeflenmesi, her şeyin ona göre planlanması ve onun etrafında örgülenmesi, tek kelimeyle her hamle ve gayretin "Bir"e irca edilmesiyle ancak gerçekleşebilir.

Evet, her fert ve her hayatî ünitenin, milleti zirvelere yükseltmeye göre hazırlanıp planlanması lâzımdır ki, şahsiyet planındaki küçük hesap ve çıkarlar genel âhengi bozmasın, farklı yığınlar, denizlerin dalgaları gibi kendilerine rağmen kabarıp çarpışmasın, çarpışıp dağılmasın!. Vaktiyle İslâm ruhunun hayata hâkim olması sayesinde, bu gaye-i hayal çok iyi belirlenmiş, toplumu meydana getiren fertler ve birimler nizamın birer rüknü hâline getirilerek, zirvelere yürüme âdeta, hayatın tabiî seyri içinde gerçekleştirilir olmuştu.

Nizam düşüncemizin yeniden gözden geçirilmesi, varlık içindeki ilâhî âhengin bizim iradelerimizle insanlık dünyasına taşınacağı inancının yenilenmesi ve devletler dengesinin bu yörüngeye çekilmesi bugünkü nesillerin, geleceğin dünyalarına en büyük armağanları olacaktır. Böyle önemli bir misyon için, iradelerimizin bir kere daha gözden geçirilmesi, Allah nazarında konumumuzun tespiti, millî hedeflerimizin tayini, tutarlı strateji ve politikaların tarsîni ve sahip bulunduğumuz dinamiklerin harekete geçirilmesi yetecektir zannediyorum...

MİLLETİMİZİN ANA DAVASI

Bütün dünyanın bahara kaydığı şu günlerde hemen herkes, tarih perspektifi açısından bir kısım tersliklere rağmen, geleceğin aydınlık olacağı gerçeğinde ittifak ediyor. Ancak cihan çapındaki bu "oluşumu" azim, irade ve yüksek bir performansla zorlayanların durumu da, üzerinde durulmaya değer bir konu. Bu ülke ve milletimizin geleceğini düşünmek, her aydının vazifesi olduğunda şüphe yok. Ne var ki herkes, böyle bir sorumluluk altında olduğunun şuurunda mı, değil mi onu bilemeyeceğim; bu konuda bildiğim bir şey varsa, o da, yıllardan beri bu ülkede bir avuç insanın, yatıp-kalkıp sürekli geleceğin hülyalarıyla yaşamış olması ve yolların bir gün mutlaka düzlüğe çıkacağı ümidiyle hep çırpınıp durmasıdır.

Bir zamanlar uğrunda, milyonlarca insanın değişik şekillerde can verdiği bu ülke ve bu topraklar, bugün de pek çok vefalı evladıyla, maziden âtiye geçiş heyecanı içinde.. hem de ümitle dopdolu ve milletini yükseltme hummasıyla inim inim olarak. Öyle ki bunlardan her biri bir el ve bir ayaklarıyla gündelik meşguliyetlerinin içinde bulunurken, diğer el ve ayaklarını, hatta his ve şuurlarını ideallerinin emrine vererek geleceğin plan ve projelerini üretmeye çalışıyorlar. Bu itibarla da şanlı ve azametli bir tarihin, tâli'li ve zeki bir milletin, bir mânâda bin yıldan beri koruyup kolladığı, geliştirip şekillendirdiği ana davanın bir kere daha ciddî bir "dâüssıla" tutkusuyla ruhlarda tütmeye başladığı söylenebilir. Evet, pek çoğu itibarıyla bugünkü nesiller, birlik ve beraberlik şuuru ve milletlerini çağın birinci milleti hâline getirme azimleriyle, hem bu davanın remzi hem de bu misyonun temsilcileri gibi görünüyorlar. Bir muhalif rüzgâr esip her şeyi harman gibi savurmazsa, gelecek, bunların ebedî otağı olacağa benzer.

İlk İslâm büyükleriyle, çok kısa zamanda dört bir yanda şehbal açıp; Emevi, Abbasi derken, Selçuklularla ayrı bir kıymet hükmüne ulaşan ve nihayet Osmanlılarla bir ulu mesele hâline gelen bu dava, belli bir dönem itibarıyla ağır bir tâli'sizliğe uğratılmış olsa da, bugün yeniden köyde-kentte, ailede-devlette, sokakta-mektepte, sanatta-ilimde, işte-ahlâkta bir diriliş süreci yaşamakta ve ülkenin ruh haritasını gönül heyecanlarıyla uyarıp, renklendirip, gözyaşlarıyla sulayanlar sayesinde, her şeye rağmen bir fecir vefasıyla daha şimdiden dört bir yanda tüllenmeye başladı bile. Bir mânâda üst üste kâzip

fecirlerin aldatmalarına maruz kalınsa da, yakında güneşin doğacağını haber veren en sadık şahitler de yine o fecirlerdir.

Tâli'siz bir dönemde bizim ruh ve düşünce davamızın yerine gelip oturan madde hırsı, makam sevgisi, yaşama tutkusu, şöhret hissi, dünyaları kaybetme endişesi... gibi hususlar veya en pes şeylerin kutsallaştırılmasına karşılık, bugün artık bütün bunların yerini, ruh ve mânâ eksenli şeyler almaya başlamıştır. Evet dün, vatan kurtarma ve ülkeyi batı standartlarına ulaştırma iddiasıyla atıp-tutan, çalışıyor görünüp caka yapan bir kısım toy düşüncelerin ve onların fantezilerinin yerinde bugün büyük ölçüde, ilmin, sanatın, ahlâk ve faziletin yüksek temsilcileri veya böyle bir temsilciliğe namzet mazinin bütün değerlerinin mirasçıları var.

Gerçi hâlâ bir kısım siyaset meydanları, çıkar arenaları, menfaat turnikelerinde kıyasıya bir vuruşma söz konusu.. ve bunlardan bazıları: Vatanı kurtaralım, insanımızı aydınlatalım, ülkemizi yükseltelim... teraneleri arasında sürekli hırslara, heveslere prim vermekte ve milleti kaoslara sürüklemekte, ama; rica ederim, bunların bulunmadığı herhangi bir zaman dilimi göstermek mümkün mü? Bunlar her zaman var oldu; bugün de, yarın da var olacaktır. Evet tarih, her zaman iyi insanların yanında birbirine söven, birbirini kemiren, birbirine pusu kuran, birbirine ihanet eden ve iftiralar yağdıran insanların da tarihidir. Uzun boylu konuşmaya ne gerek var; dönüp yakın geçmişimize bir bakıversek, ruhların demokrasi adına kaç defa suikasta maruz kaldığını, kaç defa toplumun değişik kesimlerinin, birbirinin kurdu hâline getirildiğini ve o geniş iletişim imkânları sayesinde kaç defa gönüllerimize kin, nefret ve iğbirar içirildiğini görecek ve ürpereceğiz.

Evet, toplumun bazı kesimleri itibarıyla ve bazı hususlar açısından, bugün yapılagelen işlerin dünkülerden, yarınkilerin de bugünkülerden farkı olmayacaktır. En nezih ve en ideal toplumlarda bile, sürekli aldatıp bölen, istismar edip ezen ve devamlı yüzündeki maskeyi değiştirerek kendisini saklamasını bilen bir kısım karanlık ruhlar olmuştur ve olacaktır da. Ama bunların yanında dünya kadar olumlu insan ve olumlu gayretin bulunduğu da bir gerçek...

Bugün, değişik ad ve unvanlarla gerçekleştirilen eğitim seferberliği, sevgi, hoşgörü ve diyalog uğrundaki gayretler, aslında toplumun parçalarını bir araya

getirme ve onun mânevî güç kaynaklarını harekete geçirme istikametinde çok önemli teşebbüslerdir.. ve metafizik gerilimi tam, inanmış nesillerin elinde, karaya oturmuş millet gemisini yüzdürmeye yetecek mahiyettedir. Vaktiyle, Yemen'den Balkan yarımadasına, Arap çöllerinden Asya steplerine kadar geniş bir coğrafyada bulunan, yavrularını kaybeden aileler, kaybettikleri şeyleri tedarik etmenin biricik yolu kabul ettikleri istiklâl ve istikrar mücadelesi sayesinde, ümitle şahlanıp yeni bir dünya kurmaya karar verdikleri gibi, ruh ve karakter itibarıyla çok ciddî hırpalanmış, ahlâk, fazilet, düşünce, sanat ve topyekün insanî değerlerde iç içe kayıplar yaşamış bugünkü nesillerin, ruhî istiklâlleri ve fikrî istikrarları sayesinde yeni bir *"ba'sü ba'de 'l-mevt"*e ereceklerinde şüphe edilmemelidir.

On dokuzuncu ve yirminci asır bizim için bir çözülüş ve gerileyiş asrı olmuştu. Uzun zaman bu gerilemenin ve çözülmenin hakikî sebepleri sezilemedi veya bu konudaki düşünceler kasten çarpıtıldı; dolayısıyla da, dinde, ilimde, sanatta, bediiyatta gerçek gericilik şaheserleri sergilendi, hatta yer yer fikir mücadelesi şeklindeki bir kısım cereyanlar, biraz fantezi, biraz da şaşkınlık eseri olarak zamanla birer ilhad ve inkâr akımı hâline geldiler. Öyle ki, ilmî dehânın yerinde hokkabazlık, aydınlığın yerinde illüzyon ve mücadelenin yerinde de başkalarına kara çalma moda oldu. Hileyi hüner sayan bazı kesimler, tarihî hakikatleri, iftira, tezvir ve yalanlarla yıkmak için kıyasıya mücadele verdiler.. kaderin cilvesine bakın ki, bugün o tarihî dinamikler ve milletin mânâ kökleri bütün salâbetiyle dimdik ayakta; yıkılıp giden onlar oldu.

Evet, şimdilerde bir kere daha peygamber çizgisine uyanmış bu millet, yepyeni bahar esintileriyle salım salım ve her yörede üfül üfül kar çiçekleri gibi bize yeni bir varoluşun neşidelerini mırıldanıyorlar. Evet artık bugün, belli ölçüde de olsa, kendimize gelmenin, kendimizi bulmanın ümit ve inşirahıyla daha çelik çavak ve daha kararlı görünüyoruz.. dilerim, bundan sonra da ortaya koyacağımız her cehd ve gayret, dökeceğimiz her gözyaşı damlası bugüne kadar onulmaz gibi görünen yaralarımızın şifası ve bazılarımıza karanlık görünen geleceğimizin de ziyası olsun!

Yirmi birinci asra girerken, biz ve bizimle alâkalı diğer ülkelerin geleceği, bugün için ilim, fazilet ve ahlâkın yüksek temsilcileri sayılan ve büyük çoğunluğu itibarıyla kendilerini eğitim ve öğretim işine adamış ışık ordusunun nurdan kanatlı üveyiklerinin vesâyetinde sayılır. İnşâallah bu kutlu nesiller,

kaybettiğimiz bütün tarihî değerleri yeniden bize kazandırmanın yanında, milletimizin çağıyla hesaplaşması konusunda da ışık sesli, ışık düşünceli rehberlerimiz olacaklardır.

Zaten, bizim varoluş dava ve gayemizin kaba kuvvetle hiç mi hiç alâkası yoktur. Biz, Hakk'a teslim olmuş kuvvetin bir hikmet-i vücudu olabileceği mülâhazasıyla, kendi engin düşünce tarzımız, o nefislerden nefis sanat telakkimiz ve kılı kırk yararcasına o incelerden ince "ihkâk-ı hak" anlayışımızın yanında, tekniğin ve teknolojinin zaruretine, sanayiin lüzum ve âciliyetine, ilmin değerler üstü değerine içten saygı duyuyor ve ülkemizin mutlaka bunlarla beslenip desteklenmesinin "zorunluluğu"na inanıyoruz. Bunun için de bugün biz, her şeyden daha ziyade, ülke ve insanımız adına bu dengeleri kurabilecek, milletimizi düşünce şâhikalarına yükseltecek, bizi kendi mânâ köklerimize yönlendirecek ve meâlîye müştak ruhlarımıza sonsuza açılma startı verecek cins dimağlara, engin fikirlere ve ufuk sahibi mürşidlere ihtiyacımız var.

Evet, bu ülkenin parti ve hizipçilikten daha çok, imanla, ümitle donanmış; aşkla, heyecanla dopdolu; maddî-mânevî, dünyevî-uhrevî garazlardan sıyrılabilmiş ilim, ahlâk ve fazilet havarisi babayiğitlere ihtiyacı var. Onlarla buluşup, onlara teslim olacağımız âna kadar, nisbî de olsa, bu iç içe gurbet ve esaretlerimiz devam edeceğe benzer. Rahmeti Sonsuz'dan, ellerinde hayat kâsemiz, yıllardan beri ufukta emareleriyle müteselli olduğumuz o Hızır çeşmesi görmüş ölümsüzleri imdadımıza göndermesini niyaz ederiz...

İDEAL NESİLLER

Güzel günlerin arefesinde ve fecirlerin bayram solukladığı şu günlerde bir kısım aşılmaz gibi görünen buhranlarımızın bulunduğu da bir gerçek. İçtimaî sıkıntılar, millî dertler ve tabiî afetler gibi, toplumları saran krizler de günlük tedbirlerle çözülemez. Bu ölçüde krizlerin çözülmesi, toplum çapında basiret, ilim ve hikmetin yaygınlaşmasına bağlıdır. Aksine, hedefsiz, ufuksuz, günlük siyasî manevralar türünden politikalarla bu kabîl problemleri çözmeye çalışmak, zaman israfından başka bir işe yaramayacaktır. Dünden bugüne, en yaygın kriz ve bunalımları, ruh, mânâ ve basiret insanları, o engin ufukları, engin himmetleri sayesinde ve bir ölçüde bugünün güç kaynaklarını da gelecek hesabına harekete geçirerek, tasavvurlarımızı aşan bir kolaylıkla çözmüşlerdir. Biz, onların bu dâhiyane tedbirlerini çok defa beşer üstü sanmış ve hayretten hayrete düşmüşüzdür. Oysaki, her muvaffak insanın yaptığı, onların da edip eylediği, sadece ve sadece Cenâb-ı Hakk'ın kendilerine bahşettiği istidat ve imkânları sonuna kadar ve rantabl olarak kullanmaktan başka bir şey değildir.

Evet onlar, oturur-kalkar, bugünle beraber yarınların hesaplarıyla meşgul olur.. ve hâlihazırdaki bütün imkân ve dinamikleri geleceğe ulaşma adına birer köprü malzemesi olarak kullanır ve bugünleri yarınlara taşımanın hesabıyla yutkunur dururlar.. yutkunur dururlar, zira problem çözme biraz da içinde bulunduğumuz zamanı aşmaya, daha doğrusu zamanüstü olmaya bağlıdır.. dünü-bugünü-yarını aynı netlikte görüp değerlendirebilme ölçüsünde zamanüstü olmaya. Bugünden yarınları kucaklama ve geleceğin ruh, mânâ ve muhtevasını kavrama demek olan böyle bir düşünce enginliğine siz isterseniz "ideal" de diyebilirsiniz ki, böyle bir ufka sahip olmayanın ne bunca problemin üstesinden gelebilmesi ne de yarınlarımız adına herhangi bir şey vaad etmesi söz konusu olamaz. Firavunların, Nemrutların, Napolyonların, Sezarların, –bir kısım safderunlar gözlerinde büyütseler bile–ne o baş döndüren debdebe ve ihtişamları ne de o gürültülü hayatları kat'iyen istikbal vaad edici olmamıştır.. olamazdı da; zira bu insanlar, hakkı kuvvetin emrine vermiş, içtimaî rabıtaları hep menfaat etrafında aramış ve ömürlerini nefsanîliğin âzât kabul etmez köleleri olarak geçirmiş zavallılardı.

Oysaki, başta Râşit Halifeler olmak üzere, Anadolu'yu yurt edinenler, neticeleri açısından, dünyaları aşıp ukbâya ulaşan öyle eserler ortaya koydular

ki –muvakkat “husûf” ve “küsûf”lara aldanmayanlar için– bu eserler, çağlarla yarışacak mahiyettedir.. evet onlar, o dolu dolu ömürlerini yaşayıp gitseler de, sinelerde hep bir yâd-ı cemîl olarak yaşayacaklardır. Evet, bugün yurdumuzun dört bir yanında hâlâ, Alparslan, Melikşah, Osman Gazi ve Fatih’e ait ruh ve mânâ tütüp durmakta ve ruhlarımıza onların gaye-i hayallerinden ümitler ve müjdeler akmaktadır.

Sezar, Roma mefkûresini kendi heva ve hevesine çiğnetmiş; Napolyon, Büyük Fransa idealini hırslarının ağına hapsetmiş ve öldürmüş; Hitler, Büyük Almanya gaye-i hayalini maceralı çılgınlıklarıyla yiyip bitirmişti. Hâlbuki kahramanlıkları tamamiyet ve bitevîlik arz eden bu milletin mütemadîliğe açık mefkûresi ise, her çeşit bayağılığın üstünde, zaferde de hezimette de, uğrunda canların feda edildiği bir sancak gibi tazîz edilegelmiştir. Fatih o sancağın altında İstanbul’u çiğneyip geçti ve garbın âfâkında bir çığlık oldu inledi.. Kanunî, batı yamaçlarında o livânın dalgalanışını temâşâ ede ede ötelere yürüdü.. Çanakkale kahramanları, onun adına kanlarıyla “Bedir” gibi destanlar yazdı ve Anadolu insanı bin bir yoklukla kuşatıldığı bir dönemde ona son vefa borcunu eda ederek mukaddes tarihimizin kalbiyle bir kere daha gürledi ve “ebed-müddet” dedi.

Mefkûre, mefkûre insanının elinde değerler üstü değerlere ulaşır ve zaferlerin, muvaffakiyetlerin büyüsü hâline gelir. Eğer o mefkûreyi temsil edecek insanlar, o işin tam eri değilse, o mefkûre sancak olmadan çıkar; altında seviyesiz, âdi hırsların haykırıldığı bir flama olur. Böyle bir flama sokak çocuklarını bir araya getirip oyun türünden bazı hedeflere sevk etse de, milletimizin ruh derinliklerindeki duyguları gerçekleştirmeye yetmez.

Her şeyden evvel mefkûre insanı bir sevgi kahramanıdır. O, Allah’ı deli gibi sever ve bu engin sevginin kanatları altında bütün varlığa karşı derin bir alâka duyar: Herkesi ve her şeyi şefkatle kucaklar.. ülke ve insanını aşk ölçüsünde bir sevgiyle bağrına basar.. çocukları geleceğin tomurcukları gibi okşar ve koklar.. gençlere yüksek hedefler göstererek onlara ideal insan olmalarını salıklar.. yaşlıları en içten bir saygı ve hürmetle onore eder.. herkese karşı mutlaka bir diyalog yolu araştırır.. ve toplumun değişik kesimleri arasındaki uçurumları, geliştirdiği köprülerle buluşturur, belli nispette uyum içinde olanları da bütün bütün pürüzsüz hâle getirmek için çırpınır durur.

Gerçek mefkûre insanı, aynı zamanda bir hikmet eridir. O, her şeyi bir taraftan aklın ihatalı dünyasıyla temâşâ ederken, diğer taraftan da kalbin kadirşinas kıstaslarıyla tartar, muhasebe ve murâkabe kriterlerinden geçirir, muhakeme potasında yoğurur, şekillendirir ve her zaman aklın ziyâsıyla kalbin nurunu atbaşı götürmeye çalışır.

Mefkûre insanı, içinde yaşadığı topluma karşı tam bir sorumluluk örneğidir. Hedefine ulaşma uğrunda –ki en başta Yaratan'ın hoşnutluğu gelir– Allah'ın kendisine bahşettiği her şeyi, hem de gözünü kırpmadan feda eder.. hiçbir şeyden korkup çekinmediği gibi, O'ndan gayrı hiçbir şeye de gönül kaptırmaz.. gözünde ne mutluluk tutkusu ne de mutsuzluk endişesi vardır. O, ülküsü ve ülkesi pâyidar olduktan sonra, Cehennem'in alevleri içinde bulunmayı bile umursamayacak kadar bir mânâ Heraklitidir.

Seviyeli bir mefkûre insanı, gönül verdiği değerlere saygıyı bir murâkabe derinliğiyle duyar, bir ibadet neşvesiyle yerine getirir ve hep bir aşk ve heyecan insanı olarak yaşar. İdeali uğrunda canını, cânânını, servetini-sâmânını, evladını-ıyâlini, bugününü-yarınını bir çırpıda feda etmesini bilir ve hakka-hakikate, kılı kırk yararcasına riayetin yanında her zaman tercihlerini yüce mefkûresi istikametinde yapar. O, nefsine hâkim, hakikate mahkûm, makama-mansıba karşı alâkasız ve şöhret, tama, tenperverlik, rahat tutkusu gibi şeyleri öldürücü birer zehir kabul etme esprisiyle gönlünün derinliklerinde sürekli bir mücadele içindedir. Bu itibarla da o, kazanma kuşağında hep kazanır, kaybetme arenalarını da birer teknik başarı ringi hâline getirir.

Yürüdüğü bu ulular yolunda o, Hakk'ın hesaplarına o denli içten bağlıdır ki, gelip kendisine çarpan ihtiras fırtınaları ondaki hakperestlik hissini daha bir pekiştirir; kin, nefret tufanları, onun ruhundaki sevgi ve şefkat fevvarelerini coşturur ve sıradan insanların takılıp kaldığı daha ne nimetleri çiğner geçer, ne nikmetleri göğüsler. Onu akıllara durgunluk veren gerçek ufkuyla düşündükçe, gözümüzün önünde âdeta peygamberâne azimler tüllenir, çağrışımların araladığı kapı aralarından duygularımıza insanüstü resimler akmaya başlar ve hayal hanemiz tarihî kahramanlıklarla köpük köpük olur.. olur da, Afrika çöllerinde Ukbe'nin vefa ve samimiyetiyle ürperir.. Tarık'ın Herkül Burcu ötesindeki cesaret ve fütursuzluğuyla kendinden geçer.. Fatih'in azm u ikdâmını hayranlıkla temâşâ eder.. Plevne'de düşmana teslim olmayan kılıcı saygıyla öper.. ve nihayet başında güllelerin, bombaların patlamasını gülerek karşılayan

Çanakkale Aslanlarını tazimle selâmlar.

Evet, bugün bizim, şuna-buna değil; böyle yüksek karakterle idealize edilen ufuk insanlara ihtiyacımız var. Önümüzdeki yıllarda, milletimizin yeniden bir kere daha kuruluşunu, bu ruh ve mânâ erleri ve bu yüksek mefkûre insanları gerçekleştirecektir. Varlıklarının mâyeleri, iman, aşk, hikmet ve basiret olan bu yiğitler, dokuz-on asırdan beri, içten ve dıştan gelen onca saldırı karşısında asla eğilmemiş, sarsılmamış; belki biraz büzülmüş, daralmış ve fakat mutlaka daha bir salâbet kazanarak yarınlarla hesaplaşacak kıvama gelmiş ve olağanüstü bir ruh gücüyle nöbettarlığa hazır aktif bir bekleyiş içinde çağı süzmektedir.

Evet, son birkaç asırdan beri, aşk, hikmet, basiret ve mesuliyet şuurunun daraldığı, büzüştüğü ve basit gündelik meselelerin gelip millet mefkûresinin yerine oturduğu bir gerçektir. Tabiî bu dönemde, yenilik adına bir şeyler yaptığımızdan söz etmemiz de mümkün değildir. Evet, bu dönemde yenilik adına ortaya atılan şeyler seviyesiz birer taklitçilik ve dublajcılıktan ibaret kalmıştır. Milliyet düşüncesinin fiska bürünmesi ve millet ruhunun tahrip edilmesi diyebileceğimiz böyle bir şablonculuğun ise faydadan daha çok zararı olmuştur. Toplum bünyesinde üst üste meydana gelen tahriplerle millet kan kaybederken, hakikî dert bilinememiş, tedavi yolları belirlenememiş ve yanlış mualecelerle yığınlar felç edilmiştir. Birkaç asırlık bu buhran dönemi, o azgın "anilmerkez" feveranıyla günümüzde de hâlâ kendisini hissettirmektedir.

Bu itibarla da, dün olduğu gibi bugün de eğer sıkıntıların gerçek sebepleri üzerinde durulmaz; ferdî, ailevî ve içtimaî dertlerimizin üzerine bir hekim hazakatiyle gidilmez ve birkaç asırdan beri içinde çırpınıp durduğumuz levsiyat bataklığından çıkılmazsa, çare ararken hatadan hataya koşacak, buhranlarımızı daha bir derinleştirecek ve asla krizler fasit dairesinden sıyrılamayacağız.

Zimamı elinde bulunduranlar, birkaç asırlık inatlarında devam ededursunlar, duygu, düşünce ve aksiyonlarıyla geleceğe yönelmiş, ülküsünü, ülkesini ve insanını aşk derecesinde seven, hizmete kilitli ve sorumluluk duygusuyla yay gibi gergin ideal nesillerin, bütün bu olumsuzlukları aşıp, yeni oluşumlar gerçekleştireceklerine inancımız tamdır. Bir gün mutlaka, onlardaki bu aşk ve hizmet sevdası, içinde bulundukları toplumların bütün katmanlarına sızacak ve ulaştığı yerlerde birer rüşeyme dönüşecektir.. evet, madde ve cismaniyetin

realitelerini kaldırıp bir tarafa fırlatacak olan bu düşünce, kendi dünya görüşü ve kendi hareket planıyla bir kere daha kendi ruhunun gergefini mutlaka işleyecektir.

BİR YERE KADAR MUAYYENİYET

Yarınki nesillerin kıvam ve mutluluğu, bugünkü fedakâr ruh ve solukların ürünü olacaktır. Bugün kendini rahata ve rehavete salmış bezgin ve derbeder yığınlardan mükemmel ve muntazam yarınlar beklemek sırf bir kuruntu ve avunmadır. Yarınlar, bugünün döl yatağında tomurcuklaşıp gelişecek ve bugünün memelerinden beslene beslene kıvama erecektir. Bugünkü varlığımız iyi ve kötü yanlarıyla dünün izlerini taşıdığı gibi, yarınlar da bugünün, gelişmiş, genişlemiş ve ferdîlikten çıkarak içtimaîleşmiş bir kopyası olacaktır. Evet, kendine has renk ve keyfiyetiyle millî hayatımız, geçmişin dağ-dere, ova ve obasından sızıp-gelen ve kendi televvünleriyle geleceğe akan bir ırmak gibidir; bu ırmak istikbale doğru akarken geçtiği yerlerin hususiyetlerini de beraber alıp götürmektedir. Dikkatle bakabilsek, bizim de beraber akıp gittiğimiz bu çağlayan içinde cedlerimizin ayak izlerini, ruh helecanlarını, beyin ve pazularının ürünlerini, mefkûre ve hafakanlarını görebiliriz. Bu itibarla da, onları bizim hayat kaynağımız; tarihî dinamiklerimizle bizi de gelecek nesillerin varlık usâresi sayabiliriz.

Böyle bir tevarüsteki espri kavrandığı takdirde, dünya her yanıyla ihtiyarlasa, zaman bütün bütün değişse, asırlar başkalaşsa, gelenler gitse, gidenleri de arkadan gelenler takip etse millet ruhu hep genç kalacak ve "ebed-müddet" var olacaktır. Zira bu çizgideki bir değişim ve dönüşümde Ebû Bekir, Ömer b. Abdülaziz'e inkılâp edecek; Ömer, Fatih'e dönüşecek; Ali, Battal Gazi'nin ruhu olacak; Bedr'in Aslanları Malazgirt'te, Kosova'da, Çanakkale'de muhteva ve mânâ derinlikleriyle bir kere daha temessül edeceklerse, her şey sonsuza endeksli demektir. Bence yenileşmenin ve her zaman genç kalmanın sihirli formülü de bu olsa gerek.. evet, ferden-ferdâ zeval bulup gitmemizi, milletçe varlık ve bekâmızın esası, usâresi hâline getirerek en korkunç ölümleri gülerek karşılamalıyız ki, dünyevî ve uhrevî buudlarıyla ebediyeti garantilemiş olalım. Kendimizi ilk idrak ettiğimiz tül-pembe dünyalardan gençliğin şahlanmaya açık rengârenk âlemlerine, olgunluğun, güç, kuvvet ve irade ile serfirâz olduğu dönemlerden yaşlılığın temkinli ve istikrarlı çağlarına kadar her faslı çok iyi değerlendiren, her adımını dikkatlice atan, hayatını dolu dolu yaşayan ve ömrünün her dönemecinde ölmesini bilen, ölürken de iradesiyle, yüzü ötelere dönük ve aşk içinde ölenler, ütopyalarda

anlatılanları da aşkın, yarınlarımızı hazırlayacak kahramanlar işte bunlardır. Evet, bu isimsiz kahramanlar ve kendi ayaklarıyla yürüyen bu âbide ruhlardır ki, hep önde koşar, arkada görünür; nesiller boyu "yâd-ı cemil" olacak şekilde yaşar; ama ölümle buluşmayı da hep "bir garip ölmüş diyeler" mülâhazası içinde gerçekleştirmeyi düşünürler.

İçinde bulunduğumuz zaman itibarıyla, bu ölçüdeki kahramanları yetiştiremez, onlara yukarıdaki dinamikleri temsil etme fırsatını vermez ve ömrün değişik fasıllarını bu ruh ve mânâ dinamikleri üzerinde örgüleyemezsek dünyanın geleceği adına bir şey vaad etmemiz ve yarınlarda varlığımızı sürdürmemiz mümkün değildir. Evet, içinde bulunduğumuz dönemi, ilerideki zamanın altın dilimine bir esas kabul edecek olursak, bu esas mutlaka basiret, şuur, idrak ve sabırla çok iyi değerlendirilmeli, onu geleceğe açık hâle getirmek için ruh ve özün mahfuziyeti yanında, yoruma açık yanları da istikbali kucaklayacak bir zenginliğe ulaştırılmalıdır ki, yarınlar bugünden kopuk olarak gelişmesin.. yukarıdaki hususlar ihmal edildiği takdirde böyle bir netice kaçınılmaz olacaktır; zira sebeplerin ihmal edildiği bir yerde –tabiî esbap planında– o sebeplerle irtibatlı sonuçların meydana geleceğini düşünmek, dinin ruhu ve "şeriat-ı fitriye"nin prensipleri açısından kat'iyen doğru değildir. Varlığın sinesinde her zaman müşâhede ettiğimiz bir muayyeniyet (determinizma) belli ölçüde ve şartlı olarak tarihî hâdiselerde de söz konusudur. Bugün, gidip tarih olan geçmişteki insan ve hâdiseler, âdeta zamanın döl yatağına tevdi edilmiş spermler, ukde-i hayatiyeler veya kuluçka altındaki yumurtalar gibidirler.. ve şimdileri şekillendirecek esasların da kaynağı sayılırlar. Günümüzde, tarihin yamaçlarına tohumlar gibi saçılan sebepler de –yine esbap açısından– yarınlara ait hikmet buudlu, adalet televvünlü, istikrar edalı ve istikamet formüllü neticeleri belirleyecek âmillerdir.

Zaten şimdiye kadar da hep öyle olmadı mı? Bir dönemde yaşanan kapkara günler, bir önceki dönemin levsiyatı değil miydi? Tufan, Hazreti Nuh'a baş kaldıran sergerdanların çiğneyip durdukları topraklardan fışkırmadı mı?. Ahkâf'ta kopan fırtınalar, "Âd"ın kirlettiği yerleri temizleme adına bir alt-üst etme ameliyesi değil miydi?. Sodom ve Gomore'nin kurban edilişleri arzın semaya fidyesinden başka ne idi?. Yakın tarihimiz itibarıyla Hindistan'ı yıllarca İngiliz çizmeleri altında çiğneten, onların kendi içlerinden bazı kimseleri parya olarak kabul etmeleri değil de ya neydi?. Eski dönemlerde

birbirinin kurdu olmuş Asya kavimlerini, Cengiz ve Hülâgularla; modern çağ itibarıyla de komünizm, sosyalizm ve kapitalizmin eliyle perişan edip kıvrandıran, onların dünyayı yanlış yorumlamaları, iftirakları, cehaletleri değil miydi?. Uzaklarda dolaşmaya ne hacet, asrın başında, Afrika'dan Balkanlara ve oradan da bir kısım Asya ülkelerine kadar mübarek bir bölgede o bölgenin muvazene unsuru sayılan âlî bir devleti, şanlı bir milleti arkadan vuranların hemen hepsi yaptıklarının kat katına maruz kalmadılar mı?.. Kartaca'nın ümitsiz çığlıklarından ilk Hıristiyanların ürperten feryatlarına kadar, arşa yükselen mazlum âhı değil miydi o koskoca Roma İmparatorluğu'nu yerle bir eden?. Heykelleriyle beraber, duyguları, düşünceleri de bir kist, bir nodül gibi insanlık bünyesinden sökülüp atılan Lenin, Stalin, Hitler ve Mussolinilerin, tarihin en melun cebbarlarına rahmet okutturan zulüm ve itisaflarında aramak gerekmez mi, şimdilerde lanetle yâd edilmelerini?..

İlk Müslümanlar, mazlumiyet ve mağduriyetleriyle, düşmanlarını kendi husumetleri içinde boğdu ve adaletleriyle de dört bir yanda livâlarını dalgalandırdılar. Bedir ve Mekke fethi, hakkaniyet ve adaletin hâkimiyeti, Uhud da mazlumiyet ve mağduriyetin zaferiydi. Kılıç kalbin elinde olduğu sürece de bu zaferler birbirini takip etti ve bu mübarek dönemde zâhiren mağlubiyet zeminleri bile birer kazanç kuşağına dönüşerek istikbale yürüyen yollarda zafer tâkları hâline geldi.. aksine, kılıcın, kuvvetin eline geçtiği ve kalbin diline kilit vurulduğu günden itibaren de, başarı kılığındaki her maddî hâkimiyet, ruhlarda hezimet hâsıl ederek kazanç kuşaklarını hicran ve hasretlerin kol gezdiği arenalara çevirmedi mi?

Evet, hangi nam ve hangi unvanla olursa olsun, şer, yine şer doğurur; zulüm, zulümler fasit dairesine inkılâp eder. Dünden bugüne fitne ekenler hep şer biçmiş, hayır fideleri dikenler de hayır ve bereket dermişlerdir. Zaman zaman iyi-kötü teşebbüslerin neticeleri muvakkaten imhâle uğramış ise de, mevsimi gelince mutlaka zuhur etmiş ve zalimleri hasretle inletmiş, mazlumlar için de kurtuluş ve mutluluk vesilesi olmuştur. Sebeple netice arasında bazen yıllar, hatta asırlar geçebilir; ama bir de "vakt-i merhûn"u gelince kendini öyle bir hissettirir ki, netice masum için ayn-ı Cennet, asi ve zalimler için de ayn-ı Cehennem olur.

Bütün bunları, bir mânâda tarihin ruhundaki muayyeniyetiyle (sebep-sonuç münasebeti), daha doğrusu "şeriat-ı fitriye"deki adalet ruhuyla yorumlamak

mümkün olduğu gibi, “tarihî tekerrürler devr-i dâimi”nin önemli bir sebebi de kabul edebiliriz. Gerçi, tarihî hâdiselerin arkasında pek çok sebep söz konusudur ama; yine de Kudreti Sonsuz, sebepleri icraatına bir perde yapmıştır ve bizim dünyamızı da onlarla kuşatmıştır. Bu, O’nun, insana bahşettiği tıpkı irade sıfatı gibi sırlı bir lütfu; bizim de, mükellefiyetlerimizi yerine getirmemiz adına malzememiz ve lüzumlu aksesuarımızdır.

Bu açıdan denebilir ki, bazen çok küçük bir hareket bile yıllar ve yıllar sonra çok önemli bir oluşumun başlangıcı olabileceği gibi, yanlış bir kanaat, hatalı bir davranış da çağları sarsacak pek çok olumsuzluğu netice verebilir.

Bu itibarla da, şimdilerde bir kısım bahtiyar nesillerin, hayır düşünceleri üzerine örgüledikleri mini mini nakışlardan, mutlu yarınların rengârenk ve bütün insanlığın alâka duyacağı mübarek dokuların meydana geleceğini bekleyebiliriz.

HAYAT FELSEFEMİZ

İnsanların bir kısmı düşünmeden yaşar; bir kısmı da sadece düşünür, ama düşüncelerini kat'iyen hayata geçiremez. Olması gerekli olan şeye gelince o, düşünüp yaşamak, yaşarken de yeni yeni düşünce kombinezonları meydana getirerek daha farklı tefekkür varyasyonlarına açılmaktır. Düşünmeden yaşayanlar, başkalarının hayat felsefelerinin figürleri sayılırlar. Bunlar, sürekli şablondan şablona koşar, durmadan kalıp değiştirir ve ömür boyu duygu-düşünce inhirafları, şahsiyet kaymaları, sûret-sîret meshleri içinde çırpınır durur ve hiçbir zaman kendileri olamazlar. Zaman zaman toplumun elde ettiği mazhariyetleri paylaştıkları ve yer yer bir kısım tevafuk esintilerinden –onların düşünce, şuur ve iradelerine terettüp ediyormuşçasına– yararlandıkları da olur ama, kat'iyen ruhlarını iradî meziyet ve faziletlerle rahatlatamaz, şahlandıramaz ve sonsuza yönlendiremezler. Bunlar, her zaman kısır, bereketsiz, durgun ve kokuşmaya açık birer su birikintisine benzerler. Öyle ki, hayatiyet adına bir şey ifade etmeleri şöyle dursun, zamanla çevrelerini tehdit eden birer virüs yumağı ve mikrop yuvası hâline gelmeleri kaçınılmazdır.

Bunlar, düşünceleri itibarıyla o kadar sığ, görüşleri itibarıyla da o kadar sathîdirler ki, tıpkı çocuklar gibi, görüp duydukları her şeyi taklit eder, bir o tarafta-bir bu tarafta kitlelerin arkasında sürüklenir gider ve hiçbir zaman kendilerini duymaya, kendilerini dinlemeye ve kendi değerlerini tetkik etmeye fırsat bulamazlar.. daha doğrusu kendilerinin de bir kısım değerlerinin var olduğunu asla hissedemezler. Hayatlarını cismanî ve bedenî duyguların âzât kabul etmez köleleri gibi yaşar.. elde ettikleri ve edecekleri her fırsatı cismaniyetin dar çerçevesinde değerlendirir ve Allah'ın insaniyete en büyük lütufları sayılan kalb, irade, his ve şuurlarını, bedenî hazların değersiz birer vasıtası hâline getirir ve ömürlerini bohemlik içinde geçirirler. Makam, mansıp, şöhret, menfaat ve yaşama tutkusu onların, hareket ve faaliyetlerini belirleyen en önde gelen âmillerdendir. Farkına varsınlar veya varmasınlar, her gün kendilerini bu öldürücü ağlardan birinin veya birkaçının içinde bulur, ruhlarını ölümlerin en reziliyle birkaç kere katlederler.

Böylelerinin ne geçmişleri vardır ne de gelecekleri; Ömer Hayyam gibi *"Geçmiş-gelecek masal hep / Eğlenmene bak ömrünü berbat etme."* der, hayvanî hislerini takip eder, dünyayı bir çayır, bir mera gibi değerlendirir ve

hep insanî duygu, insanî melekelerine rağmen yaşarlar. Daha doğrusu, sürekli bir bataklık, bir levsiyat içinde çırpınır dururlar.

Hayatı düşünerek yaşayanlar ve derecelerine göre yaşadıkları hayatın her gününü, her saatini, yepyeni düşüncelerin limanları, rıhtımları, rampaları hâline getirenlere gelince, onlar ömürlerini hep zamanüstü olmanın fevkalâdelikleri, sürprizleri, büyüleri içinde sürdürür; geçmişi mübarek bir kaynak gibi yudumlar, bir rayiha gibi ciğerlerine çeker, bir kitap gibi mütalaa eder ve geleceğe de bu donanımla yürür.. ve onu gönlünün bütün sıcaklığıyla kucaklar, ümitleriyle renklendirir, azim ve iradesiyle şekillendirir; içinde bulunduğu zaman parçasını da, yüksek ideallerini gerçekleştirmenin strateji merkezi, bu uğurda gerekli teknolojileri üretme atölyesi, nazarîden amelîye geçme köprüsü kabul eder ve hep zamanüstü, mekânüstü olmaya çalışırlar.

Evet onlar, bir yandan varlık ve zamanı böyle bir perspektifle değerlendirirken, diğer yandan da maddî, cismanî hayatın darlığından sıyrılarak duygu ve düşünce âlemlerinin enginliklerine açılır ve bu fâni, muvakkat hayat içinde ebediyet buudlu bir başka âlemin sonsuza açık yamaçlarında dolaşırlar; dolaşır, hem düşünceleri, hem hisleri, hem de ümitleriyle sürekli sonsuzu peyler, sonsuzluk duygusuyla yaşar; kalblerinin derinliklerinde oyup derinleştirdikleri ledünnî enginliklerde insan olmanın zenginliğini temâşâ eder ve gönüllerinde kurdukları ağlarla, gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, insan hayalinin tasavvur edemeyeceği türden sürprizler avlamaya çalışırlar. Öyle ki, artık onların seviyeler üstü bilgi, mârifet ve müktesebatları, onlara, daha yukarıları, yukarıların da yukarısını gösterir ve her birine birer semavî üveyik olmayı vaad eder. Böyle düşünüp böyle yaşayanlara ve hayatlarını birer düşünce meşcereliği hâline getirenlere, siz isterseniz hikmet erleri, isterseniz hidayet edalı felsefe kahramanları diyebilirsiniz.. onları nasıl tanımlarsanız tanımlayın, eski dünyalardan şimdilere uzanan çizgide, tarihi bir dantelâ incelik ve zarafeti içinde örgüleyen aydınlık insanlar, hep bu üstün ruhlar arasından çıkmıştır. Hatta dinden daha ziyade birer felsefî sisteme benzeyen Brahmanizm, Budizm, Konfüçyizm, Taoizm ve Zerdüşt sistemi dahi, bu ruh kahramanlarının insanlığa birer armağanıdır.

Geçmişin o upuzun düşünce cereyanlarının çağıltılarında, hep bu düşünce âbidelerinin besteleri duyulur. Eski Dünya, Yeni Dünya cihanın dört bir yanında, değişik dünya görüşleri, farklı hayat tarzları; evrensel medeniyet

havuzları ve kültür zenginlikleri her zaman bu kahramanların tefekkür harmanlarının ürünü olagelmiştir. Onca tağyir, tahrif ve özlerinden uzaklaştırılmış olmalarına rağmen, dünya nüfusunun büyük bir bölümünün –bugünkü hayat biçimiyle telif edilmese bile– hâlâ o eski ruh, mânâ ve muhtevanın peşinde olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.. referansı kahraman temsilcileri, tahrife, tağyire uğramamış olanı bulacakları âna kadar da bu hüsnüzan ve hüsnütevil hatasının devam etmesini tabiî karşılamak icap edecek zannediyorum...

Bu itibarla da, bugün bize düşen şey, kendi mânâ kökleriyle sımsıkı irtibatlı olarak yenilenmeye hazırlanırken, kendine yine kendi ruhundan aşı yapmasını bilen, yani dünkü güftelerimizi hiçbir şeye takılmadan bugün de yorumlayıp seslendirecek ve bize her zaman ayrı bir televvünle gönüllerimizin heyecanlarını duyurabilecek bu kahramanları yetiştirmek düşüyor. Aslında, onları yetiştireceğimiz güne kadar, iş bilmeyen yabancı çırakların elinde harap olup gideceğimiz de kaçınılmazdır. Tabiî bu arada, topyekün insanlık da, vicdanıyla arayıp aklıyla bir türlü bulamadığı ezelî ve evrensel değerlerin yerini hep, kendi kadim ustûreleriyle doldurmaya çalışacak ve tatminsizlikten bunalıma, bunalımdan yeni yeni tahriplere sürüklenip gidecektir.

Bizim, birkaç asırdan beri, millî kültürümüzün mânâ köklerini teşkil eden İslâmî dinamiklere dayalı bir düşünce sistemimizin, bir hayat felsefemizin olmayışı, bize bağlı koca bir dünya ile beraber sürüm sürüm olmamızı netice vermiştir. Aristo düşüncesinde havuzlaşan Yunan felsefe sisteminin mütercimleri sayılan Kindîlerin, Fârâbîlerin, İbn Rüşdlerin ve bir mânâda İbn Sinaların düşünce ve felsefî sistemlerini, kökleri semalara dayanan, ezel kadar eski ve her çağı kucaklayacak kadar da yenilerden yeni bizim hikmetler manzumesi düşünce sistemimizden ve hayat felsefemizden ayırmak icap eder. Bizim fikir sistemimizde, lâhût, ceberût, melekût ve nâsût inişli, menşei belli ve aydınlık, yaratılış gerçeğine dayalı yorum söz konusudur. Böyle bir yorum ve tefsir kendi esprisiyle kavranabildiği takdirde, bugün de, kendi düşünce sistemimizi ortaya koymamız mümkün olacaktır ki bu aynı zamanda, dünya çapında en ciddî yenilenmelere vesile teşkil edecek ve çok zengin yollar açacaktır.

Fatih cennet-mekân döneminden bugüne kadar, böyle bir düşünce sistemi

adına pek çok teşebbüste bulunulmuştur ama, bu teşebbüsler hiçbir zaman beklenen hedefe ulaşmamıştır. Bu mülâhaza, bazı yönleri itibarıyla tartışmaya açık olsa da, genel olarak böyledir. Hocazâdelerden Molla Zeyreklere, Mustafa Reşit Paşalardan Meşrûtiyet mimarlarına, ondan yeni dönemin düşünce işçilerine kadar samimî-gayri samimî pek çok kimse, mâşerî vicdandaki böyle bir arayış ve bekleyişe cevap bulmaya çalışmıştır ama; kimileri İbn Rüşd-İmam Gazzâlî Tehâfütleri'ne takılıp kalmış, kimileri Fransız İhtilal-i Kebir'i ve Auguste Comte anaforlarında boğulup gitmiş, kimileri de Durkheim'in hezeyanlarıyla oyalanıp durmuş.. ve hep hareket hâlinde olunmuş ama, ya içinde yaşanılan çağ hiç hesaba katılmamış ya sadece fantezilerin arkasından gidilmiş ya da heva ve heves hüda sayılarak şaşkın şaşkın bin yıllık millî değerler târumâr edilmiştir... Bari şimdilerde olsun bütün bu olumsuzlukları aşabilseydik! Heyhât! O mevzuda da bütünüyle olumlu düşündüğümüz kat'iyen söylenemez. Bütün bu olumsuzlukları aşmayı ve kendi kaynaklarımızdan beslenen bir düşünce sistemi, bir millî felsefe geliştirmeyi ne kadar arzu ederdim!..

Hemen şunu da ifade etmeliyim ki, varlığı duyuş, seziş ve yorumlayış açıları farklı olduğundan, eğer, her şeyi üzerine bina edeceğimiz böyle sağlam bir düşünce blokajı ve böyle bir felsefî sistemimiz olmazsa, görüşlerimiz sürekli birbiriyle çelişir ve "tearuzların-tesakutların" ağında birbirimizi yer ve bitiririz. Evet, bugünümüz gibi, yarınlarımızın da bize aidiyeti mutlaka böyle bir usûl ve sistem sayesinde ve bütün nesillerin paylaşabileceği bir üslûp örfânesiyle gerçekleştirilmelidir. Şayet duygu, düşünce ve hayat tarzımızda böyle bir vahdet olmazsa, bugün de yarın da millî birlik ve beraberlikten bahsetmemiz hamasî bir temenniden ibaret kalacaktır. Zira herhangi bir sistemde, millî mantık, millî düşünce, millî muhakeme ve ruh vâridâtı çok önemlidir. Bir düşünce sistemi ancak milletin kendi aklından, kendi vicdanından ve kendi his âleminden kaynaklandığı ölçüde, o milletin his birliği, mantık birliği, muhakeme birliği ve beraberce yaşama sühûleti tahakkuk edebilir.. aksine, duyguların, düşüncelerin, yorumların ve üslûpların birbirleriyle çarpıştığı, muhakemelerin birbiriyle çeliştiği bir ortamda çok hareket olsa da kat'iyen bereket olamaz; bereket olmak bir yana, bu türlü durumlarda her zaman bütün bütün yok olup gitmek söz konusudur. Evet, böylesine anlayış ve yorum kargaşalarının yaşandığı bir toplumda, her hamle,

tıpkı birbiriyle çarpışan deniz dalgalarında olduğu gibi, sürekli kırılır ve kendi atalet havuzuna boşalarak bir fasit daire içinde döner durur. Deniz dalgalarının birbirini tesirsiz hâle getirmelerinde, gizli bir kısım hikmetler bulunabilir; ama, bir toplum içindeki bu kabîl müsademelerde sadece kokuşma, çözülme ve kendi kendini tüketme vardır. Öyle ki, böyle bir toplumda, âdeta herkes birbirinin kurdu ve her düşünce de bir ölüm projesi gibidir ki, böyle bir dünyaya gökten sürekli rahmet yağsa da, heyet-i içtimaiye her zaman bir güve tehdidi altında sayılır. Ve yine böyle bir toplumda her zaman tarihî değerler delik deşik olmaya maruz ve mukaddesler de târumâr edilmekle yüz yüzedir.. evet, böyle yığınlar içinde ne yaşlılarda vefa ne de gençlerde civanmertlik söz konusudur. İstikbali omuzlarında bayraklaştıracaklarını beklediğimiz dinamik güçler, bir yandan bayrağa küfredip geçmişe söverken, diğer yandan da geleceği, rezaletlerini icra edecekleri bir çılgınlık arenası sanır; buna karşılık, kendilerini ürperten bir umursamazlığa salmış yaşlılar ve aydınlar ise âdeta, bu levsiyat düşüncesinin teşvikçisi gibi davranırlar. İfadeleri, yazıları-çizileri ve medyadaki programlarıyla ruhlardaki bohemliği coşturur ve basiretlere sürekli kezzap dökerler.

Böyle bir dönemde artık, ilim yuvaları ruhlarda ilim aşkı, ilim düşüncesi uyaramaz. Kuvveti temsil edenler, belli ideolojilerin piyonları hâline gelir ve kendi kendilerini yerler.. mantık, muhakeme ve ilhamlar, remizlerin, işaretlerin dar koridorlarında yürümeye mahkûm edilir.. ve tabiî, böylesine tersliklerin boy atıp geliştiği, düşüncenin yerini heveslerin, hevaîliklerin aldığı bir toplumda artık, hayatın kendisi kendisine azap demektir.

Oysaki varlık, varlık ötesi ve varlık öncesi âlemlerle alâkalı bizim düşünce sistemimiz ve hayat felsefemiz, bütün eşya ve eşya ötesini bir küll hâlinde ele alıp değerlendirdiği gibi, umumî yaşama tarzımızı da bir bitevîlik içinde belirleyecek enginliktedir. İşte böyle bir sistemledir ki, toplum ve onun cüz'î fertleri, ahlâkî olmayı seyyal hâle getirerek yeryüzünde beklenen evrensel adaleti gerçekleştirebilir ve insanlığın beklentilerine cevap verebilir.. ve bu sayede cemiyet, ruh, ahlâk, fazilet ve tefekkürle beslenmek suretiyle kendi olarak yenilenebilecek bir güce ulaşır; derken medeniyet düşüncemiz, kültür zenginliklerimiz dünyanın her yanında aranan birer mergûb metâ hâline gelir.. ve artık birer veren el olarak, topyekün dünyaya sunmak istediğimiz insanlık mefkûremizi, ahlâk felsefemizi, fazilet anlayışımızı ve adalet telakkimizi daha

rahat sunabiliriz. Ve yine böyle bir konum ve seviye sayesindedir ki, devletin bütün kuvvet kaynakları gibi, idarî dinamikleri, içtimaî ve iktisadî esasları da, milletin kendi ruhundan fışkıracak ve bu sayede toplum her türlü "bağımlılık"tan kurtulacaktır. Şimdiye kadar, açık olmasa da, bir kısım zaaflarımız veya medyûniyetlerimizden ötürü, boynumuzda bir tasma gibi taşıdığımız zımnî "bağımlılık" idarî sistemimiz gibi, iktisadî, siyasî ve adlî sistemimizi atâlete uğratmış ve felç etmiştir. Bizden evvel, Anadolu'yu dünyanın en mamur ülkelerinden biri hâline getiren altın soyumuz, kendi idarî ve siyasî sistemlerini, adlî teşkilatlarını kendi ruh malzemeleriyle örgülemiş veya inşa etmişlerdi. Kendi mihenk ve kendi kriterlerine vurmadan, hiçbir düşünce, hiçbir sistem ve hiçbir telakkinin, milletin "harem dairesi" sayılan bu müesseselere girmesine müsaade etmemişlerdi.. müsaade etmek şöyle dursun, koskoca bir cihanla yaka-paça olduktan sonra muvakkat bir yenilgiyle mecruh fakat ümitli, sarsılmış ama imanlı, bir kenara çekilirken dahi, ciddî bir tehâlükle kendi hayat orijinlerini korumaya çalışmış, hep tarih şuuru etrafında kümelenmiş, varlıklarını onlara borçlu bulundukları dinamikleri –hadisin ifadesiyle– damak ve dişleri arasında sımsıkı tutmuşlardı.. ve başları dimdik, dünya-ukbâ telakkileri yerli yerinde ve yepyeni bir dirilişe doğru soluk soluğa idiler...

Şafakları şafakların takip ettiği şu günlerde, şayet, bir kere daha kendi hikmet ufkumuz açısından, içinde yaşadığımız dünyayı iyi değerlendirebilir, eşya ve hâdiseleri iyi yorumlayabilir ve insanımızın iç yapısının temel malzemelerini iyi belirleyebilir ve sonsuza kadar var olma mefkûresine bağlanabilirsek, her zaman onlar gibi, hatta onların da önünde olabiliriz. Aslında, dünü-bugünü-yarını birden perspektife alıp değerlendirebilen, içinde yaşadığı toplumun örflerini, âdetlerini, tarihî dinamiklerini korumaya alan ve tarihî tekerrürler devr-i dâimini kendini yenileme istikametinde çok iyi yorumlayabilen basiretli nesiller, niye her zaman önde olmasınlar ki?.

Bir kere daha hatırlatmada yarar var; bugün bize düşen biricik sorumluluk, millette tarih şuurunu geliştirerek, asırlar ve asırlar boyu çekilen çilelerin, benimsenen inanışların, kökleşen kültürlerin kendi derinlikleri ölçüsündeki tesirlerini nesillerin vicdanlarına duyurmaktır. Bunu yapabilirsek, artık bir iki nesil sonra, bu topraklarda yaşayıp da, bizim ruh ve mânâ dinamiklerimizin dışında, milletin değişik müesseseleri için herhangi bir yabancı kaynak aramayı

kimse düşünmeyecektir.

Evet biz, yarınki hayatımızın bütün unsurlarını maziden getirmiş bulunuyoruz. Onları dinin nuru ve ilmin ışığıyla kendi kültür potamızda yoğurabilirsek, kendi ebediyetimizin macununu hazırlamış olacağız.

ÜMİT NESİLLERİ

Ümit nesilleri, şimdiler itibarıyla ilim, iman, ahlâk, sanat anlayışının temsilcileri; bizden sonra geleceklerin de ruh mimarlarıdır. Bunlar, gönüllerinin ötelerle beslenen dupduru ilhamlarını muhtaç sinelere boşaltarak toplumun her kesiminde yepyeni oluşumlar meydana getireceklerdir. Yakın tarihimiz itibarıyla art arda pek çok neslin nasipsizliği, heder olup gitmesi, hatta çılgınlık ve hezeyanı, büyük ölçüde böyle bir ümit nesliyle buluşamayışından kaynaklanmıştır.

Son bir-iki asırlık tarihimiz açısından biz, başarı ortamlarında bile hezimet üstüne hezimet yaşadık ve çok defa kazanma kuşağında hep kaybettik. Birbirimizin kurdu gibi davrandığımız bu dönemde, arkadan gelen nesillere kin, nefret ve siyaset hırsı miras bıraktık. Evet, bu dönemde siyasetin içinde olanlar da, dıştan ona destek verenler de ya kendi ekip ve kadrolarının başa geçirilmesi için her vesileyi meşrû saydı ve akla-hayale gelmedik entrikalara girdi ya da iktidarın el değiştirmesiyle pek çok şeyin değişeceğini ve vatanın kurtulacağını vehmettiler. Ne ilkler ne de ikinciler hedeflenen noktaya ulaşabilmenin, ancak iman, ilim, ahlâk, düşünce ve fazilet yörüngeli bir inkılâpla mümkün olabileceğini kat'iyen anlayamadılar; anlayamadıkları için de, arzu edilen büyük "değişim" ve "dönüşüm"ü içi boş, mânâsız, sûrî ve şeklî bazı değişikliklerde gördü ve âdeta koskocaman bir tarihî restorasyonda boyaya-badanaya ve makyaja takılıp kaldılar. Dahası bazıları, milliyet düşüncesi gibi yüksek bir mefkûreyi –gerçek millî değerlerimize yabancı olduklarından ötürü– tıpkı toy Faust gibi, çok önemsiz şeyler karşısında şeytana sattılar.. ve yine bunlar, hâlin gereklerine göre, bir kısım muvakkat menfaat ve çıkarları açısından, bir gün şöyle bir millet-bir gün böyle bir millet olma, daha doğrusu görünme garabeti içinde sürekli çırpınıp durdu; kâh Turancılık solukladı kâh çiftçi-köylü millet olduğunu mırıldandı kâh aristokrasiden dem vurdu kâh demokrasi dedi kâh komünizme göz kırptı ve fakat bir türlü yüzüp-gezmeden kurtulamadı. Öyle ki, bir zamanlar Fransız fantezisi, başka bir dönemde İngiltere hayranlığı, derken Almanya tutkusu ve arkadan da Amerika aşk u iştiyakı, hususiyle de aydınımızın o kritersiz ve karışık iştihası adına hep hayatı yorumlama dinamizmimiz ve geleceğe açılma rıhtımlarımız oldu.

Oysaki milletçe müşterek mefkûremiz olan din ve milliyet duygusu, her türlü

fantezinin üstünde ve ferdî ruhların hakikatini aşkın, sağlam bir inancın, temelleşmiş bir düşüncenin, oturmuş bir ahlâkın, ruhlara mâl olmuş bir faziletin o muhkemlerden muhkem blokajına oturtulmalıydı. Evet, her günü aynı istikamette, kendi ruh ve mânâ zenginlikleri yörüngesinde her türlü açılım ve "değişim"e açık, Hak rızası eksenli, menfaat ve çıkar mülâhazalarına karşı bütün bütün kapalı bir ahlâk hareketidir ki, gelecek nesillere beklediğimiz kurtuluşu vaad edecektir. Aksine, düşünce dünyamızda bir sürü zikzak, gönüllerimizde yakînleşmemiş karmakarışık bir inanç, kafalarımızda birbirinden farklı bir sürü "yöntem" ve çok medeniyet telakkili bir anlayışla, milletimizin öz malı olan bir ruh ve mânâya sahip çıkmamız, onu korumaya almamız ve gelecek nesillere, emanette emin birer emanetçi olarak ulaştırmamız imkânsız gibi gözükmektedir.

Yakın geçmişimizde, bize ait değerlerin zayi olup gitmesiyle yaşadığımız o bunalımlı dönemleri bilenler bilirler; pek çok farklı anlayışı, birbirinden çok uzak telakkileri, birbirini nakzeden düşünceleri uzlaştırarak, kendimize yeni bir üslûp, yeni bir hayat felsefesi çıkarmayı çok düşünmüşüzdür. Heyhât!. Nice ömürler heder olup gitti; biz hâlâ bir şeyler çıkaracağımız kuruntularıyla teselli olmaktayız. Bana öyle geliyor ki, bugüne kadar yeni bir üslûp, yeni bir hayat felsefesi ortaya koyamadığımız gibi bundan sonra da koymamız oldukça zor olacaktır; zira kendi hayatımızın ruh ve mânâ köklerine sahip çıkmadan, düşüncede yeni bir terkibe, kendimizi ifade etmede taze bir üslûba ulaşmamız mümkün değildir. Yeni bir düşünce sistemi ve taze bir üslûba ulaşmak şöyle dursun, her zaman ruhumuzdaki pek çok çatallı ikilemlerin tesirinde, birkaç şey birden hissetmemiz lâzım geliyormuşçasına sürekli bir bulantı yaşadık.. ve tabiî bu arada yer yer elde ettiğimiz fırsatlar, sahip olduğumuz potansiyel güç ve kuvvetler de boşu boşuna heba olup gitti.

Biz, bir-iki asırdan beri bir şeyler yapıyor gibi görünsek de, tarihin derinliklerinden akıp gelen kendi inancımız, kendi düşünce tarzımız, kendi ahlâkımız, kendi kültürümüz, kendi sanatımız, kendi iktisadiyatımız ve kendi idare şeklimiz adına inandırıcı, imrendirici bir eser ortaya koyamamışızdır. Bazı dönemlerde ya fantastik veya gençlik hevesatını şahlandırmaya matuf plastize bir kısım şeyler gerçekleştirilse de hakikî ihtiyaçlarımız, çağın yorumlanması, ilmin değerlendirilmesi, vifak ve ittifak esprisinin kavranması ve uzun zamandan beri bizi iki büklüm eden zaruretlerin aşılması gibi...

hususlarla alâkalı birkaç düzine mesnetsiz temennilerden ileriye gidilememiştir. Hislerimizle bizi esir edip oyalayan bu dar görüş ve bu çelimsiz düşüncelerden kurtulmamız, ancak yaşadığımız çağın idrakinde, ilim iştiyakıyla şahlanmış hakikat âşığı; bugünün gerçek sıkıntıları ve yarının mutasavver ızdıraplarıyla kamburlaşmış; davranışları içinin akisleri, sözleri gönlünün solukları; her zaman ufuk ötesini temâşâ edebilen idrak, basiret ve ledünniyat kahramanları sayesinde gerçekleşecektir.. belli bir noktaya çekip yükseltmek istedikleri nesiller karşısında onun ızdıraplarıyla inleyen, onun bulanık geleceğini ruhunda gözyaşlarına çevirip Eyyûb gibi ağlayan ve onun bugünkü ve yarınki acılarını onunla paylaşan, lezzetlerini de Hak'tan gelmiş nimetler mülâhazasıyla değerlendirip şükürle şahlanan ledünniyat kahramanları. Bunlardır ki, yüzlerce senelik canlı ve renkli tarihimizden güç ve ilham alarak bize, hakikî ve durulardan duru bir millet olma ruhunu üfleyerek gençlerimizi iman, ümit ve hareket mefkûresi ile coşturup, uzun zamandan beri korkunç bir humûdetin öldürücü ağında durgunlaşmış millî mefkûremizin havuzunda yeni yeni mecralar meydana getireceklerdir. Bizler de, millet olarak bu mecrâlar içinde, bir zaman gönlümüzde yitirdiğimiz mâbede koşarak orada vuslat gözyaşları dökecek.. Cennet köşkleri kadar sıcak kendi yuvalarımıza dönüp, hayli zamandan beri kaybettiğimiz cennetlerin akisleriyle buluşacak; kaideleri, hakikat arayışı ve ilim aşkı olan kendi mektebimizi yeniden keşfederek onun kâinata açık menfezlerinden varlıkla bir kere daha tanışacak; herkesi daha çok severek, her şeyi paylaşmasını bilecek ve daha çok muzdarip yaşamak ahlâkıyla herkesi gönlümüzün zümrütten yamaçlarında kucaklayacak.. varlık karşısında sanat duygusuyla coşacak; beşerî münasebetlerde iç iniltiler, hafakanlar ve gözyaşlarıyla düşünecek, düşünecek ve kendimizi ifade edeceğiz.

* * *

Milletçe yeni bir *"ba'sü ba'de'l-mevt"*'i yaşamamız, tenlerimizde can, damarlarımızda kan birkaç düzine kahramana vâbestedir.. ilim ufkunun ötesinde hakikat nurlarına ulaşabilmiş, bedene ait arzu ve isteklerini zaruret çerçevesi içinde zapturapt altına almış; vicdanlarında her zaman farklı bir mâverâîlik armonisiyle Allah'a çağrıldıklarını duyan, heyecan ve hıçkırıklarının "bî hurûf u lafz u savt" beyanıyla hep O'nu seslendiren, O'nunla nefes alıp veren birkaç düzine kahramana.

Bu kahramanlar, ta baştan hakikatin âzât kabul etmez köleliğine kendilerini

hazırladıkları için, hiçbir zaman toplumdaki dağınık isteklerin hizmetkârı ve esiri olmayacak; her zaman boyunlarında Hakk'a kulluğun tasmasını hissederek sürekli sonsuzluk mülâhazasıyla oturup-kalkacak; ömürlerini ilham sağanakları altında sürdürecek, her yeni ilhamla daha başka vâridât kapılarını zorlayarak, birlerini binlere ulaştırma mazhariyetiyle kendi farklılıklarını duyacak ve her an ayrı bir fenâ içinde bekânın zevk, lezzet ve hazlarını yudumlayacaklardır.

Bu kahramanların sergüzeşt-i hayatları, iman, irfan, muhabbet, aşk ve zevk-i ruhanî çerçevesinde yenilenip duracak; düşünce ufukları, fânîleri sonsuzdan ayıran enginlikte kanat çırpıp pervâz edecektir. Sermayeleri ilim, iman, dayanakları Kudreti Sonsuz ve yolları da bugüne kadar gelmiş geçmiş Hakk'ın salih kullarının yürüdüğü şehrâh. Dinin yenilmez gücüne, Allah'ın sürpriz inayetlerine güvenerek yürüyecekler Peygamber rehberliğinde ebetlere kadar.. ve böylece bir ilhad ve fetret dönemi daha kendi gayr-i tabiîliğinin gayyalarında boğulup gidecek.

Tarihin hiçbir döneminde insanoğlu ilimsiz, imansız yaşamadığı gibi medeniyetler de mâbedsiz ve Mâbud'suz olamamışlardır. Zaman zaman insanlık, kendi eliyle kendi ufkunu karartarak ilimsizlik ve imansızlık gayyalarına yuvarlanmış ise de, hemen her düşüşünde, vicdanın Allah'la alâkasını daha derinden duyarak, daha tutarlı, daha anlamlı, daha hızlı ve daha çalımlı bir yönelişe geçmiştir. Bu itibarla da mâbed ve Mâbud adına medeniyetlerin, ilim ve iman adına da insanlığın, boşlukta kalması, boşlukta yaşaması hep muvakkat olmuştur.. bundan sonra da öyle olacaktır.. öyle olacak ve kıyamet kopup dünyalar yıkılıncaya kadar, mâbed-Mâbud düşüncesi insanlığın gönlünden sökülüp atılamayacak ve beşer hiçbir zaman bütün bütün Allah'tan koparılamayacaktır. Vicdanlar temelde Allah'a açık oldukları için, zaman zaman ufukların kararması tıpkı "husûf" ve "küsûf" hâdiselerinde olduğu gibi gelip geçici olacak ve kararmaları aydınlanmalar, gurûbları da tulûlar takip edecek.. ve gün gelip, zaman da zamanın içindekiler de, planları ötede belirlenmiş, kararları önceden verilmiş Allah'ın o karşı koyulmaz hükümleriyle yine O'nun tayin buyurduğu yörüngeye oturacaktır.

Günümüzün nesilleri hemen her yerde, kendi özünü, vicdanındaki dünyasını ve bir zamanlar yitirdiği cennetleri arıyor. Bu ölçüde de olsa böyle bir yöneliş, onun kahramanını bulması ve Hak çizgisine ulaşması adına yetecektir. Değil mi

ki, artık vicdanlar, tabiatlarının yörüngesine oturdu.. ve Allah, kulaklarımızdan, gözlerimizden, duygularımızdan içimize akan her nesnenin varlığının, şeklinin, renginin soluklarında hissediliyor..

Dahası, bunca zamandır, eşyayı, ihtiva ettiği ruh ve mânâdan sıyırarak, hevâ, heves ve fanteziler uğrunda kullanan ateizm üst üste kendi tutarsızlıklarına yenik düşmeye, hatta çözülmeye başladı.. ve bu arada kendi hakikatini arayan ruhlar, kendi özlerini bir kere daha keşfetme sürecine girdi; elbette alelâde şeylere karşı olan alâkalarımız da yavaş yavaş gevşeyecek.. ve referansı, kalblerimizde kendi acz ve zaaflarımızı hissetmenin unvanı, vicdanlarımızın derinliklerindeki "nokta-i istinad" ve "nokta-i istimdad"ın sezilmesi sayesinde, fıtrat ibresi fevkalâdelikleri gösterecek.. derken iradelerimiz, kendi darlıklarından sıyrılarak Sonsuz'un istek ve dileklerine yönelecektir.

Yine bu süreçte, her başarının en büyük mânevî dinamiği olan iman ve azim herkese, ruhunun ledünnî gücünü kazandıracak ve bu ruh gücü, onların ümit ve iradelerini şahlandırarak bedbinliklerini, tutarsızlıklarını darmadağınık edip, onları kendileri olmaya giden köprülerden geçirerek Allah'a ulaştıracaktır.

Evet, insanı hakikate ulaştıran en seri, en keskin, en selâmetli yol, ilim ve irfanla donatılmış iman yoludur. Ruh, baş döndürücü o büyük zaferlerini hep bu yolla elde etmiştir. İrfanla beslenmiş imanın olmadığı bir ortamda, hakikatin de hukukun da yerini kaba kuvvet alır.. ve böyle bir zeminde, her zaman kuvvetin zorbalığıyla karşılaşmak kaçınılmazdır. Evet böyle bir ortamda sık sık silaha başvurulur.. her zaman para konuşur.. sadece cerbeze sesini duyurur.. ve riyâkârlık en mergûb bir metâ hâline gelir ki, böyle bir atmosferde varlığın ruhuna ulaşmak ve varlık ötesini temâşâ etmek imkânsızdır.

Oysaki bizim hakikatimiz, sonsuzun ruhuyla sımsıkı irtibatlıdır. Bu irtibatı sezmek ve bu alâkanın vaad ettiklerini duyabilmek için, milletçe pek çok fedakârlıklarda bulunmamız icap edecek; ferdî saadetten, dünyevî imkânlardan, makamdan-mansıptan, hatta mânevî füyûzât hislerimizden vazgeçmedikten sonra, böyle bir alâka ve irtibattan söz edilemeyeceği açıktır. Bu alâka ve irtibat gerçekleştirilebildiği takdirde yarının dünyası, Hakk'ın başlara taç yapıldığı, hakikatin saygı gördüğü; kuvvet düşüncesinin, menfaat mülâhazasının ayıp sayıldığı aydınlık bir dünya olacaktır.

Biz, kendimizi, böylesi aydınlık bir dünyaya ulaşmak için senelerden beri

hep yollarda farz ediyoruz.. farz ediyor ve çevremizde şafak emareleri arama kehanetine girmeden, matematiğin sırlı dünyasında büyülü araştırmalarla meşgul olmadan, ilâhî sâbitelerin rehberliğinde ruh ibremizin doğru diye gösterdiği her şeyi değerlendirerek, Hak meşîetinin en büyük vesile-i taalluku kendi iradelerimizle belirlemeye çalışacak ve o mübarek kendi yaşam biçimimiz uğrunda bütün hayatını, varlığını bahse koyan kahramanlar gibi yürüyeceğiz ilâhî meşîet ve onun vaad ettikleriyle buluşacağımız noktaya.

Herkes, ciddî bir ferdî sorumlulukla "İş başa düşüyor; gücümün yettiğince ben yapmazsam, her hâlde başkaları da yapmayacak!" diyerek atını mahmuzlayıp en ön saflarda bayraktarlığa koşmalıdır.. rekabete girmeden, kıskançlık göstermeden, sağında ve solundakilerine de hareket ve yürüme imkânı vererek hep bayraktarlığa koşmalıdır. Pek çoğumuz itibarıyla şimdiye kadar bilerek veya bilmeyerek yaptığımız işlerin bir kısmı kalblerimizi söndürdü ve ruhumuzun gözlerine kezzap gibi aktı. Bu karanlık dönemde millet olarak büyük ekseriyetimiz silkinip mahiyetindeki hakikat nurlarını uyaramadı ve dirilişimizin suyu, havası, kuvve-i inbâtiyesi gibi hayatiyet ifade eden mânevî dinamiklerine ulaşamadı. Şimdilerde olsun, mevcudiyetimizi devam ettirebilmek için kendi kendine ayakta duramayan sarmaşıklar gibi kendi dışımızda bir dayanak arayacağımıza, kendi potansiyel gücümüzü, ötelerle alâkalı bütün irtibatlarıyla ortaya çıkararak O'na sırtımızı verip yürüyebiliriz.

Her şeyi, ruhun gözleriyle temâşâ edeceğimiz, onun kulaklarıyla dinleyeceğimiz, onun elleriyle tutup götüreceğimiz ve onun ilhamlara açık muhakemeleriyle değerlendireceğimiz bir ufka ulaşmamız da, ancak bu potansiyel gücü ve bu irtibatı yeniden gözden geçirmeye ve yenilemeye bağlıdır. Niyazî'ce bir yaklaşımla hulâsa edecek olursak: Sen, seni varoluşa taşıyan ruh ve mânâyı kat'iyen dışta aramamalısın; başını eğip, vicdanını dinlemeli ve mahiyetini bir mercek gibi kullanarak varoluş istikametindeki seyahatini özünden başlatmalısın...

KENDİMİZE YÖNELİRKEN

Bu çağ bizim için üst üste bir problemler çağı oldu ve olmaya da devam ediyor. Hele bu problemlerden birisi var ki o, diğer bütün problemleri unutturacak kadar derin, tedavi ve mualecelere karşı mukavemetli ve kronik, ihmale tahammülü olmayacak kadar da acildir. İşte bu dev problem, milletimizin, hususiyle de gençlerimizin kendi değerlerimiz açısından ihmali problemidir; eğer derinliği ölçüsünde, hem de vakit fevt etmeden, usta ve mahir ellerce çözüme kavuşturulmazsa, pek çok beklenmedik tersliklere girilerek başarı kuşağında hezimetler yaşanabilir ve en umulmadık anlarda maruz kalacağımız bir kısım nevzuhur hâdiseler mukadderatımızı karartabilir.

Dün ihmal, gaflet, umursamazlık, yetersizlik, başkalaşma fantezisi gibi millî bünyemizde birer nodül şeklinde beliren tümörler, çok kısa bir süre geçmeden, üst üste ve hızlı metastazlarla her yanımızı sardı ve bizi dize getirdi; hem öyle bir getirdi ki, toplumun her kesimine ayrı bir hazan yaşatarak, herkesin gerçek rengini alıp götürdü. Evet, bugüne kadar kim bilir kaç defa bu rahatsızlıklarla sarsıldık ve onlara yenik düşme tâli'sizliğini yaşadık.. kaç defa onları bahtımızın kara yazısı olarak gördük ve sarardık.. kaç defa onlara karşı öfkelerimizi ifade etmek için –gerçek üslûbumuza uymasa da– münasebetsiz kelime veya ona uygun bir söz bulamamanın helecanlarıyla oturup-kalktık ve bir "Lâ havle..." çekerek kendi hafakanlarımızı yine kendi içimizde söndürdük. Bu arada bazılarımız, böyle öldüren bir his girdabında kıvranırken, bazılarımız da sadece bu levsiyata girmiş kimseleri karalamakla yetindi.

Oysaki hem bu insanları hem de daha başkalarını, yürüdükleri çizgi itibarıyla karalayacağımıza onları, yepyeni ve taze bir hayat vaadiyle kucaklamalı, heyecanlarını saygıyla selâmlamalı ve hezeyanlarına da bir kısım mâkul sebepler, mazeretler bularak içimizdeki şiddetin, hiddetin havasını almaya çalışmalı, hatta onlara bazı haklar vermek suretiyle, aramızdaki müşterek meseleleri müzakereye bir zemin hazırlamalıydık!.. Şu bir gerçek ki bizim toplum, bünyesinde çok düşünceyi, çok anlayışı, çok felsefeyi birden barındıran bir toplum. Bu itibarla da o kendi millî mecramızda yol alırken, yer yer Fransız izleriyle karşılaşabiliyor; gidip Alman telakkilerine takıldığı oluyor; zaman zaman da İngiliz düşünce tarzına kendini salıyor; şimdilerde daha çok serâzât Amerika felsefesiyle mahmurlaşıyor ve hep kendi şehrahının

bariyerlerini zorluyor.

İşte bütün bu anlayışlar, bu telakkiler, bu felsefeler millî kültürümüzü olumsuz olarak etkilediği söylenebilir; ancak böyle bir renkliliğin, her zaman bir zenginlik olarak değerlendirilmesi de mümkündür. Bence önemli olan, milletin kendi değerlerini koruması ve kendi yörüngesine oturmuş olmasıdır. Ama gel gör ki, değerlendirebilenler için, her biri, yepyeni birer sentez unsuru da sayılacak bu farklı kültürleri değerlendiremeyip, tıpkı altın madenine uzanan yolun taştan-topraktan geçtiğini görüp de, damar içinde ilerlerken ne yaptığını bilemeyen acemi madenciler gibi, ya taşa-toprağa takılıp kalmışızdır ya da içinde dolaştığımız maden havzasını taş ocağı sanarak hep alâkasızlığımızın mahrumiyetini yaşamışızdır. Evet, bugüne kadar nice ışık kaynaklarına sahip olmuşuzdur ki, bu kaynakları birer aydınlanma unsuru olarak değerlendirmek yerine, çok defa onlardan alev-ateş çıkarmış ve tenevvür edeceğimiz yerde yangınlara sebebiyet vermişizdir.

Gariptir bizde iki damla bir şey bilen hep başkalarını hafife almış; bir damla düşünebilen kendini filozof sanmış; kuvveti temsil edenler aklı, mantığı yedeğe alarak yollarına kaba kuvvetin vesayetinde yürümüş; siyaset yapanlar, particiliği gaye hâline getirerek “O olmazsa olmaz” mülâhazasıyla her şeyi ona feda etmiş; iktisadî, siyasî, kültürel faaliyetlerimiz, kıskançlık, rekabet ve hazımsızlık ağında “tearuzlar-tesakutlar” fasit dairesinin dışına çıkamamış; daha çocuk yaştakiler, ellerindeki zeytin dallarını veya kuş tüyünden oyuncaklarını sopa gibi birbirinin başına çalmış; gençler, ruhlarındaki dinamizmi, sarsılan itibarımızı, kırılan gururumuzu tamir yolunda harcayacaklarına onu kendi milletlerine karşı kullanmış ve millet ruhunda rahneler açmışlardır.

Acaba nedendir bütün bunlar?. Neden sevişebilecekken sevişemiyor, neden bir türlü kalıcı dostluklar kuramıyor, neden milletçe tasayı-sevinci, neşeyi-kederi paylaşamıyoruz? Acaba, bizim için kalblerin fethi yolundaki mücahede ve gayret, muharebe meydanlarındaki mücadeleden daha mı zor? Yoksa insanoğlunun en değerli yanı sayılan kalbi, sevgiye, müsamahaya, kucaklaşmaya, kabullenmeye, paylaşmaya kapalı da; nefrete, kine, hoyratlığa, hazımsızlığa ve inhisar-ı fikre mi açık?.. Hayır hayır! O kalbi yaratan Allah’a yemin ederim ki, insanın bu en kıymetli derinliği ve bu en zengin yanı bu ölçüde faziletlere kapalı ve levsiyata açık olamaz!..

Cihanın en büyük fatihleri, fethin ilk durağı gönüllerden başlamışlardı her işe.. evet onlar, önce gönülleri kazanmış; sonra da bu rıhtımlardan açılarak dünyanın dört bir yanına yürümüşlerdi. Eğer daha önceden Anadolu insanının gönlüne girilmeseydi, Malazgirt gerçekleşemezdi.. İstanbul surlarını kuşatan leventlerin, samimiyetle çarpan sinelerinin vaad ettikleri hissedilmeseydi, surların dışında gürleyen top gülleleri Bizans'ı sindiremezdi.. evet, mü'min gönüllerde bir his, bir alâka şeklinde belirip bütün sineleri saran ve onları tesiri altına alan şefkat ve sevgi ağıydı ki, atkılarının ulaştığı her yerde, gönül rızasıyla kendine koşanlara naz ile geriliyor, naz ile toparlanıyor ve alıp bağrına bastıklarına hep muhabbet destanları dinletiyordu.

Şimdi, eğer tarihimizde yoksa, nereden gelip içimize sokuldu bu kin, nefret, düşmanlık ve hazımsızlık.? Son bir iki asırdan beri, Fransa, Almanya, İngiltere ve Amerika'ya, şimdilerde biraz da, Japonya'ya hep derin bir hayranlık duyarken, neden birbirimizden nefret ediyor, birbirimizin kuyusunu kazıyor ve birbirimizin kurdu olarak yaşıyoruz?. Daha doğrusu birbirimize yaşamayı haram ediyoruz? Yoksa bizde bir şahsiyet hastalığı mı var?. Var da "Bizden hayır gelmez; bari yabancı ruhlara sığınalım." diyor ve bin senelik tarihî değerlerimizi, bir kısım fantastik mülâhazalar uğruna çer çöp gibi götürüp mezbeleliğe atıyoruz.

Biz kendimize yok yere kaoslar icat ededuralım; desteksiz, yörüngesiz, irfansız, mefkûresiz ve tabiî, dümensiz yetişen bilmem kaç nesil, hevânın, hevesin ve fantastik hülyaların çocukları olarak yetişti!.. Bütün metafizik mülâhazalarını kaybetmiş; millî resim ve millî kimliğinden habersiz.. dilencilik yoluyla yedi dünyadan toplayıp getirdiği partal şeylerde, "Ben kimim?" sorusuna cevap bulduğu vehmiyle yaşayan bu nesil, hep maddenin gelgitleri ağında çırpınıp durmuş, hep dilsiz ve gönülsüz yaşamış, zaman zaman dinini üstûrelere karıştırmış, ahlâkiliği ibâhiliğin kudûmuna kurban etmiş, sanat telakkisini şehvetin rengine boyamış.. şiirini, mûsıkîsini yırtıklığın ağız suyu hâline getirmiş ve derken kendini, bu elli türlü yanlışlığın birbiriyle boğuştuğu bir öldüren arenanın tam göbeğinde bulmuştur. Zaten neticenin başka türlü olması da düşünülemezdi...

Artık bundan sonra o, gayzla sağa sola saldıracak; geçmişini hafife alacak; imanının yanında güvenini ve güvenilirliğini de yitirecek; insanî duygularıyla

beraber sevgiye de hasret gidecekti. Dahası, tamamen yabancı vicdanların vesayetine teslim edildiği bu dönemde o, terbiyesi yabancı ellere bırakılacak; duyguları, düşünceleri ile yabancı kreşlerin çocukları gibi yetişecek; başkalarına kendinden daha yakın, bu yakın-uzak fikirzedeler, birbirlerinin sıcaklığını duyacak kadar birbirleriyle iç içe bulundukları hâlde, kendi aralarındaki soğukluktan da her zaman tir tir titreyeceklerdir. İşte bunlardır ki, imanı bin türlü şüphe ve tereddütle delik deşik.. güveni temelinden sarsık.. ümitleri târumâr.. kalbi, suları çoktan çekilmiş bir dere yatağı gibi kupkuru.. insanî duyguları kine, nefrete, düşmanlığa emanet.. o bomboş yüreği bir sürü korkunun cevelangâhı.. hep hedefsizliğin, gayesizliğin gelgitlerine teslim ve mesafelere yenik.. ufku kapkaranlık ve inişlerinde bile yokuş yaşamakta.. özü, usâresi sıkılıp içinden çıkarılmış da, sadece kabuğuyla ayakta duruyor gibi âdeta her şeyiyle iğreti hâle gelmiştir.

Doğrusu, böyle bir canlı cenazeye hayat üflemek çok zor olsa gerek; zira o, hayatın bizcesine karşı tamamen yabancılaşmış ve kendi değerlerine tepki içinde. Ne var ki her şeye rağmen onu tutup kaldırmak da yine bize düşüyor. İnancımız o ki, ilâhî meşîet iradelerimize hayat olup aktığında, o da, İsrafil sûrunu duymuş gibi ayağa kalkacak ve varlığının ikbalini bir kere daha haykıracaktır. Gerçi, birkaç asırlık bu büyük ihmalin, toplum bünyesinde açtığı boşlukları doldurmak ve arızaları gidermek çok kolay olmayacak; olmayacak ama, bugüne kadar bilmem kaç defa, kendiyle beraber vesayetinde taşıdığı pek çok mazlumun, mağdurun idbarını da ikbale çeviren yeryüzünün düşünce mirasçıları, bu ürperten bâdireyi de mutlaka aşacaklardır; aşacak ve kendi mahrumiyet dünyalarında başkalarına ferah-fezâ cennetler kuracaklardır.. ve tabiî diriliş üflemeye memur oldukları toplumun değişik boşluklarını müsamaha enginlikleriyle dolduracak.. başkalarının kusurlarını, kendi hatalarının küçülten göstergesi altına yerleştirerek, onların yanlışlarında kendi yanlışlarını kabullenmiş olan vicdanlarının hakemliğine başvuracak.. ve hastasına hastalığını hissettirmeyen usta bir hekim gibi, onların ruhunu hırpalamadan ve işledikleri hataların ihsas zulmünü yaşatmadan onlara bir sürü alternatifli çıkış yolları göstereceklerdir.

Elbette bunca yıldır değerleri altüst edilmiş ve tersliklere alıştırılmış bir toplumda, her şeyi kerametvâri bir hamlede değiştirip, ilhadın yerine imanı, keyfiliğin yerine disiplini, kargaşanın yerine nizamı, lâahlâkîliğin yerine ahlâkı,

şehvetin yerine ilâhî aşkı ve millet sevgisini ikame etmek kolay olmayacaktır.. evet, yıllardan beri gelip inancın otağına taht kurmuş ateizmi, ahlâkî değerleri altüst etmiş laubaliliği, disiplinli yaşamaya karşı sürekli prim verilerek azgınlaştırılmış faydasızlığı birden söküp atmak ve onların yerine Allah'ın istediği, Peygamber'in öğütlediği değerleri yerleştirmek kolay olmasa gerek. Zira yıllar var ki, bütün dünya ile beraber bizde de, bir kısım çarpık ideolojiler, nihilistçe telakkiler ve baş kaldırma hezeyanlarıyla cemiyeti cemiyet yapan, daha doğrusu yığınları cemiyet hâline getiren bütün kıstaslar târumâr oldu.. yüreklerden sorumluluk duygusu sökülüp atıldı ve zinde güçlere âdeta bohemlik duygusu içirildi. Her gün yeni bir fantezinin, kitleleri alıp arkasından sürüklediği bu tâli'siz dönemde, kimi serâzât ruhlar: "Meğer bunca yıl ellerim boynumda bağlı yaşamışım!", kimi çakırkeyf fıtratlar: "Ah meğer ne olmayacak şeylerden hayâ edip durmuşum; keşke bu anlamsız şeylere (!) hiç takılmasaydım!" ve kimi muhakemesizler de: "Baş kaldırdım esaretten kurtuldum!" veya "Haram-helâl sınırlarını aştım hürriyete kavuştum!" diyor ve kendilerini akıbeti belirsiz bir cereyana salıyordu.

Şimdi bütün bu dağınıklıkları gidermek ve durgunlaşan aktivitemizi kendi düşünce ufkumuza göre harekete geçirmek yine bize ve bu ülkeyi seven herkese düşüyor. Evet, bir kere daha millî ruh harimine çekilip iradelerimizin hakkını son santimine kadar kullanarak, bunca yıllık mazlumiyetlerin, mağduriyetlerin bilediği bir azimle, tıpkı havariler ve ilk Müslümanlar gibi "Bir kere daha yolculuk" deyip, nerede bir insan var, orada iman, iz'an ve irfan da olmalıdır duygusuyla ömürlerimizi hicretten hicrete göçlerle derinleştirerek, bundan sonraki hayat dantelâmızı, Hakk'ın hoşnutluğuna ermiş hakikat erlerinin düşünce ve aksiyon kanaviçeleri üzerinde örgülemeye çalışmalıyız.

Biz inanıyoruz ki, bugün yeryüzünde hemen herkes, bu kıvamda gönüllerin kendilerine uzatacağı elleri öpüp başına koyacaktır. Yapılabildiği takdirde; dinimizin, dilimizin, ülkemizin, ülkümüzün bayraktarlığını yapacak bu olgun ve oturmuş iradeler, ülke ülke seyahatler tertip edip, kapı kapı dolaştıkları her yerde, Hızır gibi karşılanacak ve sundukları düşünceler de âb-ı hayat gibi içilecektir. Evet onlar, uğradıkları her yerde Musa-Hızır arkadaşlığı içinde sonsuza açılacak; Zülkarneyn bekleyenlere koruyucu setler inşa edecek ve asırlardan beri ömrünü mağaralarda geçiren münzevilere de *"ba'sü ba'de'l-mevt"*e giden geçitleri göstereceklerdir. Kim bilir belki de, uğradıkları her

yere, asırlardan beri beklenen en kapsamlı bir ulu Rönesans düşüncesinin ilk kıvılcımlarını da onlar götüreceklerdir...